

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559)
: ภาคเหนือ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

คำนำ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค แบ่งออกตามภูมิภาคของประเทศเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางรวมภาคตะวันออก และภาคใต้ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในพื้นที่ระดับภูมิภาค ได้มีส่วนร่วมบูรณาการแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน หน้าที่ของหน่วยงาน และความต้องการของพื้นที่ อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงบประมาณการวิจัยที่เชื่อมโยงอย่างบูรณาการในการพัฒนาภูมิภาคต่าง ๆ และทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ผลที่ได้จากการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาคทั้ง 4 ภาค จะนำไปใช้เป็นข้อมูลหลักในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ต่อไป

การดำเนินการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยนั้น วช. ได้มอบหมายให้สถาบันการศึกษาในแต่ละภูมิภาคเป็นที่ปรึกษาในการดำเนินการดังกล่าว โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการหลายครั้ง และการจัดประชาพิจารณ์ รวมทั้งการประมวลและเรียบเรียงเป็นยุทธศาสตร์การวิจัยภูมิภาค รวม 4 ฉบับ ซึ่งมีเนื้อหาสาระประกอบด้วย การวิเคราะห์ศักยภาพ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ ประเด็นยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ และแผนปฏิบัติงานวิจัยของแต่ละภูมิภาค

สำหรับการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคเหนือ ฉบับนี้ วช. ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในฐานะที่ปรึกษาในการดำเนินการดังกล่าว ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัด และผู้มีส่วนร่วมทุกท่านที่กรุณาให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งสำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับนโยบาย นักวิจัย ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคเหนือ ในการนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาโครงการวิจัย เสริมสร้าง และพัฒนาระบบการวิจัยของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
บทสรุปผู้บริหาร	i
บทที่ 1 สารสำคัญของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)	1
บทที่ 2 สภาพทั่วไปของภาคเหนือ	4
บทที่ 3 บริบทและศักยภาพการวิจัยของภาคเหนือ	28
บทที่ 4 หลักการ แนวคิด และกระบวนการพัฒนายุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ	36
บทที่ 5 ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559) ของภาคเหนือ	61
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้แก้ไขปัญหาสังคมภาคเหนือ	62
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจการค้าและการลงทุนภาคเหนือสู่ประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงและอินโดจีน	66
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนของภาคเหนือ	71
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง และการจัดการพื้นที่เมือง ชนบท พื้นที่สูงและชายแดนภาคเหนือ	74
ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบและกลไกบริหารเป็นภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงของท้องถิ่นและจังหวัดภาคเหนือ	77
บทที่ 6 กลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น (พ.ศ. 2555 - 2559) ของภาคเหนือ	80
บทที่ 7 การบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ	88
บทที่ 8 บทสรุปยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ	97
ภาคผนวก	103
- บทสรุปผู้บริหารนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)	104
- บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค	109
- บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	110
- บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคกลาง	115
- บทสรุปสำหรับผู้บริหาร ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคใต้	121

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือและอัตราการขยายตัว
ตารางที่ 2	โครงสร้างผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตอุตสาหกรรมภาคเหนือ ปี 2551 (ราคาคงที่) จำแนกตามกลุ่มจังหวัด
ตารางที่ 3	ประชากรภาคเหนือจำแนกตามกลุ่มจังหวัดระหว่างปี 2549 - 2551
ตารางที่ 4	จำนวนโครงการวิจัยที่หน่วยงานของรัฐเสนอของบประมาณประจำปี 2551
ตารางที่ 5	สรุปงบประมาณจากข้อเสนอโครงการวิจัยประจำปี 2551 ในพื้นที่ ภาคเหนือ
ตารางที่ 6	ความสัมพันธ์ระหว่างมิติการพัฒนาเชิงการบริหารและเชิงพื้นที่
ตารางที่ 7	ระดับคะแนนการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

สารบัญภาพ

		หน้า
ภาพที่ 1	การแบ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ	6
ภาพที่ 2	สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเหนือปี 2552	9
ภาพที่ 3	สัดส่วนโครงสร้างผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภาคเหนือ	12
ภาพที่ 4	มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือ	13
ภาพที่ 5	อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือ	14
ภาพที่ 6	จำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ	14
ภาพที่ 7	แผนภูมิจำนวนประชากรภาคเหนือ	15
ภาพที่ 8	ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ	29
ภาพที่ 9	บริบทการขับเคลื่อนการวิจัยภาคเหนือ	30
ภาพที่ 10	โครงการวิจัยในภาคเหนือจำแนกตามประเด็นวิจัยเร่งด่วน	32
ภาพที่ 11	การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์	41
ภาพที่ 12	กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านสังคมภาคเหนือ	63
ภาพที่ 13	กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านเศรษฐกิจภาคเหนือ	67
ภาพที่ 14	กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	71
ภาพที่ 15	กรอบคิดยุทธศาสตร์การใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง	74
ภาพที่ 16	กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยการบริหารและสร้างความมั่นคงท้องถิ่น	77
ภาพที่ 17	ภารกิจสำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดและกลุ่มงานยุทธศาสตร์จังหวัด	89
ภาพที่ 18	ระบบและกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด	90
ภาพที่ 19	ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัด	90
ภาพที่ 20	การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ	92
ภาพที่ 21	การขับเคลื่อนประเด็นวิจัยจากล่างสู่บน	93

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559): ภาคเหนือ

ภาคเหนือครอบคลุมเขตปกครอง 17 จังหวัด จัดแบ่งเป็นภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด และภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด มีพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 33 ของประเทศ ภาคเหนือตอนบนเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ที่มีพื้นที่ถึง 47 ล้านไร่เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม และน่าน มีพื้นที่ 64 ล้านไร่ ให้ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยปีละ 26,013 ล้านลูกบาศก์เมตรที่มีความสำคัญต่อภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง และเป็นพื้นที่รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่ามากกว่า 13 เผ่าพันธุ์ ส่วนภาคเหนือตอนล่างมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งผลิตข้าวเนื่องจากมีที่ราบลุ่มน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่เกษตรมากถึงร้อยละ 68.3 ของภาคเหนือทั้งหมด และเป็นแหล่งผลิตข้าวเป็นอันดับสองของประเทศ และภาคเหนือมีพื้นที่ติดต่อและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขงและเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน การค้าชายแดนของภาคเหนือเป็นการค้าเกินดุลตลอดมา มีอัตราขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 22.8 โดยมีพม่าเป็นประเทศคู่ค้าหลักคิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาเป็นจีนตอนใต้ ร้อยละ 15.6 นอกจากนั้นภาคเหนือยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในอัตราที่สูงเกือบร้อยละ 10.0 ของผลิตภัณฑ์ภาค (Gross Regional Product-GRP) แต่แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ถึงร้อยละ 54.0 เชียงรายร้อยละ 15.0 และพิษณุโลกร้อยละ 8.0

ภาคเหนือในปัจจุบันยังคงประสบกับปัญหาที่ต้องรอการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาความมั่นคงในการถือครองที่ดินและขนาดที่ดินถือครองของเกษตรกรยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะเกษตรกรภาคเหนือตอนบนที่มีสัดส่วนการถือครองที่ดินเล็กที่สุดเพียง 8.8 ไร่ต่อครัวเรือน ในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างมีสัดส่วนการถือครองที่ดินเฉลี่ย 20.7 ไร่ต่อครัวเรือน พื้นที่เกษตรกรรมของภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทานถึงร้อยละ 68 ประชาชนยังคงเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสำคัญคือ ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภาคเหนือมีครัวเรือนที่เป็นหนี้ร้อยละ 66.7 ในปี 2551 มีหนี้สินเฉลี่ย 1.1 แสนบาทต่อครัวเรือน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายส่งผลให้สัดส่วนคนจนของภาคเหนือยังคงสูงถึงร้อยละ 13.3 ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีร้อยละ 8.9 ในปี 2551 และภาคเหนือกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศถึง 10 ปี ขณะที่อัตราเพิ่มประชากรมีเพียงร้อยละ 0.6 ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านแรงงานในเชิงปริมาณในภาคอุตสาหกรรม โดยมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมเพียงร้อยละ 10.0 ของแรงงานทั้งภาค และแรงงานที่มีอยู่ยังขาดคุณภาพทางทักษะฝีมือ แรงงานในระบบส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 55.3 และภาคเหนือมีการใช้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามากถึงร้อยละ 96.3 ของแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดภาคเหนือ 2.6 แสนคน นอกจากนั้นภาคเหนือยังมีปัญหาในเชิงคุณภาพของระบบการศึกษา โดยเยาวชนในวัยศึกษายังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 และคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคเหนือ

ยังได้มาตรฐานน้อยที่สุดรองจากภาคใต้ ด้านคุณภาพชีวิตและภาวะการเจ็บป่วยของประชากรในภาคเหนือ ภาวะความเจ็บป่วยของประชากรภาคเหนือยังคงเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 34.2 ของทั้งประเทศ และประชากรมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านโรคเอดส์สูงสุดในระดับประเทศคือ มีผู้ป่วยรายใหม่ 43.8 คนต่อประชากรแสนคน และที่สำคัญจังหวัดลำพูนมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุด 18 คนต่อประชากรแสนคน และในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองรุนแรงที่สุดในปี 2551 โดยมีผู้ป่วยถึง 86,678 ราย และภาคเหนือตอนล่างมีการเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 7.4 คนต่อประชากรแสนคน ปัญหาเหล่านี้จึงนำมาซึ่งความสามารถในการรองรับการพัฒนาโดยเฉพาะการรองรับการท่องเที่ยวในหลายๆ รูปแบบที่พื้นที่ภาคเหนือมีศักยภาพ แต่ยังมีปัญหาการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการปรับตัวที่ไม่ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

การจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559) ของภาคเหนือ จึงกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการวิจัยไว้ คือ “ประชาชนภาคเหนือมีองค์ความรู้จากการวิจัย สร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสังคมธรรมาธิปไตย ด้วยฐานทรัพยากรชุมชนและท้องถิ่น ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ความสัมพันธประเทศเพื่อนบ้าน” โดยมี พันธกิจการวิจัย 5 ประการคือ 1) เพิ่มคุณค่าทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์ 2) สร้างสรรค์คุณค่าการวิจัยเป็นองค์ความรู้สู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนภาคเหนือ 3) เชื่อมโยงภูมิปัญญา และวิทยาการสมัยใหม่สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ 4) พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมสนับสนุนการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ และ 5) พัฒนาระบบและกลไกบริหารจัดการเครือข่ายความรู้ของชุมชนและท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยและนวัตกรรม ภาคเหนือมีเป้าประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ใช้การวิจัยจำแนกจัดกลุ่มความสำคัญการสร้างสรรค์เศรษฐกิจที่สำคัญของท้องถิ่น จังหวัด และกลุ่มจังหวัด 2) ใช้การวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดวิเคราะห์สถานการณ์ลดความขัดแย้งทางสังคม 3) ใช้องค์ความรู้จากการวิจัยสร้างสรรค์นวัตกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ 4) ใช้กระบวนการวิจัยแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการจัดการน้ำ มลภาวะทางอากาศ และการจัดการขยะชุมชน และ 5) ใช้การวิจัยเป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือกำหนดไว้ 5 ประเด็นยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้แก้ไขปัญหาสังคมภาคเหนือ มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้พัฒนาบุคคลและการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม ด้วยภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การจัดการความขัดแย้งเสริมสร้างประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาระบบสวัสดิการรองรับสังคมผู้สูงอายุ กำหนดกลยุทธ์การวิจัยไว้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การนำภูมิปัญญาและวิทยาการด้านการจัดการความมั่นคงเป็นฐานคิด

สื่องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรและชุมชน และสามารถสื่อสารสู่ชุมชนด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยการจัดการของท้องถิ่น 2) ปฏิรูปและจัดระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทรัพยากรชุมชนของท้องถิ่น เตรียมความพร้อมสู่ตลาดแรงงานและสังคมผู้สูงอายุ 3) เสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชน ดูแลสุขภาพชุมชนด้วยการปรับองค์กรให้บริการให้เหมาะสมกับคนท้องถิ่นและเชื่อมโยงศักยภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และ 4) การจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งระบบการคัดกรอง จำแนกบุคคลต่างด้าวกับคนไทยไร้สัญชาติ จัดระบบการใช้แรงงานต่างด้าว เผื่อระวัง ป้องกันปัญหา รวมถึงการจัดระบบสวัสดิการแก่แรงงานต่างด้าวให้เหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนภาคเหนือสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอินโดจีน โดยมุ่งเน้นการนำคุณค่าความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นเชื่อมโยงสู่กลุ่มธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ และเชื่อมโยงตลาดทั้งในและต่างประเทศ มีกลยุทธ์การวิจัย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) สร้างคุณค่าจากผลผลิตการเกษตรและใช้ประโยชน์จากพืชพื้นบ้าน พืชท้องถิ่น พืชอาหารจากป่าเข้าสู่อุตสาหกรรมและระบบตลาดอย่างเป็นระบบ พร้อมกับสร้างระบบสวัสดิการและประกันรายได้ให้เกษตรกร เสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่และเครือข่ายเกษตรกร 2) นำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีสร้างเศรษฐกิจให้ท้องถิ่นภาคเหนือสู่ตลาดท่องเที่ยวสากล 3) สร้างความเข้มแข็งกลุ่มธุรกิจที่มีศักยภาพสูงในภาคเหนือ และ 4) เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดในภูมิภาคสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและตลาดเสรีการค้าระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน มุ่งเน้นการผสมผสานวิทยาการและเทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม มี 3 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยสนับสนุนการจัดการระบบนิเวศลุ่มน้ำแบบมีส่วนร่วมและบูรณาการภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การจัดการสร้างนวัตกรรมการใช้น้ำ 2) สนับสนุนการจัดการเชิงคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการต่อยอดภูมิปัญญาสถานวิทยาการสมัยใหม่ และ 3) วิจัยสนับสนุนการลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อนจากกิจกรรมและวิถีชีวิต พัฒนาอุปกรณ์การเตือนภัยและดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง และการจัดการพื้นที่เมือง ชนบท พื้นที่สูง และชายแดนภาคเหนือ มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการพื้นที่ให้เชื่อมโยงการพัฒนาและความเจริญเสริมสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมี 4 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การสนับสนุนจัดทำแผนแม่บทและแผนบริหารเมือง พื้นที่ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดนรองรับประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558

2) การพัฒนาระบบขนส่งในเมือง ระหว่างเมือง และโครงข่ายสู่ประเทศเพื่อนบ้าน 3) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประหยัดพลังงาน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) การวิจัยสนับสนุนระบบบริหารจัดการและการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชนของท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนแผนชุมชนและการลงทุนในกิจการบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบและกลไกบริหารเป็นภูมิคุ้มกัน และสร้างความมั่นคงของท้องถิ่นและจังหวัดภาคเหนือ มุ่งเน้นให้ท้องถิ่นจัดระบบความรู้จากการวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาและบริหารการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นมี 3 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาและการพัฒนาบริการสาธารณะในท้องถิ่น 2) การวิจัยการปรับโครงสร้างการคลัง การปรับปรุงนโยบายท้องถิ่นเพื่อการลงทุนและการสื่อสารนโยบายสู่ท้องถิ่น และ 3) การวิจัยโครงสร้างการบริหารและการเสริมสร้างสมรรถนะท้องถิ่นทั้งด้านบุคลากร การจัดระบบกลไก และระบบฐานข้อมูลท้องถิ่น

ภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ และผลการประมวลความต้องการเสริมสร้างและพัฒนาภาคเหนือของภาคีเครือข่ายวิจัย ได้กำหนดประเด็นที่ควรมุ่งเน้นและเร่งด่วนของภาคเหนือขึ้นตามกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น 13 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ 1) **การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง** มุ่งวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนาอาชีพ ลดปัญหาหนี้สิน และขจัดความยากจนให้กับชุมชนภาคเหนือ 2) **ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล** มุ่งวิจัยการผลักดันยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาท้องถิ่นสู่การบริหารจัดการทรัพยากร และการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนในทุกระดับและทุกพื้นที่ 3) **การปฏิรูปการศึกษา** มุ่งวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4) **การจัดการน้ำ** มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และระบบเครือข่ายและโครงข่ายการจัดสรรน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของภาคเหนือ และลดปัญหาระบบภัยพิบัติจากน้ำในพื้นที่ภาคกลางให้มีประสิทธิภาพและประหยัดภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน 5) **การพัฒนาพลังงานทดแทน** มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาคุณภาพพลังงานชีวภาพและพลังงานทางเลือก การสร้างทางเลือกจากการปลูกพืชพลังงาน การแปรรูปพืชพลังงาน และการใช้ไบโอเทคโนโลยีพัฒนาพลังงานระดับอุตสาหกรรมและชุมชน 6) **การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า** มุ่งเน้น การวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้หลักจากการส่งออกและสร้างรายได้ให้กับ

ชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และการพัฒนาคุณภาพสินค้า มาตรฐานสินค้าตลอดจนความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) 7) การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์ การติดเชื้อวิทยาการใหม่ ๆ รวมไปถึงการวิจัยด้านบุคลากรทางการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก 8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและการเชื่อมต่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ 9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ 10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวชุมชนและเครือข่ายชุมชน 11) สังคมผู้สูงอายุ มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบและมาตรการการส่งเสริม ดูแล การจัดการ สวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสถาบันสังคมและชุมชน รวมทั้งการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม 12) ระบบโลจิสติกส์ มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการ การพัฒนาบุคลากร และระบบบริหารจัดการขนส่งที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาคและเครือข่ายคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ และ 13) การปฏิรูประบบวิจัยของภาคเหนือ มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบวิจัยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อเชื่อมโยงระบบการวิจัยของประเทศในมิติต่าง ๆ เช่น นโยบายการวิจัย งบประมาณการวิจัย ประเด็นการวิจัย สถาบันวิจัย บุคลากรวิจัย โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการวิจัย มาตรฐานการวิจัย การจัดการผลผลิตการวิจัย ฐานข้อมูลการวิจัย การเชื่อมโยงระหว่างภาคีเครือข่ายการวิจัยไปจนถึงกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย การติดตามและประเมินผล

การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือเพื่อเป็นฐานความรู้สู่การจัดการตนเองของท้องถิ่นและจังหวัด จึงกำหนดให้มี เครือข่ายวิจัยภูมิภาคทำหน้าที่ประสาน และวิเคราะห์นโยบายจากส่วนกลาง (Top down) สู่การปฏิบัติระดับภาค ด้วยการวิเคราะห์จัดทำประเด็นการวิจัยเร่งด่วน

จากท้องถิ่นและจังหวัด (Bottom up) โดยเริ่มตั้งแต่ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ประสานงานรวบรวมประเด็นปัญหาและความต้องการงานวิจัยเข้าสู่ศูนย์การวิจัยระดับอำเภอเพื่อประมวลสู่ศูนย์การวิจัยระดับจังหวัด และศูนย์การวิจัยกลุ่มจังหวัด ในส่วนของภาคเอกชนจะมีกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยโดยผ่านสภาอุตสาหกรรมและหอการค้าจังหวัดใน 17 จังหวัดภาคเหนือ โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมด้านการเงิน การตลาด และการค้าสู่ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและกลุ่มประเทศอินโดจีน กระบวนการดำเนินงานเป็นการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายวิจัยในทุกระดับ และทุกขั้นตอนของการดำเนินงานรวมไปถึงการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือ

บทที่ 1

สาระสำคัญของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้จัดทำ “นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)” เพื่อมุ่งเน้นให้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยของหน่วยงานวิจัยต่างๆ และใช้เป็นกรอบทิศทางในการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณประจำปีตามมติคณะรัฐมนตรี โดยสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค รวมทั้งความต้องการของพื้นที่ และสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559)

นโยบายการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2554 นั้น เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ทั้งนี้ กรอบการดำเนินงานวิจัยจะเน้นงานวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) โดยมีการจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีจุดเน้นที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงและภาวะความเสี่ยงในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในขณะที่งบประมาณการวิจัยจะกระจายไปยังหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งในภูมิภาค และมีกลไกกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิจัยในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาศูนย์กลางการวิจัยเฉพาะทาง และการพัฒนาบุคลากรการวิจัยร่วมกัน ซึ่งการดำเนินยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะเป็นพื้นฐานเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ และนโยบายการวิจัยของชาติ ระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572)

นโยบายการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 ระหว่าง พ.ศ. 2555-2559 ได้กำหนดไว้บนพื้นฐานความต่อเนื่องจากนโยบายการวิจัยของชาติ พ.ศ. 2551-2554 ดังนี้

1. เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ สามารถเชื่อมโยงกับแนวทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11

(พ.ศ. 2555-2559) ความต่อเนื่องของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ รวมทั้งนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) โดยการวิจัยจะตอบสนองความต้องการของชุมชนและปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาประเทศ พร้อมกับดำเนินการควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ อันเป็นรากฐานอันสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้มุ่งให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งจากหน่วยงานที่มีภารกิจประจำตามหน้าที่ (Function) ภารกิจตามนโยบายและยุทธศาสตร์ของชาติหรือรัฐบาล (Agenda) และภารกิจในพื้นที่ (Area) ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์การวิจัยในระดับหน่วยงานและภูมิภาคเกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงานวิจัยและการบริหารงบประมาณเพื่อการพัฒนาภูมิภาคต่างๆ อันจะทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม

2. ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ตลอดจนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกันเสนอแนะปฏิบัติ และติดตามผล เพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิจัยในทุกภาคส่วนและทุกระดับของประเทศ อีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้เกิดงานวิจัยที่มีการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและตอบสนองการพัฒนาประเทศมากขึ้น

3. เน้นงานวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งมีการกำหนดกลยุทธ์การวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดเน้นที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงและภาวะความเสี่ยงในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยให้สามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณะ ในระดับชุมชน และระดับประเทศ ตลอดจนเชื่อมโยงสู่การนำผลการวิจัยไปสู่การลงทุนในเชิงพาณิชย์ให้มากยิ่งขึ้น

4. จัดสรรงบประมาณการวิจัยให้กระจายไปยังหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งในภูมิภาค โดยมีกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกลไกกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิจัยในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาศูนย์กลางการวิจัยเฉพาะทาง และการพัฒนาบุคลากรการวิจัยร่วมกัน

5. ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) อย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีการดำเนินการวิจัยและติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ โดยกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลการวิจัย รวมทั้งติดตามผลการใช้จ่ายงบประมาณเพื่อการวิจัยให้เป็นไปตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้

6. ให้นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) เป็นพื้นฐานเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของประเทศ

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงของการพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

นโยบายการวิจัยของชาติดังกล่าวรองรับวิสัยทัศน์การวิจัยของชาติ คือ “ประเทศไทยมีและใช้งานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน” โดยมีพันธกิจการวิจัยของชาติ คือ “พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศให้สูงขึ้น และสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่า สามารถประยุกต์และพัฒนาวิทยาการที่เหมาะสมและแพร่หลาย รวมทั้งให้เกิดการเรียนรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้ทรัพยากรและเครือข่ายวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม”

บทที่ 2

สภาพทั่วไปของภาคเหนือ

ภาคเหนือของประเทศไทย เป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญของการพัฒนาประเทศเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติมีความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เชื่อมโยงสู่ประเทศเพื่อนบ้าน จากสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่มีศักยภาพในการผลิตสินค้าเกษตรแบบกึ่งหนาว ประกอบกับการมีทรัพยากรดิน ป่า น้ำ ที่อุดมสมบูรณ์ ดังนั้น การพัฒนาภาคเหนืออย่างยั่งยืน จึงมุ่งไปที่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตทางการเกษตรกึ่งหนาว การส่งเสริมให้นำทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมมาเพิ่มมูลค่าด้านการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศ การนำศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์เด่นมาผสมผสานกับงานหัตถอุตสาหกรรม การบูรณาการแผนการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า คน เข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว โดยเฉพาะการวางแผนอนุรักษ์ป่าต้นน้ำอย่างผสมผสาน ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของคนในด้านความรู้ อาชีพ และการเข้าถึงสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ดังนั้นจึงได้ทำการสรุปข้อมูลสำคัญของภาคเหนือไว้ดังนี้

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์และขอบเขตพื้นที่

2.1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

ภาคเหนือมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า และประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยจังหวัดภาคเหนือประกอบด้วย 17 จังหวัด มีพื้นที่รวมประมาณ 106 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 33.0 ของพื้นที่ประเทศ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553) ลักษณะภูมิประเทศของภาคเหนือมีความแตกต่างกันจึงแบ่งพื้นที่ออกเป็นภาคเหนือตอนบน พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงโดยมีแอ่งที่ราบระหว่างทิวเขาเป็นที่ตั้งชุมชน และภาคเหนือตอนล่างมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ โดยมีพื้นที่ภูเขาอยู่ทางด้านทิศตะวันตกและตะวันออก ดังนั้นสภาพพื้นที่ของภาคเหนือจึงสรุปได้ดังนี้

1) **ภาคเหนือตอนบน** ประกอบด้วยจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ และน่าน รวม 8 จังหวัด มีพื้นที่รวม 54.1 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 51.0 ของพื้นที่ภาคเหนือ จำแนกเป็น:

- 1.1) พื้นที่สูง (Highland) ประมาณ 33.5 ล้านไร่ (ร้อยละ 62.0)
- 1.2) พื้นที่ดอน (Upland) ประมาณ 16.2 ล้านไร่ (ร้อยละ 30.0)
- 1.3) พื้นที่ราบมีจำกัดเพียง 4.3 ล้านไร่ (ร้อยละ 8.0)

2) **ภาคเหนือตอนล่าง** ประกอบด้วย จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ สุโขทัย ตาก กำแพงเพชร พิจิตร นครสวรรค์ เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี รวม 9 จังหวัด โดยมีพื้นที่รวม 51.9 ล้านไร่

หรือประมาณร้อยละ 49.0 ของพื้นที่ภาคเหนือ พื้นที่ราบเป็นที่ราบลุ่มของแม่น้ำปิง วัง ยม น่าน สะแกกรัง และป่าสัก ซึ่งเป็นแหล่งทำการเกษตรที่สำคัญ จำแนกเป็น

- 2.1) พื้นที่ราบ (Lowland) รวมทั้งสิ้นประมาณ 16.6 ล้านไร่ (ร้อยละ 32.0)
- 2.2) พื้นที่ดอน (Upland) 16.1 ล้านไร่ (ร้อยละ 31.0)
- 2.3) พื้นที่สูง (Highland) ประมาณ 19.2 ล้านไร่ (ร้อยละ 37.0)

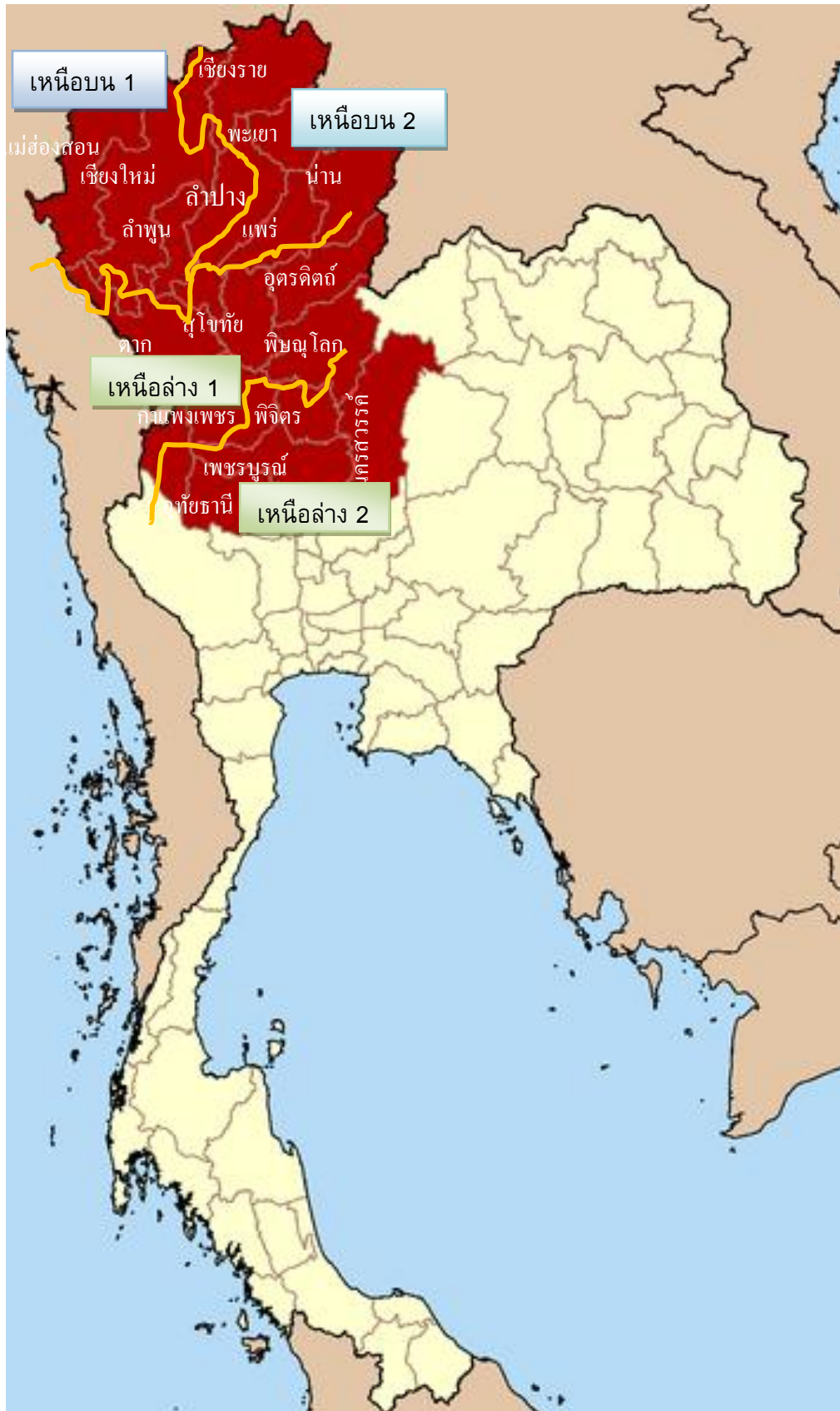
2.1.2 การบริหารราชการและการปกครอง

ปัจจุบันมีการจัดแบ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตามเขตตรวจราชการของสำนักปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี และตามการแบ่งกลุ่มจังหวัดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (กพร.) แบ่งกลุ่มพื้นที่เป็น 4 กลุ่มจังหวัด (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553) ดังนี้

- 1) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่มที่ 1 ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ลำพูน และลำปาง
- 2) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่มที่ 2 ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน
- 3) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ 1 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก อุตรดิตถ์ ตาก สุโขทัย และกำแพงเพชร
- 4) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ 2 ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ พิจิตร เพชรบูรณ์ และอุทัยธานี

ภาคเหนือมีโครงสร้างการบริหารราชการดังนี้

- 1) การบริหารราชการส่วนภูมิภาค ในปี 2551 มีราชการส่วนภูมิภาครวม 17 จังหวัด 196 อำเภอ 1,562 ตำบล และ 14,176 หมู่บ้าน
- 2) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ในปี 2551 มีองค์การบริหารส่วนจังหวัด 17 แห่ง เทศบาลนคร 5 แห่ง คือ นครเชียงใหม่ นครเชียงราย นครลำปาง นครพิษณุโลก และนครนครสวรรค์ เทศบาลเมือง 23 แห่ง เทศบาลตำบล 452 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 1,304 แห่ง

ภาพที่ 1 การแบ่งกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ

2.2 สภาพภูมิอากาศ

ภูมิอากาศของภาคเหนือจัดอยู่ในเขตร้อน แบบฝนเมืองร้อนเฉพาะฤดูกาล ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุม 2 ทิศทาง คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในช่วงกลางเดือนตุลาคม ไปจนถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ และบางปีอาจเลยไปถึงกลางเดือนมีนาคม จะพัดเอาความหนาวเย็นจากประเทศจีนเข้าสู่ประเทศไทย จัดเป็นช่วงฤดูหนาวมีอากาศแห้ง ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม จนถึงปลายเดือนกันยายน พัดพาเอาความชื้นจากบริเวณเส้นศูนย์สูตรจัดเป็นช่วงฤดูฝน (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553)

ภาคเหนือมีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยของภาคประมาณ 25 องศาเซลเซียส โดยมีอุณหภูมิสูงสุดในเดือนเมษายนประมาณ 42 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคมประมาณ 15 องศาเซลเซียส

ภาคเหนือมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,230 มิลลิเมตร/ปี โดยมีวันที่ฝนตกปีละประมาณ 110 วัน เขตที่มีฝนตกน้อยมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 800-1,000 มิลลิเมตร/ปี ส่วนเขตที่ฝนตกชุกจะมีปริมาณฝนสูงสุดถึง 2,000 มิลลิเมตร/ปี

2.3 ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญของภาคเหนือ

ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำสำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา สถานการณ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติภาคเหนือที่สำคัญๆ มีดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรน้ำและแหล่งน้ำ

ภาคเหนือเป็นแหล่งต้นน้ำใหญ่ของประเทศถึงประมาณหนึ่งในสาม ลุ่มน้ำของภาคเหนือมีความสำคัญมากสำหรับภาคเหนือและภาคกลาง คือ ปิง วัง ยมและน่าน มีพื้นที่รวมประมาณ 64 ล้านไร่ รวมปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปีประมาณ 26,013 ล้านลูกบาศก์เมตร (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553) ภาคเหนือมีเขื่อนขนาดใหญ่คือ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแม่งัด เขื่อนกิ่วลม เขื่อนแม่งอง เขื่อนกิ่วคอหมา และเขื่อนแควน้อยที่สามารถกักเก็บน้ำได้ 23,612 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ปัจจุบันการกักเก็บน้ำของเขื่อนในภาคเหนือมีแนวโน้มลดลง จากข้อมูลของศูนย์สารสนเทศ กรมชลประทาน เมื่อปี 2550 – 2552 เขื่อนในภาคเหนือมีความสามารถกักเก็บน้ำลดลงจากร้อยละ 65.8 ของระดับน้ำเก็บกักในปี 2550 ลดลงเหลือร้อยละ 47.6 ในปี 2551 และ 43.1 ในปี 2552 โดยภาคเหนือมีลุ่มน้ำสายสำคัญเป็นแหล่งให้น้ำได้แก่

1.1) ลุ่มน้ำปิง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 21 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ตาก กำแพงเพชร และนครสวรรค์ ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี 7,965 ล้านลูกบาศก์เมตร มีเขื่อนขนาดใหญ่คือ เขื่อนภูมิพล มีความจุอ่าง 13,462 ล้าน ลบ.ม. ใช้งาน 9,662 ล้าน ลบ.ม. มีพื้นที่ได้รับประโยชน์จากชลประทาน 1.6 ล้านไร่ จากการประมาณการจะมีพื้นที่เพื่อส่งน้ำเพิ่มขึ้นตามโครงการชลประทานใหม่ปีละ 43,000 ไร่

1.2) ลุ่มน้ำวัง มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 6.7 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดลำปาง และตาก ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี 1,104 ลบ.ม. มีเขื่อนกั้นลุ่มน้ำความจุอ่าง 112 ล้าน ลบ.ม. มีพื้นที่ได้รับประโยชน์จากชลประทาน 0.4 ล้านไร่

1.3) ลุ่มน้ำยม มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 14.8 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดพะเยา (เชียงม่วน, ปง) ลำปาง (งาว) แพร่ สุโขทัย พิษณุโลก (บางระกำ) พิจิตร (สามง่าม โพธิ์ทะเล) และ กำแพงเพชร (ลานกระบือ) ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยต่อปี 3,033 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์จากชลประทาน 1.2 ล้านไร่ จากการประมาณการว่าจะมีโครงการชลประทานทุกขนาด เพิ่มขึ้นประมาณปีละ 58,000 ไร่

1.4) ลุ่มน้ำน่าน มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 21.5 ล้านไร่ ครอบคลุมพื้นที่จังหวัดน่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก พิจิตร เพชรบูรณ์ (วังโป่ง ชายแดน) และนครสวรรค์ (ชุมแสง) ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย 9,158 ล้านลูกบาศก์เมตร มีเขื่อนขนาดใหญ่ คือ เขื่อนสิริกิติ์ มีความจุอ่าง 9,910 ล้านลูกบาศก์เมตร ใช้งาน 6,660 ล้านลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่ได้รับประโยชน์จากชลประทาน 1.4 ล้านไร่ ประมาณการว่าจะมีพื้นที่ชลประทานเพิ่มขึ้นปีละ 29,400 ไร่

2) ทรัพยากรดิน และป่าไม้

ทรัพยากรดินของภาคเหนือมีลักษณะเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ซึ่งเกิดจากตะกอนลำน้ำเก่า มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างสูง โดยเฉพาะบริเวณที่ลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับทำนาประมาณ 16.4 ล้านไร่ หรือประมาณร้อยละ 15.5 ของพื้นที่ภาคเหนือเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกพืชไร่ประมาณ 20 ล้านไร่ หรือร้อยละ 18.9 ของพื้นที่ภาคเหนือ ปัจจุบันภาคเหนือมีปัญหาการชะล้างพังทลายของดินคิดเป็นร้อยละ 49.6 ของพื้นที่มีปัญหาทั่วประเทศ เนื่องจากพื้นที่ที่มีความลาดชันและพื้นที่ป่าไม้ยังคงถูกบุกรุกอย่างต่อเนื่อง

ทรัพยากรป่าไม้ ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้มากที่สุดของประเทศในปี 2543 มีพื้นที่ป่าไม้ 61.3 ล้านไร่ หรือร้อยละ 57.0 ของพื้นที่ภาคเหนือ โดย พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ประมาณ 47 ล้านไร่ จะอยู่ในภาคเหนือตอนบน จังหวัดที่มีพื้นที่ป่ามากที่สุด คือ เชียงใหม่ 10.3 ล้านไร่ รองลงไปคือตาก และแม่ฮ่องสอน 8.3 และ 7.1 ล้านไร่ ตามลำดับ หรือประมาณร้อยละ 70.0 ของพื้นที่จังหวัด ในปี 2551 พื้นที่ป่าไม้ภาคเหนือลดลงเหลือ 59.5 ล้านไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 56.0 ของพื้นที่ภาคเหนือ หรือลดลงร้อยละ 1 จากปี 2543 แต่ขณะเดียวกันชุมชนภาคเหนือได้มีการตื่นตัวด้านการอนุรักษ์ป่าไม้เพิ่มขึ้นจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในการปลูกป่าชุมชนและดูแลรักษาป่ามีจำนวนถึง 2,204 หมู่บ้าน รวมพื้นที่ 4.2 ล้านไร่ (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553) ลักษณะพื้นที่ป่าไม้ในภาคเหนือยังคงเป็นป่าดงดิบ ป่าเบญจพรรณ และป่าเต็งรัง

3) ทรัพยากรแร่

ภาคเหนือมีทรัพยากรแร่มากกว่า 20 ชนิด แร่ที่สำคัญได้แก่ ลิเทียม สังกะสี ดินขาว ยิปซัม หินอ่อน ทองคำ และปิโตรเลียม โดยผลผลิตแร่เกือบทั้งหมดกระจายอยู่ในพื้นที่

ภาคเหนือตอนบน เช่น จังหวัดลำปาง และจังหวัดตาก (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ, 2553)

2.4 สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ

สภาวะเศรษฐกิจของภาคเหนือ ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) และสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553) พบว่าเศรษฐกิจของภาคเหนืออยู่ในช่วงชะลอตัวลงตามการชะลอตัวของเศรษฐกิจของประเทศ ประกอบกับความไม่สงบทางการเมืองในประเทศส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมส่งออก และภาคบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ภาคเหนือมีภาวะเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2551 มีอัตราการขยายตัวร้อยละ 0.8 ชะลอลงจากร้อยละ 4.9 จากปี พ.ศ. 2550 เนื่องจากการผลิตนอกภาคเกษตรชะลอลงเหลือร้อยละ 0.2 จากร้อยละ 5.6 ในปี พ.ศ. 2550 มีสาเหตุมาจากสาขาอุตสาหกรรม และ สาขาการขนส่ง ขยายปฏิกาย ชะลอตัวลงเหลือร้อยละ 3.4 และ 0.8 ตามลำดับ ส่วนการผลิตภาคเกษตรขยายตัวร้อยละ 3.5 จากร้อยละ 1.8 ในปีก่อนพืชสำคัญที่ขยายตัว ได้แก่ ข้าว และ อ้อย

(หน่วย: ล้านบาท)

พื้นที่	GRP/GDP (ราคาประจำปี)			GRP/GDP (ราคาคงที่ปี 2551)						Per capital 2552
	2550	2551	2552	2550		2551		2552		
	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	มูลค่า	Δ%	
เหนือบน 1	239,292	255,146	270,977	119,736	4.11	120,117	0.32	120,056	-0.05	87,961
เหนือบน 2	121,341	136,641	141,584	52,600	5.55	53,685	2.06	55,583	3.53	51,609
เหนือล่าง 1	203,628	232,764	236,768	85,295	5.42	86,785	1.75	90,787	4.61	67,203
เหนือล่าง 2	193,122	218,693	213,328	93,712	5.11	93,700	-0.01	93,991	0.31	76,599
ภาคเหนือ	757,383	843,244	862,657	351,343	4.91	354,288	0.84	360,416	1.73	71,105
ประเทศ	8,529,836	9,075,493	9,050,715	4,256,564	4.93	4,361,396	2.59	4,263,363	-2.25	135,281

ที่มา: เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการพัฒนาภาคในช่วงแผนฯ 10 และประเด็นการพัฒนาในช่วงแผนฯ 11 ภาคเหนือ, สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 12-13 กรกฎาคม 2553

ตารางที่ 1 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือและอัตราการขยายตัว

ภาพที่ 2 สัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคเหนือปี 2552

1) เศรษฐกิจภาคเหนือมีขนาดเล็กที่สุดของประเทศ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเหนือประจำปี 2552 คิดเป็นสัดส่วนเพียงร้อยละ 9.5 ของประเทศ เพิ่มขึ้นจากสัดส่วนร้อยละ 8.9 ในปี 2550 ซึ่งเศรษฐกิจของภาคเหนืออยู่ในระดับการขยายตัวค่อนข้างดี ร้อยละ 1.7 ยกเว้นสาขาอุตสาหกรรมและอสังหาริมทรัพย์ เมื่อพิจารณารายกลุ่มจังหวัด พบว่า จังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 2 และภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 1 ขยายตัวได้ดี ส่วนอีกสองกลุ่มจังหวัดอยู่ในอัตราการขยายตัวน้อยกว่าเนื่องจากการชะลอตัวของสาขาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นสาขาเศรษฐกิจหลักของสองกลุ่มจังหวัด

2) โครงสร้างการผลิตของภาคเหนือมีความสมดุลระหว่างสาขาการผลิตหลัก ทั้งภาคอุตสาหกรรมภาคเกษตร และภาคการค้าในสัดส่วนใกล้เคียงกัน แต่มีแนวโน้มเปลี่ยนสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น โดยที่สาขาอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการค้าส่งค้าปลีกมีบทบาทต่อเศรษฐกิจในสัดส่วนค่อนข้างใกล้เคียงกัน เปรียบเทียบข้อมูลปี 2550 ถึงปี 2552 มูลค่าผลิตในปี 2552 ภาคอุตสาหกรรมมีสัดส่วนมากที่สุด ร้อยละ 20.9 รองลงมาเป็นสัดส่วนภาคเกษตร ร้อยละ 18.9 และภาคการค้าส่งค้าปลีก ร้อยละ 16.0 เมื่อพิจารณาตามกลุ่มจังหวัด พบว่า กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 1 และภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 2 มีสัดส่วนภาคอุตสาหกรรมสูงกว่าภาคเกษตรกรรมโดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 36.1 และร้อยละ 32 ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 2 และภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 1 สัดส่วนภาคเกษตรสูงกว่าภาคอุตสาหกรรม โดยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20.5 และ 26.1 ตามลำดับ

3) ภาคเกษตรกรรมของภาคเหนือมีความหลากหลายและมีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น แต่ยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านปัจจัยการผลิตทั้งพื้นที่ทำการเกษตร แหล่งน้ำ และแรงงานภาคเกษตร ภาคเกษตรขยายตัวต่อเนื่องร้อยละ 1.8 ในปี 2550 ร้อยละ 3.5 ในปี 2551 และร้อยละ 2.1 ในปี 2552 ฐานการผลิตหลักของภาคเกษตรอยู่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำขนาดใหญ่ที่ได้รับการพัฒนาระบบชลประทาน คิดเป็นสัดส่วนรวมร้อยละ 68.3 ของมูลค่าผลผลิตเกษตรภาคเหนือ สำหรับกลุ่มภาคเหนือตอนบนมีสัดส่วนเพียงร้อยละ 31.7 ทั้งนี้เนื่องจากข้อจำกัดด้านพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรมีขนาดน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ โดยมีพื้นที่เพียง 27.5 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 25.9 ของพื้นที่ภาคเหนือ และขนาดการถือครองที่ดินของเกษตรกรเฉลี่ย 20.7 ไร่ต่อครัวเรือน โดยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 1 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรน้อยที่สุด 3.1 ล้านไร่ และขนาดการถือครองของเกษตรกรเล็กที่สุดเพียง 8.8 ไร่ต่อครัวเรือน ผลผลิตเกษตรหลักมีการกระจายตัวตามแหล่งผลิตที่สำคัญ ดังนี้

3.1) ข้าว เป็นพืชที่มีความสำคัญอันดับแรก มีพื้นที่ปลูกประมาณ 12.7 ล้านไร่ สูงเป็นอันดับสองของประเทศรองจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2551 ข้าวมีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตมากที่สุดร้อยละ 37.3

3.2) ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่ปลูกประมาณ 3.8 ล้านไร่ มากเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ แหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 คิดเป็นร้อยละ 59.0 ของผลผลิตภาค ปลูกมากที่จังหวัดนครสวรรค์ และอุทัยธานี ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1

ร้อยละ 21.5 ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ ตาก พิษณุโลก และในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ที่จังหวัด เชียงราย ในปี 2551 มีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตอยู่ลำดับที่ห้า ร้อยละ 4.9

3.3) พืชผักชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะผักเมืองหนาว ปลูกมากในพื้นที่เชิงเขาของ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 เนื่องจากมีอุณหภูมิและสภาพภูมิประเทศเหมาะสม ทำให้ปลูก พืชผักเมืองหนาวได้หลากหลายชนิด เช่น ผักกาดหอม ผักสลัดชนิดต่าง ๆ กระเทียม แครอท พริกยักษ์ ผักกาด เห็ดหอม กะหล่ำปลีผักกาดขาว ข้าวโพดหวาน และถั่วแระญี่ปุ่น เป็นต้น ในปี 2551 มีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตลำดับสอง ร้อยละ 13.2

3.4) ผลไม้ ที่ปลูกมาก ได้แก่ ลำไย ลิ้นจี่ ส้มเขียวหวาน สตรอเบอร์รี่ ในกลุ่ม จังหวัดภาคเหนือตอนบน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน พะเยา และเชียงราย นอกจากนี้ยังมีการปลูกมะขามหวานในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง ที่จังหวัดเพชรบูรณ์ และกล้วยไข่ที่จังหวัด กำแพงเพชร ในปี 2551 มีส่วนแบ่งมูลค่าการผลิตอยู่ลำดับสาม ร้อยละ 9.8

4) อุตสาหกรรมของภาคเหนือเติบโตอย่างรวดเร็วมีความสำคัญต่อ เศรษฐกิจของภาคเหนือ และเป็นภาคการผลิตที่มีสัดส่วนในผลิตภัณฑ์ภาคมากที่สุด ในปี 2552 ผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม (ไม่รวมเหมืองแร่ เหมืองหิน) มีมูลค่าคิดเป็นร้อยละ 20.9 ของ ผลิตภัณฑ์ภาคเหนือ แต่ยังมีบทบาทจำกัดต่อเศรษฐกิจของประเทศ มีสัดส่วนร้อยละ 4.5 ของ ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมของประเทศ ภาคเหนือมีกลุ่มอุตสาหกรรมที่ขยายตัวได้ดี ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องจักร โลหะ เครื่องยนต์ ส่วนประกอบอิเล็กทรอนิกส์ เพอร์นิเจอร์ เครื่องแต่งกาย และ ผลิตภัณฑ์อาหาร

4.1) อุตสาหกรรมหลักของภาคยังคงเป็นประเภทอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม ซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่พึ่งฐานทรัพยากรธรรมชาติเป็นหลัก ในปี 2551 อุตสาหกรรมอาหารมีสัดส่วนสูงที่สุดร้อยละ 22.3 รองลงมาเป็นอุตสาหกรรมผลิตเครื่องดื่มร้อยละ 19.9 อุตสาหกรรมเครื่องเรือน เครื่องแต่งบ้านร้อยละ 12.9 เครื่องจักรสำนักงาน เครื่องทำบัญชี ร้อยละ 10.2 ซึ่งขึ้นมาแทนที่อุตสาหกรรมเกี่ยวกับอุปกรณ์วิทยุ โทรทัศน์ และอุปกรณ์สื่อสารที่มีสัดส่วนร้อยละ 12.6 ในปี 2549 ลดลงเหลือร้อยละ 5.64 ในปี 2551 และอุปกรณ์ทางการแพทย์และนาฬิกาที่มีสัดส่วนร้อยละ 11.9 ในปี 2549 ลดลงเหลือ ร้อยละ 8.7 ในปี 2551 แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมในภาคเหนือมีแนวโน้มปรับตัวไปสู่ Knowledge Based Industry มากขึ้น ตามเงื่อนไขมาตรฐานสินค้า และการแข่งขันในตลาดสากล โดยมีการสนับสนุนทั้งด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม และการพัฒนาบุคลากรจาก สถาบันการศึกษาภาคเอกชน และภาครัฐ

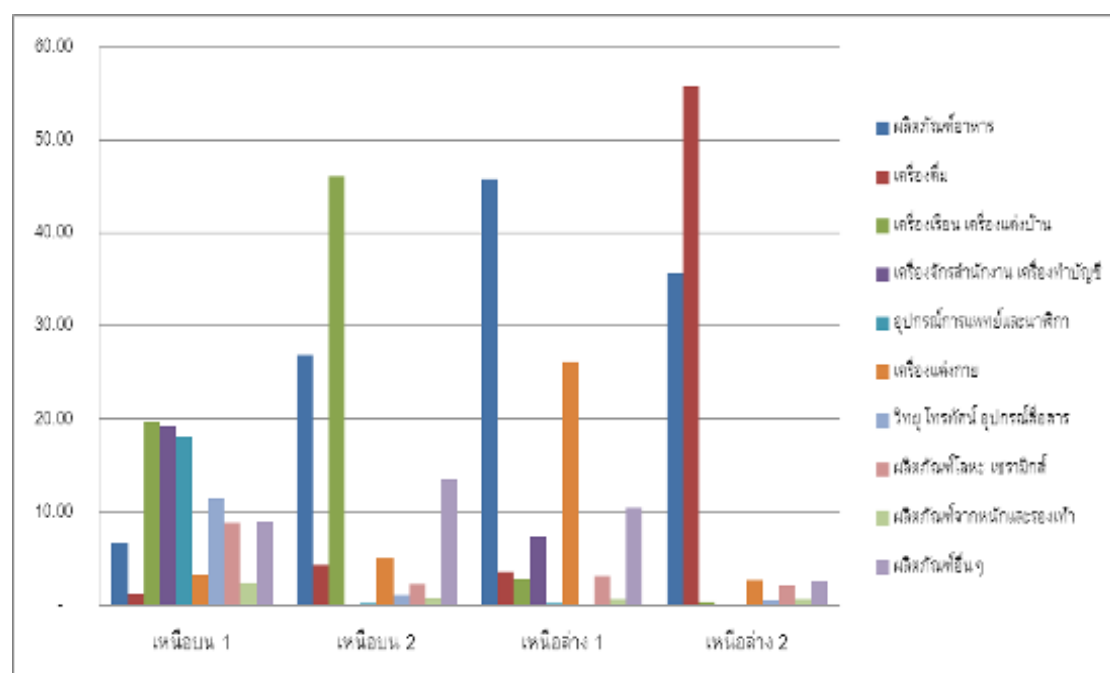
4.2) ฐานการผลิตอุตสาหกรรมส่วนใหญ่อยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 คิดเป็นร้อยละ 48.6 โดยกระจุกตัวในบริเวณพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่-ลำพูน โดยมีนิคมอุตสาหกรรม ลำพูนเป็นฐานการผลิตหลัก ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมแปรรูป ผลิตภัณฑ์เกษตรและจังหวัดลำปาง เป็นผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ รวมทั้งกลุ่มจังหวัดนี้มีความโดดเด่น ในหัตถอุตสาหกรรมที่ใช้ฝีมือประณีต รองลงมาเป็นกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 คิดเป็น

ร้อยละ 33.3 ในจังหวัดนครสวรรค์-กำแพงเพชร ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม โรงสีข้าว และโรงงานน้ำตาล นอกจากนี้ยังมีแหล่งอุตสาหกรรมตามพื้นที่ชายแดนจังหวัดตาก และ เชียงราย ส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มและโรงงานเกษตรแปรรูป

ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	ภาคเหนือ	เหนือบน 1	เหนือบน 2	เหนือล่าง 1	เหนือล่าง 2
มูลค่ารวม (ล้านบาท)	78,671.00	38,043.00	4,933.00	9,476.00	26,220.00
สัดส่วน (ร้อยละ)	100.00	48.36	6.27	12.05	33.33
สัดส่วนประเภทผลิตภัณฑ์ (ร้อยละ)	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ผลิตภัณฑ์อาหาร	22.30	6.61	26.94	45.77	35.72
เครื่องดื่ม	19.93	1.26	4.30	3.61	55.86
เครื่องเรือน เครื่องแต่งบ้าน	12.89	19.74	46.09	2.87	0.33
เครื่องจักรสำนักงาน เครื่องทำบัญชี	10.20	19.28	-	7.30	-
อุปกรณ์การแพทย์และนาฬิกา	8.74	18.06	0.03	0.01	-
เครื่องแต่งกาย	5.93	3.28	5.07	26.18	2.63
วิทยุ โทรทัศน์ อุปกรณ์สื่อสาร	5.64	11.52	1.09	-	0.39
ผลิตภัณฑ์โลหะ เซรามิกส์	5.47	8.82	2.26	3.16	2.05
ผลิตภัณฑ์จากหนังและรองเท้า	2.40	2.40	0.68	0.64	0.56
ผลิตภัณฑ์อื่นๆ	6.50	9.03	13.54	10.46	2.46

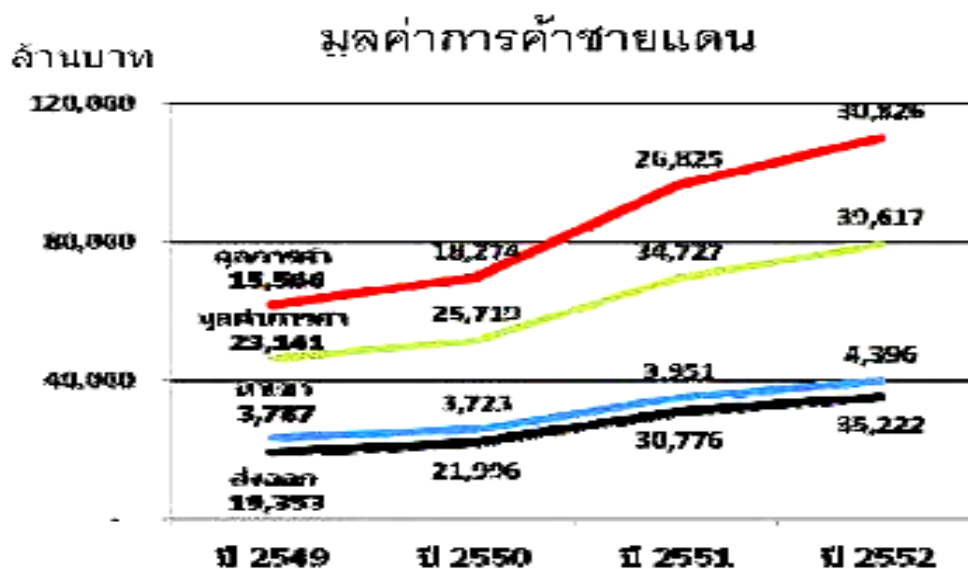
ที่มา: เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ ผลการพัฒนาภาคในช่วงแผนฯ 10 และประเด็นการพัฒนาในช่วงแผนฯ 11 ภาคเหนือ, สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 12-13 กรกฎาคม 2553

ตารางที่ 2 โครงสร้างผลิตภัณฑ์สาขาการผลิตอุตสาหกรรมภาคเหนือ ปี 2551 (ราคาคงที่) จำแนกตามกลุ่มจังหวัด

ภาพที่ 3 สัดส่วนโครงสร้างผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมภาคเหนือ

5) การค้าขายแดนมีศักยภาพและขยายตัวต่อเนื่อง ในปี 2552 การค้าขายแดนภาคเหนือมีมูลค่า 39,617 ล้านบาท ขยายตัวจากปี 2551 ร้อยละ 14.1 โดยเพิ่มขึ้นทั้งมูลค่าการส่งออก การนำเข้า และดุลการค้า เป็นการค้าที่เกินดุลมาตลอด ด้านชายแดนที่สำคัญคือ แม่สอดร้อยละ 56.1 ของมูลค่าการค้าชายแดน รองลงมาเป็นเชียงแสนร้อยละ 20.2 แม่สายร้อยละ 12.1 และเชียงของร้อยละ 6.8 พม่าเป็นประเทศคู่ค้าหลักคิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาคือ จีนตอนใต้คิดเป็นร้อยละ 15.6 และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ร้อยละ 9.6 แม้ว่าปัจจุบันมูลค่าการค้าชายแดนกับจีนยังมีมูลค่าไม่สูงมากแต่มีศักยภาพที่จะขยายตัวสูง โดยเฉพาะเมื่อถนนสาย R3E ก่อสร้างแล้วเสร็จ และกำลังจะก่อสร้างสะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 3 ที่อำเภอเชียงของ

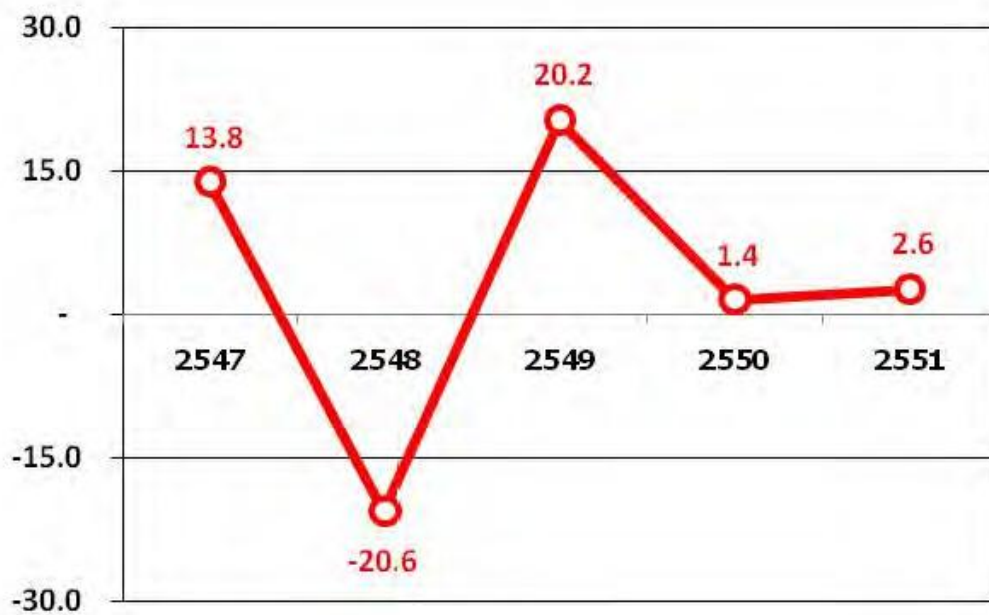
ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553)

ภาพที่ 4 มูลค่าการค้าชายแดนภาคเหนือ

6) ภาคการท่องเที่ยวมีแนวโน้มไม่แน่นอนและขยายตัวต่ำ โดยปี 2549 สร้างมูลค่าได้เกือบร้อยละ 10.0 ของ GRP โดยภาคเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยว 67,742 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10.0 ของรายได้จากการท่องเที่ยวทั่วประเทศ ขยายตัวเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 3.9 ต่อปี (ปี 2545-49) ในปี 2551 ภาคเหนือมีรายได้จากการท่องเที่ยว 70,510 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.2 ของรายได้ท่องเที่ยวทั่วประเทศ และเป็นอันดับ 4 รองจากกรุงเทพฯ ภาคใต้ และภาคตะวันออก ภาคเหนือตอนบนโดยเฉพาะกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 มีสัดส่วนรายได้กว่าร้อยละ 60 และการขยายตัวของรายได้สูงกว่าภาคเหนือตอนล่าง แต่รายได้ลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ 1.7 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 0.9 ในปี 2551 จังหวัดท่องเที่ยวหลักที่สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวสูง ได้แก่ เชียงใหม่ร้อยละ 54 เชียงรายร้อยละ 15.0 และพิษณุโลกร้อยละ 8.0 จำนวนนักท่องเที่ยวในปี 2551 เพิ่มขึ้นจากปี 2549 ที่มีนักท่องเที่ยว 16.3 ล้านคนเป็น 19.3 ล้านคน

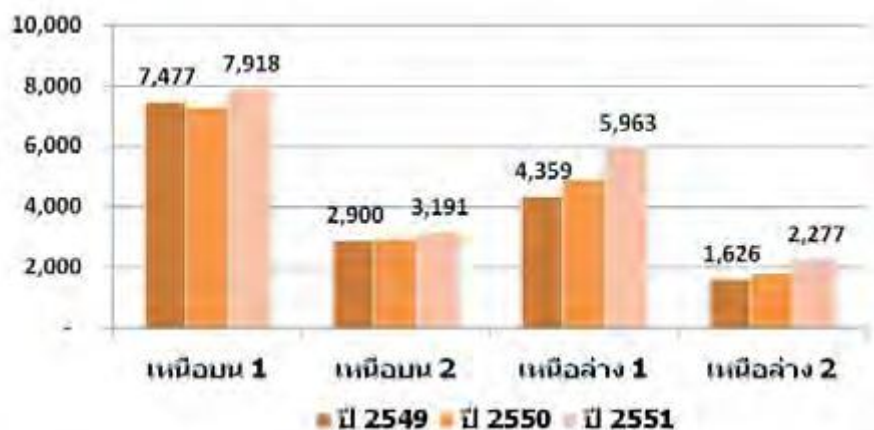
แต่สัดส่วนที่เพิ่มขึ้นเป็นชาวไทยร้อยละ 83.0 ขณะที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมีแนวโน้มหดตัว แหล่งท่องเที่ยวภาคเหนือมีความหลากหลาย สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้หลายรูปแบบ แต่การบริหารจัดการและการพัฒนาบุคลากรยังมีปัญหา ที่ปรับตัวไม่ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลงในภาคธุรกิจการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม ยังมีศักยภาพและโอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ สปา การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวพำนักระยะยาว และธุรกิจการจัดประชุม การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล การแสดงสินค้าและนิทรรศการนานาชาติ (MICE)

ร้อยละ

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553)

ภาพที่ 5 อัตราการขยายตัวของรายได้จากการท่องเที่ยวภาคเหนือ

ที่มา: สำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553)

ภาพที่ 6 จำนวนนักท่องเที่ยวในกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ (หน่วย: พันคน)

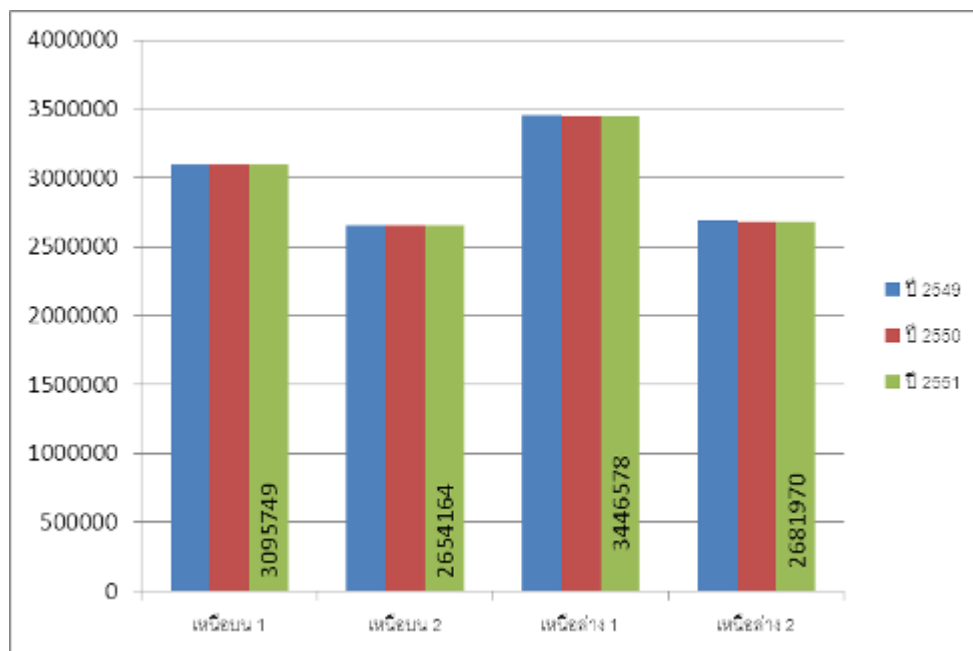
1.5 สถานการณ์ด้านสังคม

ภาคเหนือมีอัตราการเพิ่มประชากรอยู่ในระดับต่ำ โดยผลการวิเคราะห์ของสำนักพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553) พบว่า ประชากรภาคเหนือมีการเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 0.06 (ตาราง 1.3) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของภาคเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุที่เร็วกว่าภาคอื่นๆ ถึง 10 ปี

ภาค/กลุ่มจังหวัด	ปี พ.ศ. 2549			ปี พ.ศ. 2550			ปี พ.ศ. 2551		
	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม	ชาย	หญิง	รวม
เหนือบน 1	1527290	1565536	3092826	1527271	1567702	3094973	1526602	1569147	3095749
เหนือบน 2	1315954	1342013	2657967	1313928	1340921	2654849	1312992	1341172	2654164
เหนือล่าง 1	1711937	1738867	3450804	1706782	1733938	3440720	1709485	1737093	3446578
เหนือล่าง 2	1324103	1365052	2689155	1321041	1360351	2681392	1321161	1360809	2681970
ภาคเหนือ	5879284	6011468	11890752	5869022	6002912	11871934	5870240	6008221	11878461

ที่มา: กรมการปกครอง และสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2553)

ตารางที่ 3 ประชากรภาคเหนือจำแนกตามกลุ่มจังหวัดระหว่างปี 2549 – 2551

ภาพที่ 7 แผนภูมิจำนวนประชากรภาคเหนือ

1) ภาคเหนือกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนการพึ่งพิงเพิ่มสูงขึ้น คาดว่าประชากรผู้สูงอายุภาคเหนือจะเพิ่มเป็นร้อยละ 13.6 ในปี 2553 และ

ร้อยละ 21.2 ในปี 2563 ซึ่งภาคเหนือจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี 2553 เร็วกว่าอัตราส่วนของประเทศ และจะส่งผลกระทบต่ออัตราส่วนภาระพึ่งพิงของประชากรจากร้อยละ 50.0 ในปี 2553 เป็นร้อยละ 64.0 ในปี 2563

2) ภาคเหนือประสบกับข้อจำกัดด้านแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ
มีแรงงานที่มีงานทำ จำนวน 6.49 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.2 ของกำลังแรงงานรวม และมีผู้ว่างงานเพียงร้อยละ 1.4 แรงงานส่วนใหญ่ยังขาดการศึกษาหรือทักษะฝีมือ และอยู่นอกระบบประกันสังคม ในปี 2549 แรงงานภาคเหนือส่วนใหญ่ร้อยละ 55.3 จบระดับประถมศึกษา ร้อยละ 25.8 จบมัธยมศึกษา ร้อยละ 8.40 จบระดับอุดมศึกษา และร้อยละ 10.3 ไม่ได้ได้รับการศึกษา โดยมีแรงงานที่ได้รับการคุ้มครองตามระบบประกันสังคม 0.63 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10.0 ของกำลังแรงงานรวมของภาค จากการที่ภาคเหนือมีชายแดนติดกับประเทศพม่าและลาว และมีจำนวนแรงงานที่จำกัดทำให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายยังมีอยู่ต่อเนื่อง ในปี 2548 มีแรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียน 259,004 คน ร้อยละ 96.3 เป็นแรงงานพม่า จังหวัดที่มีแรงงานต่างด้าวขึ้นทะเบียนสูง ได้แก่ ตาก เชียงใหม่ และเชียงราย อย่างไรก็ตามคาดว่า ยังมีแรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาทำงานอย่างผิดกฎหมายอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งส่งผลกระทบต่อปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการกลับมาระบาดใหม่ของโรคดั้งเดิม อาทิ โรคเท้าช้าง และวัณโรค เป็นต้น เมื่อพิจารณาคุณภาพของแรงงาน พบว่า ในปี 2551 ภาคเหนือตอนล่าง 2 เป็นกลุ่มจังหวัดที่แรงงานมีการศึกษาหรือทักษะฝีมือต่ำกว่าทุกกลุ่มจังหวัด รองลงมา เป็นกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง 2 และภาคเหนือตอนบน 2

3) ประชากรภาคเหนือได้รับการศึกษามากขึ้นแต่คุณภาพการศึกษายังมีปัญหาค่อนข้างมาก กล่าวคือจากค่าเฉลี่ยในปี 2544 เพียง 7.78 เพิ่มขึ้นเป็น 8.2 และ 8.3 ในปี 2550 และ 2551 ตามลำดับ แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือคะแนนการทดสอบรวมของนักเรียนในภาคเหนือในปี 2551 ส่วนใหญ่อยู่ในเกณฑ์ต่ำกว่าร้อยละ 50.0 ของนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) และมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) โดยเฉพาะวิชาสำคัญๆ คือ ภาษาไทย สังคมศึกษา ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ในทุกกลุ่มจังหวัด

4) ประชากรภาคเหนือมีภาวะการเจ็บป่วยสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ โดยมีอัตราการเจ็บป่วยเป็นร้อยละ 34.2 ในปี 2552 ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 21.5 ในปี 2550 ภาวะการเจ็บป่วยและความเสี่ยงด้านพฤติกรรมที่สำคัญได้แก่

4.1) โรคทางเดินหายใจมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 40.1 และมีแนวโน้มสูงขึ้น

4.2) ปัญหาสุขภาพจิตโดยเฉพาะการฆ่าตัวตายของประชาชนในภาคเหนือมีอัตราสูงกว่าระดับประเทศ โดยมีอัตราการฆ่าตัวตายเป็น 10.9 ต่อประชากรแสนคน ซึ่งจังหวัดลำพูนมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุด 18.0 รองลงมาคือ จังหวัดเชียงใหม่ คิดเป็น 17.9 ต่อประชากรแสนคน

4.3) การเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชสูงสุด โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี พิจิตร นครสวรรค์ สุโขทัย กำแพงเพชร และเพชรบูรณ์

4.4) ผู้ป่วยโรคเอดส์รายใหม่มีแนวโน้มลดลง แต่ยังคงสูงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศผู้ป่วยรายใหม่ในภาคเหนือมีแนวโน้มลดลงเหลือเพียง 43.8 ต่อประชากรแสนคน ในปี 2548 ผู้ป่วยเอดส์ในปี 2548 รวมทั้งสิ้น 5,197 ราย โดยมีมากที่สุดที่จังหวัดเชียงราย 1,260 ราย รองลงมา คือจังหวัดเชียงใหม่ 880 ราย

4.5) อัตราผู้ป่วยธาลัสซีเมียของภาคเหนือมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และยังคงเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ ในปี 2548 ภาคเหนือมีผู้ป่วยธาลัสซีเมีย 14,300 คน โดยมีมากที่สุดที่จังหวัดน่าน 489.8 ต่อประชากรแสนคน รองลงมาคือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ลำพูน และเชียงราย คิดเป็น 247.3, 171.5 และ 158.4 ต่อประชากรแสนคน

4.6) อัตราการสูบบุหรี่และดื่มสุร่ายอยู่ในอัตราสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเยาวชน ประชาชนภาคเหนือดื่มสุร่ายเป็นอันดับ 1 ของประเทศ โดยในปี 2549 มีผู้ดื่มสุร่ายร้อยละ 36.1 และกลุ่มเยาวชนอายุไม่เกิน 24 ปี ดื่มสุร่ายสูงกว่าทุกภาคในอัตราร้อยละ 30.7

4.7) ประชากรภาคเหนือ 7 จังหวัดตอนบน ได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองรุนแรงขึ้นในปี 2551 มีผู้ป่วย 86,678 ราย ในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน แพร่ น่าน พะเยา และแม่ฮ่องสอน

5) ครอบครัว สถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็ง โครงสร้างครอบครัวของภาคเหนือเปลี่ยนจากโครงสร้างจากครอบครัวขยายมาเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีขนาดเล็กลง โดยขนาดของครัวเรือนเฉลี่ยของภาคเหนือลดลงจาก 5.5 ในปี 2513 เหลือเพียง 3.2 ในปี 2547 ซึ่งต่ำกว่า 3.4 ของขนาดครัวเรือนเฉลี่ยในระดับประเทศ ผลจากที่โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนเป็นครอบครัวเดี่ยวและมีขนาดเล็กลง ประกอบกับการย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพหรือศึกษาต่อในเขตเมืองหรือต่างจังหวัดของคนในครอบครัว และการหย่าร้างปี 2549 ที่มีอัตรา 4.9 คู่ต่อพันครัวเรือน โดยเฉพาะในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 มีอัตราการหย่าร้างสูงที่สุด 5.5 คู่ต่อพันครัวเรือน ซึ่งสูงกว่าในระดับประเทศที่มีอัตรา 4.2 คู่ต่อพันครัวเรือน ส่งผลทำให้สถาบันครอบครัวลดความเข้มแข็งลง และมีบทบาทลดลงในการให้การดูแลและปลูกฝังจริยธรรมให้กับสมาชิกของครอบครัว

6) ภาคเหนือมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินลดลง โดยมีปัญหาที่เกิดจากคดียาเสพติดเพิ่มขึ้น โดยในปี 2552 มีการจับกุมคดียาเสพติดจำนวน 25,506 ราย โดยอยู่ในกลุ่มภาคเหนือตอนบน 1 มากที่สุด 7,301 ราย รองลงมาเป็นกลุ่มภาคเหนือตอนล่าง 2 มี 7,153 ราย กลุ่มภาคเหนือตอนล่าง 1 มี 5,971 ราย และกลุ่มภาคเหนือตอนบน 2 มี 5,081 ราย

2.6 ผลกระทบจากบริบทการเปลี่ยนแปลง

2.6.1 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมโลกที่เกิดขึ้นได้มีอิทธิพลให้ประเทศต่างๆ ของโลกมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อม รวมถึงการรู้จักนำศักยภาพที่มีอยู่มาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

สถานการณ์เปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อการปรับตัวของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2553) มีดังนี้

1) การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจและการเงินของโลก จากการเกิดวิกฤตเศรษฐกิจทางด้านการเงินของประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 2551 ได้ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงและเป็นวงกว้างต่อทุกภาคส่วนเศรษฐกิจของโลก และการก่อตัวของศตวรรษแห่งเอเชีย (Asian Century) ที่มีจีนและอินเดียเป็นตัวจักรใหม่ที่สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก จะมีผลให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การผลิตสินค้าและการบริการ ที่นำไปสู่ความต้องการใช้ทรัพยากรมากขึ้น ปัญหาที่ตามมาคือ ความขัดแย้งแย่งชิงทรัพยากรระหว่างการผลิต ระหว่างเมืองและชนบท ทุนทรัพยากรที่มีอยู่จะถูกนำไปใช้จนเกิดความขาดแคลน ที่สำคัญคือ การเกิดปัญหามลพิษสะสมและทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะในประเทศภูมิภาคอาเซียน ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญและเป็นฐานการผลิตและบริการ

2) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การพัฒนาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เป็นเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีชีวภาพ จะเป็นจุดเปลี่ยนของการแข่งขันและผลประโยชน์อย่างมหาศาล ซึ่งถูกนำมาแสวงหาประโยชน์อย่างไม่ยั้งคิดและไม่ได้ถูกแจกจ่ายไปอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม ซึ่งแนวโน้มในโลกปัจจุบันจะมีความก้าวหน้าและรุ่งเรืองทางด้านวัตถุ แต่สิ่งแวดล้อมที่เสื่อมโทรม สูญเสียความสมดุลของระบบนิเวศ ทรัพยากรหลายอย่างถูกใช้ไปถึงระดับที่เสื่อมสภาพโดยถาวร ในขณะที่ยังมีประชากรจำนวนมากยังต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในการเป็นแหล่งน้ำสะอาด อาหาร และยารักษาโรค เพื่อความอยู่รอดของการดำรงชีวิต

3) การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและโครงสร้างประชากร ปัจจุบันประเทศพัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้วในอนาคตผู้สูงอายุจะมากขึ้น และประเทศกำลังพัฒนาจะมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้น และมีสัดส่วนถึงร้อยละ 80.0 ของผู้สูงอายุทั้งหมดในโลก และผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 55.0 จะเป็นผู้หญิง เพราะมีอายุยืนกว่าผู้ชาย โดยเฉพาะจะมีปัญหามากในกลุ่มผู้หญิงที่ไม่แต่งงานและมีรายได้น้อย โดยการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะส่งผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น ในการเคลื่อนย้ายเงินจากประเทศที่มีเงินออมมากมาลงทุนในประเทศกำลังพัฒนา การย้ายถิ่นที่คนในประเทศกำลังพัฒนา มีโอกาสไปหางานทำในประเทศที่พัฒนาแล้วมากขึ้นในอนาคต หรือการปรับโครงสร้างพื้นฐานโดยอาจต้องเปลี่ยนโรงเรียนไปเป็นโรงพยาบาลมากขึ้น เป็นต้น ปัญหาสังคมผู้สูงอายุจะเป็นนโยบายใหญ่ระยะยาวของชาติ เพราะมีผลกระทบอย่างมากสำหรับประเทศที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) แล้ว

4) การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม โลกเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการเติบโตของเศรษฐกิจ การค้าการลงทุนซึ่งทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย จิตสำนึกและความตระหนักรู้ว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติถูกแทนที่ด้วยความต้องการเอาชนะและมุ่งใช้ประโยชน์สูงสุด อุณหภูมิโลกสูงขึ้นโดยเฉลี่ย 0.2 องศาเซลเซียสต่อทศวรรษ ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ปัญหาภาวะโลกร้อนได้รับการยืนยันด้วยหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ชัดเจนมากขึ้น

5) การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค กระแสการรักษาสุขภาพและการรักษาสิ่งแวดล้อม เป็นผลให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและแบบแผนการบริโภคของสังคมให้มุ่งสู่ความยั่งยืน โดยส่งเสริมการบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การปลูกฝังจิตสำนึก สร้างค่านิยมในการดำเนินชีวิต และองค์ความรู้ เรื่องการบริโภคที่ยั่งยืน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการใช้ประโยชน์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในการผลิตสินค้าและบริการสีเขียว และสินค้าและบริการเชิงสร้างสรรค์ เพื่อนำไปสู่สังคมเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ

การทบทวนบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกดังกล่าว เป็นการบ่งชี้ถึงความจำเป็นและความต้องการปรับตัวและทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย ซึ่งนั่นก็คือประชากรคนไทย จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาขีดความสามารถและองค์ความรู้ให้ทัดเทียมหรือเท่าทันสถานการณ์เปลี่ยนแปลงดังกล่าว ดังนั้นสังคมไทยจึงจำเป็นต้องอาศัยการวิจัยเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมต่อไป

1.6.2 ทิศทางการพัฒนาและการปรับตัวของประเทศไทย

จากบริบทความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ส่งผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศไทย ทิศทางการพัฒนาของประเทศไทยพิจารณาได้จาก

1) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้ให้ความสำคัญต่อการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาสู่ความยั่งยืน และความจำเป็นในการสร้างภูมิคุ้มกัน และความสมดุลในการพัฒนาแต่ละด้าน ด้วยการลงทุนและการสร้างความเข้มแข็งของประเทศ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเครื่องชี้นำการพัฒนาประเทศ โดยประเทศไทยจำเป็นต้องพิจารณาถึงความสำคัญของทุน 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ ทุนทางกายภาพ (Physical Capital) ทุนหรือสินทรัพย์ทางการเงิน (Financial Capital/Assets) สินทรัพย์ที่ไม่สามารถจับต้องได้ทางกายภาพ แต่มีสิทธิอ้างสิทธิประโยชน์ได้ในอนาคต (Intangible Capital) และทุนมนุษย์หรือทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource)

2) แผนบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2552-2554 กำหนดขึ้นบนหลักการพื้นฐานที่ส่งเสริมการดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล ตามที่ได้แถลงต่อรัฐสภาภายใต้กรอบการดำเนินงานนี้ แบ่งเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะดำเนินการ ในปีแรกคือ นโยบายข้อ (1) นโยบายเร่งด่วนที่จะเริ่มดำเนินการในปีแรก และเรื่องที่จะดำเนินการ

ในช่วง 3 ปี คือ นโยบายข้อ 2-8 ได้แก่ (2) นโยบายความมั่นคงของรัฐ (3) นโยบายสังคมและคุณภาพชีวิต (4) นโยบายเศรษฐกิจ (5) นโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (6) นโยบายวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี การวิจัยและนวัตกรรม (7) นโยบายการต่างประเทศและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ และ (8) นโยบายการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

ด้านเศรษฐกิจ เป็นแผนเร่งด่วนที่ให้ความสำคัญกับการเร่งสร้างรายได้และลดภาระค่าใช้จ่ายของประชาชน โดยวางมาตรการแยกตามกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับความเดือดร้อน ทั้งนี้ เพื่อป้องกันการบริโภคในประเทศไม่ให้เกิดถอยจนเกินไป และทดแทนรายได้จากการส่งออกและการท่องเที่ยวที่ลดลง นอกจากนั้นจะดำเนินการกระตุ้นการลงทุนภาคเอกชนเพื่อให้มีการจ้างงานและโอกาสทางเศรษฐกิจในสาขาต่อเนื่องอื่น ๆ เพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนเศรษฐกิจและป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการว่างงานและหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นอย่างรุนแรง

สำหรับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจพื้นฐานระยะยาว ได้ให้ความสำคัญต่อความจำเป็นในการปรับปรุงโครงสร้างการผลิตไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ และสร้างความเข้มแข็งให้กับสภาพแวดล้อมในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน เช่น ความมีเสถียรภาพของเศรษฐกิจส่วนรวม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างความมั่นคงด้านพลังงานและเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้พลังงาน เป็นต้น

ด้านสังคม ให้ความสำคัญกับการปฏิรูประบบการศึกษาและเรียนฟรี 15 ปี การเพิ่มคุณภาพการบริการด้านสาธารณสุข การแก้ไขปัญหายาเสพติดและดูแลความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เนื่องจากในปัจจุบันคนไทยยังมีการศึกษาโดยเฉลี่ยประมาณ 9 ปี น้อยกว่าประเทศในแถบเอเชียซึ่งมีการศึกษาเฉลี่ยประมาณ 10 ถึง 12 ปี คุณภาพของการศึกษายังมีปัญหาส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนต่ำกว่ามาตรฐานในวิชาสำคัญ เช่น ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ด้านโครงสร้างประชากรสัดส่วนประชากรวัยสูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยมีสัดส่วนจากร้อยละ 10.8 ในปี 2550 เป็นร้อยละ 12.9 ในปี 2553 ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อการจัดบริการทางสังคมในทุกรูปแบบ นอกจากนั้นยังมีแรงงานนอกระบบจำนวน 22.3 ล้านคน ที่รัฐจะต้องดูแลภายใต้ระบบคุ้มครองแรงงาน รวมทั้งการจัดสวัสดิการและบริการทางสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาสและคนยากจนให้ทั่วถึง

ด้านทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ดี การสร้างความเป็นธรรมให้ชุมชนมีสิทธิในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ และการส่งเสริมให้เกิดการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน นอกจากนั้นยังมีประเด็นความเชื่อมโยงกับเวทีโลกที่ต้องดูแลให้ประเทศไทยได้ประโยชน์ เช่น พันธกรณีและข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งข้อตกลงทางการค้าที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการเตรียมการรองรับผลกระทบจากภูมิอากาศของโลกที่เปลี่ยนแปลง เป็นต้น

2.6.3 การปรับตัวเพื่อการพัฒนาของประเทศไทยในอนาคต

การปรับตัวของประเทศไทย พิจารณาจากการกำหนดทิศทางการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) จากการจัดทำวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี 2570 ได้ประเมินแนวโน้มหลักที่ประเทศไทยและโลกอาจต้องเผชิญใน 20 ปีข้างหน้าไว้ 7 ประการได้แก่

- 1) การรวมตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาค ซึ่งส่งผลให้มีความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในอนุภูมิภาคเพิ่มมากขึ้นและทำให้เศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียมีแนวโน้มที่จะขยายตัวอย่างรวดเร็ว
- 2) เศรษฐกิจโลกจะเปลี่ยนศูนย์กลางอำนาจมาอยู่ที่ประเทศแถบเอเชียมากขึ้น
- 3) การเปลี่ยนแปลงด้านการเงินโลกซึ่งจะมีความผันผวนและความเสี่ยงมากขึ้น
- 4) ประชากรสูงอายุของโลกเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง แต่จะเป็นโอกาสของประเทศไทยในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ
- 5) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการดำรงชีวิตของมนุษย์ซึ่งประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อม
- 6) แนวโน้มปัญหาด้านพลังงานซึ่งจะมีผลต่อภาวะเศรษฐกิจและสังคมของโลก
- 7) ปัญหาภัยคุกคามจากภาวะโลกร้อนซึ่งส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิต

จากการประเมินดังกล่าว จึงมีการกำหนดประเด็นการพัฒนาในอนาคตไว้ 5 ประเด็นดังนี้

- 1) ด้านความท้าทายและโอกาสของเศรษฐกิจไทย: วิฤตการณ์การเงินโลกได้ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ใหม่ จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางในการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาสด้วยการกำหนดยุทธศาสตร์ในการขยายตัวทางเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง
- 2) ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์: ส่งเสริมการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคการผลิตและบริการให้มีการสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น และการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างของประเทศ ในขณะเดียวกันจะเป็นการสร้างธุรกิจใหม่ที่ใช้ศักยภาพแฝงซึ่งมีอยู่ในสังคมไทย
- 3) ด้านโอกาสบนวิกฤตภาวะโลกร้อน: รัฐบาล สร้างโอกาสการพัฒนาเพื่อป้องกันเตือนภัย และบรรเทาภัยต่อ ผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เน้นการเป็นปัจจัยสนับสนุนต่อการพัฒนาในอนาคตสูง “เศรษฐกิจสีเขียว”
- 4) ด้านสถาปัตยกรรมทางสังคม: เน้นการสร้างผลิตภาพและคุณภาพทั้งในเชิงความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และมีคุณธรรม ซึ่งรวมถึงการสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

5) ด้านสัญญาประชาคมใหม่: เป็นแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ปลอดภัยและมั่นคง เน้นสร้างความเข้มแข็งของโครงสร้าง กลไกและกระบวนการบริหารจัดการของทุกภาคส่วนของสังคม

2.6.4 ประเด็นปัญหาในภาคเหนือ

การปรับตัวและการกำหนดทิศทางของยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนบริหารราชการแผ่นดิน ได้อาศัยความได้เปรียบของที่ตั้งทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ และศักยภาพของภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ เพื่อให้สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก ได้อาศัย พรบ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 มาตรา 53/1 และมาตรา 53/2 ที่บัญญัติให้จังหวัดและกลุ่มจังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมระดับชาติ และตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จึงได้จัดทำกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคที่ยึดกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจากทุกจังหวัด เพื่อสนับสนุนจังหวัดและกลุ่มจังหวัดให้สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและแผนพัฒนากลุ่มจังหวัดขึ้น

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2551) จึงได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาภาคเหนือ ซึ่งประกอบด้วย 4 กลุ่มจังหวัด โดยแต่ละกลุ่มจังหวัดมีศักยภาพและทิศทางการพัฒนา ดังนี้

1) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 1 (เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน)

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 1 มีศักยภาพที่โดดเด่นหลายประการ คือ เป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของประเทศ และมีพื้นที่ถือครองการเกษตรขนาดเล็ก เหมาะแก่การปรับสู่ระบบเกษตรอินทรีย์สำหรับตลาดเฉพาะ มีความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ด้านบริการโทรคมนาคมด้านโครงข่ายคมนาคมทางบก เป็นศูนย์กลางการบินในอนุภูมิภาค ด้านการศึกษา ประกอบกับทำเลที่ตั้งสามารถเชื่อมโยงไปสู่กลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน (GMS) ได้โดยสะดวก มีทุนวัฒนธรรมล้านนาที่มีเอกลักษณ์ และเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงของวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ซึ่งเป็นที่รู้จักของต่างประเทศ รวมทั้งความมีน้ำใจโอบอ้อมอารีของประชาชนที่เอื้อต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว มีฐานความรู้ของสถาบันการศึกษาและทุนทางศิลปวัฒนธรรม สามารถนำมาใช้เพื่อตอบสนองโอกาสแนวโน้มกระแสการบริโภคที่เน้นการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และ ความนิยมวิถีธรรมชาติและตะวันออก เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภาคการผลิต เช่น หัตถอุตสาหกรรม และธุรกิจบริการ จึงสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ดังนี้

1.1) **ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้และน้ำ** เพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ป้องกันและแก้ปัญหาอุทกภัย และภัยแล้ง เน้นการสร้าง

ฝ่ายชะลอความชุ่มชื้น ปลุกพืชเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำ ในเชียงใหม่-ลำพูน รวมทั้งสนับสนุนการสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

1.2) พัฒนาบริการพื้นฐานของเมืองและสิ่งแวดล้อมเมือง เพื่อรองรับการขยายตัวของเมือง เน้นการวางแผนแม่บทการบริหารจัดการเมืองศูนย์กลางความเจริญและพัฒนา ระบบขนส่งมวลชน ระบบกำจัดขยะ ระบบบำบัดน้ำเสียในเชียงใหม่-ลำพูน

1.3) พัฒนาโครงข่ายการคมนาคม ระบบโลจิสติกส์ (Logistics) และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการค้าการลงทุน เน้นเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่งของเมืองและโครงข่ายระหว่างจังหวัดภายในกลุ่ม (Cluster Road) สู่ภูมิภาค เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว การค้าและบริการและพื้นที่แหล่งผลิตทางการเกษตร รวมถึงการสนับสนุนการขยายเขตประกอบอุตสาหกรรมในพื้นที่ลำพูน และการพัฒนาสถานีขนส่งผู้โดยสารและขนส่งสินค้า

1.4) สร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิตและบริการ โดยใช้ฐานความรู้วิชาการผสมผสานกับคุณค่าของธรรมชาติ สังคม และศิลปวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของล้านนา รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับฐานเศรษฐกิจเดิม เกษตร ท่องเที่ยว หัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลเกษตร และสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และธุรกิจบริการสุขภาพ สปา บริการทางการแพทย์ และบริการทางการศึกษา โดยให้ความสำคัญในประเด็นดังต่อไปนี้

1.4.1) สนับสนุนการวิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าในภาคเกษตร อุตสาหกรรมแปรรูปเกษตร หัตถกรรม อุตสาหกรรม และบริการ อาทิ การทำเกษตรผสมผสาน และเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ การผลิตผลิตภัณฑ์เสริมสร้างสุขภาพจากลำไยในเชียงใหม่-ลำพูน รวมทั้งสถาบันตรวจสอบและรับรองคุณภาพสินค้าเกษตร

1.4.2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เน้นการพัฒนาบุคลากรในสาขาที่ตอบสนองต่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ โดยเฉพาะบุคลากรด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (Information and Communication Technology, ICT) การท่องเที่ยว การโรงแรมและสปา รวมทั้งการพัฒนาบุคลากรภาครัฐให้มีความรู้ทันการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และการพัฒนาผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises, SMEs)

1.4.3) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ธุรกิจ โดยให้ความสำคัญกับการจัดกลุ่มธุรกิจ (Clustering Approach) โดยเฉพาะกลุ่มธุรกิจหรืออุตสาหกรรมหลัก ได้แก่ กลุ่มการท่องเที่ยว/ที่พัก หัตถกรรม เซรามิกส์ และกลุ่มผู้ประกอบการลำไย เป็นต้น

1.4.4) การพัฒนาการท่องเที่ยว เชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ วัฒนธรรม โบราณสถาน และแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างขึ้นใหม่ รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และวัฒนธรรมชนเผ่าและไทยใหญ่ในแม่ฮ่องสอนการพัฒนาธุรกิจการประชุมและการแสดงสินค้า (MICE) โดยขยายบริการของระบบอำนวยความสะดวกด้านศุลกากร ตรวจคนเข้าเมือง เพื่อรองรับ

โครงการก่อสร้างหอประชุมและแสดงสินค้านานาชาติที่จังหวัดเชียงใหม่ การท่องเที่ยวเชื่อมโยงกับกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Subregion, GMS) โดยเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการบิน

2) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 2 (เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน)

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน กลุ่ม 2 มีศักยภาพในด้านที่ตั้งที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมกับกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและประเทศในเอเชียใต้มีวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มล้านนาตะวันออกที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาทางด้านการท่องเที่ยวและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าหัตถอุตสาหกรรมเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรโดยมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าว ชา กาแฟ และผลไม้ (ลิ้นจี่ ลำไย) มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง มีสถาบันการศึกษาระดับสูง พร้อมทั้งจะพัฒนาศูนย์รวมศูนย์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มจังหวัด โดยสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ ดังนี้

2.1) พัฒนาให้เชียงรายเป็นประตูการค้า การลงทุน และศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง เชื่อมโยงกลุ่มประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงและกลุ่มประเทศเอเชียใต้ โดยเน้นการวางแผนแม่บทการบริหารจัดการเมือง เร่งรัดการดำเนินงานแผนงานหรือโครงการภายใต้นโยบายเขตเศรษฐกิจชายแดน และการพัฒนาระบบ Logistics เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจตามแนว N-S Economic Corridor รวมถึงการพัฒนาช่องทางการค้าชายแดนจังหวัดพะเยาและน่าน

2.2) พัฒนาการเกษตรไปสู่เกษตรปลอดภัยและอินทรีย์ เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรเพื่อตอบสนองตลาดอาหารเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะ ข้าว ที่จังหวัดพะเยา เชียงรายรวมถึงการพัฒนาเกษตรอุตสาหกรรมโดยเฉพาะ กาแฟ ชา และยางพารา

2.3) พัฒนาการท่องเที่ยวชายแดน และการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง โดยเฉพาะเชียงรายและน่าน เช่น เส้นทางท่องเที่ยวลำน้ำโขงขุนนา-เชียงราย-หลวงพระบาง และเส้นทางท่องเที่ยวตามแนวถนน R3E รวมทั้งการท่องเที่ยวชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในน่าน หรือการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในเชียงราย เพื่อเป็นการท่องเที่ยวสำหรับตลาดเฉพาะ (Niche Market)

2.4) อนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมล้านนาและสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2.5) เติบโตพื้นที่ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่าไม้ เพื่อป้องกันและแก้ปัญหาภัยธรรมชาติและดำรงความเป็นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ เน้นการสร้างฝายชะลอความชุ่มชื้นและอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่

3) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1 (สุโขทัย ตาก เพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก)

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 1 มีศักยภาพด้านที่ตั้ง เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการพัฒนา E-W Economic Corridor โดยมีพิษณุโลกเป็นศูนย์กลาง มีโครงข่ายการคมนาคมทางบกที่สนับสนุนการขนส่งทั้งผู้โดยสารและสินค้า มีสนามบินพาณิชย์ที่พิษณุโลก สนามบินอำเภอสวรรคโลกจังหวัดสุโขทัย และสนามบินอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวภายในประเทศ และกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลการเกษตรที่สำคัญของภาค มีการผลิตพลังงานชีวภาพ มีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกโลกเชิงประวัติศาสตร์ คือ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยและศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีความโดดเด่นเฉพาะตัวของจังหวัดเพชรบูรณ์ พิษณุโลก และตาก มีสถาบันการศึกษาระดับสูงคือมหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่มีศักยภาพในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้สนับสนุนการพัฒนาของกลุ่มจังหวัด มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์สามารถนำมาสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและตลาดสินค้าที่ระลึก เช่น ผ้าทอจังหวัดอุตรดิตถ์ ทองลายโบราณจังหวัดสุโขทัย ศิลปะประดิษฐ์และอาหารแปรรูปของจังหวัดพิษณุโลก โดยสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ ดังนี้

3.1) สนับสนุนให้เกิดความมั่นคงด้านทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และน้ำ เพื่อสนับสนุนการผลิตและคุณภาพชีวิต บนหลักการบริหารจัดการเชิงนิเวศน์ลุ่มน้ำ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคำนึงถึงความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ และลดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สิน โดยเฉพาะแหล่งต้นน้ำของจังหวัดตาก พิษณุโลก และเพชรบูรณ์

3.2) สนับสนุนการพัฒนาและสร้างสรรค์มูลค่าเพิ่มการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ศาสนา โดยให้สุโขทัยและพิษณุโลกเป็นศูนย์กลาง และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ โดยให้เพชรบูรณ์และอุตรดิตถ์เป็นศูนย์กลาง เพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญและยั่งยืน

3.3) สนับสนุนกิจกรรมการเป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ โดยจังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงภายในกลุ่มจังหวัด และ East-West Economic Corridor รวมทั้งการค้าชายแดนที่อำเภอแม่สอดจังหวัดตากกับประเทศเพื่อนบ้าน

3.4) สนับสนุนการเพิ่มมูลค่าภาคเกษตรและอุตสาหกรรมด้วยเทคโนโลยี และฐานความรู้ ตลอดทั้งการพัฒนาในลักษณะของห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่การพัฒนาวัตถุดิบ กระบวนการผลิต การพัฒนาเครื่องจักรกลทางการเกษตร การบริหารจัดการ และการตลาด โดยให้จังหวัดพิษณุโลกเป็นศูนย์กลาง

4) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 (กำแพงเพชร นครสวรรค์ พิจิตร และอุทัยธานี)

กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง กลุ่ม 2 มีศักยภาพเป็นแหล่งผลิตและการค้าข้าวที่สำคัญ โดยมีจังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลาง มีพื้นที่รองรับการลงทุนในนิคมอุตสาหกรรมภาคเหนือตอนล่างที่จังหวัดพิจิตร เป็นแหล่งผลิตพลังงานชีวภาพ จากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร อาทิ การผลิตพลังงานไฟฟ้าจากแกลบ และการผลิตเอทานอล (Ethanol) จากกากน้ำตาลที่จังหวัดพิจิตร นครสวรรค์ กำแพงเพชร มีศักยภาพด้านการพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมทั้งทางรถยนต์ รถไฟ เชื่อมต่อภาคเหนือตอนบนและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และการขนส่งทางน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเหมาะสมกับการขนส่งสินค้าที่มีความจุมาก (Bulk) ที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างภาคกลางตอนบน มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และวัฒนธรรม มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ที่สำคัญ คือเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง ที่เป็นมรดกโลก และการท่องเที่ยววิถีชีวิตบนลำน้ำสะแกกรังและเจ้าพระยา สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภาคกลางสู่ภาคเหนือ โดยสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาได้ ดังนี้

4.1) พัฒนาข้าวและผลิตภัณฑ์แปรรูปจากเกษตร จากศักยภาพของพื้นที่เป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่ที่สำคัญของภาคและประเทศโดยสนับสนุนการพัฒนาอย่างครบวงจรหรือห่วงโซ่อุปทาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและได้มาตรฐานการผลิตทางการเกษตร (Good Agriculture Practice, GAP) และมาตรฐานการผลิตอุตสาหกรรม (Good Manufactory Practice, GMP) โดยมีจังหวัดพิจิตรเป็นฐานการผลิต กำแพงเพชรเน้นการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า นครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการค้าและบริการ

4.2) พัฒนาอุตสาหกรรม พลังงานทดแทนจากผลผลิตและวัสดุทางการเกษตร โดยเฉพาะสินค้ากลุ่มพลังงานทดแทนจากผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นแนวนโยบายด้านพลังงานของประเทศ ด้วยพื้นที่กลุ่มจังหวัดเป็นแหล่งผลิตข้าวและพืชไร่แหล่งใหญ่ของภาคและประเทศ ทำให้มีวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรปริมาณมาก นอกจากนี้ยังสามารถนำเข้าวัตถุดิบทางการเกษตรจากพื้นที่ข้างเคียงรวมทั้งจากประเทศพม่า

4.3) พัฒนากลุ่มจังหวัดให้เป็นศูนย์การผลิตและกระจายสินค้าเชื่อมโยงกับภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง สามารถรองรับการขยายตัวของการลงทุนขนาดใหญ่จากภาคกลาง โดยใช้วัตถุดิบภายในกลุ่มจังหวัดและพื้นที่ข้างเคียงได้อีกด้วย พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนาระบบการขนส่งทางรางและทางน้ำ โดยมีจังหวัดนครสวรรค์เป็นศูนย์กลางการคมนาคมและกระจายสินค้า (Multimodal Transportation)

4.4) พัฒนาการท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นในระดับประเทศและระดับโลก ได้แก่มรดกโลกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้งและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอุทัยธานี อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร บึงบอระเพ็ด ในนครสวรรค์ เสริมกับวิถีชีวิตชาวเรือนแพบนลำน้ำน่าน เจ้าพระยา และสะแกกรัง ใช้การจัดการทางการตลาดการท่องเที่ยวมาเสริมสร้างให้เกิดคุณค่า และขยายฐานนักท่องเที่ยวโดยรวมและเฉพาะกลุ่ม

4.5) อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้และน้ำ เพื่อคืนความอุดมสมบูรณ์ ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ป้องกันและแก้ปัญหาอุทกภัย และภัยแล้งในอุทัยธานี กำแพงเพชรเน้นการสร้างแก้มลิงและฝายในลำน้ำ

1.6.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือ

ยุทธศาสตร์การพัฒนาและโครงการที่สำคัญ (Flagship Project) ของการพัฒนาภาคเหนือได้รับการขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ควรมีโครงการสำคัญๆ ภายใต้ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 : สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มของฐานการผลิตที่มีความหลากหลายคำนึงถึงผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อคงความเป็นฐานเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โครงการสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์คือ

1. โครงการพัฒนามูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรอินทรีย์
2. โครงการสืบสานพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมล้านนา

ยุทธศาสตร์ที่ 2 : ยกระดับการค้าและบริการให้ได้มาตรฐานทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสตลาดฯ โครงการสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์คือ

1. โครงการยกระดับสินค้าหัตถกรรมและการท่องเที่ยวล้านนาสู่สากล

ยุทธศาสตร์ที่ 3 : พัฒนาเมืองศูนย์กลางความเจริญและเมืองชายแดนเพื่อรองรับการเชื่อมโยงในระดับนานาชาติ โครงการสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์คือ

1. โครงการพัฒนาเมืองเชียงใหม่ - ลำพูนรองรับการเป็นศูนย์กลางความเจริญที่เชื่อมโยงกับนานาชาติและอนุภาคลุ่มน้ำโขงตอนบน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 : พัฒนาคนและสังคมให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความมั่นคง และอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 5 : พัฒนาศักยภาพของสถาบันครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็งในการพัฒนาที่นำไปสู่การพึ่งตนเอง มีภูมิคุ้มกันตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ยุทธศาสตร์ที่ 6 : บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โครงการสำคัญภายใต้ยุทธศาสตร์คือ

1. โครงการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการน้ำในระดับชุมชน
2. โครงการเพิ่มสมรรถนะการบริหารจัดการน้ำต้นทุนของแม่น้ำสายหลัก

บทที่ 3

บริบทและศักยภาพการวิจัยในภาคเหนือ

การวิเคราะห์บริบทและศักยภาพการวิจัยของภาคเหนือดำเนินการโดยอ้างอิงถึงการศึกษาวิจัย และข้อมูลสถิติต่างๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับระบบการวิจัยและฐานข้อมูลนักวิจัยในพื้นที่มากนัก ดังนั้นจึงได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารวิชาการ บทความที่เกี่ยวข้องมาทำการประมวลและเรียบเรียงให้เห็นภาพของบริบทของการวิจัยและศักยภาพของการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือดังนี้

3.1 บริบทของการวิจัยในภาคเหนือ

การวิจัยเป็นสมองของประเทศ เป็นถ้อยคำหรือข้อความที่ต้องให้การยอมรับและนำไปสู่การปฏิบัติในการพัฒนาประเทศ เนื่องจากปัจจัยหลักในการนำประเทศไปสู่ความเจริญและทันสมัยได้นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 อย่าง คือ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งปัจจัย 3 อย่างแรกนั้น เป็นรูปธรรมและเปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย และเป็นปัจจัยฐานสู่การพัฒนา แต่ปัจจัยสุดท้าย คือ ทรัพยากรมนุษย์นั้นเป็นปัจจัยที่มีความแปรปรวนทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงปัจจัยการพัฒนาประเทศอย่างมาก ทั้งนี้เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นสมองที่นำไปสู่การสร้างสรรค์ประเทศ และเป็นผู้บริโภคที่สัมพันธ์ต่อความมั่นคงของทรัพยากร

การวิจัยเป็นกระบวนการที่นำไปสู่การสร้างสรรค์เพื่อการนำพาประเทศสู่ความเจริญเพราะการวิจัยเป็นกระบวนการพัฒนาหรือสร้างภูมิปัญญาใหม่ให้เกิดขึ้น เป็นการใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ การวิจัยจึงเป็นการสร้าง “ความรู้ใหม่” ที่นำไปสู่การพัฒนาจากผลของการวิจัย ดังนั้นการสร้างสมรรถนะความรู้ใหม่ โดยการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้มีความรู้ที่หลากหลายเพื่อไว้ใช้ในอนาคต (มนตรี จุฬาววัฒนทล, 2537)

พื้นที่ภาคเหนือเป็นพื้นที่สำคัญทางยุทธศาสตร์พัฒนาประเทศ เนื่องจากมีความหลากหลายทางทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ ทั้งเป็นฐานการพัฒนาและเป็นสมองของการพัฒนา แต่พื้นที่ภาคเหนือยังเป็นพื้นที่ที่จำเป็นต้องมีการวิจัยและพัฒนาอย่างมาก เนื่องจากสถานภาพความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์นั้นตั้งอยู่บนสภาพภูมิประเทศที่มีความสลับซับซ้อนและมีความแตกต่างกันในเชิงพื้นที่อยู่มาก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือให้มีความเจริญอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

บริบทของการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือ สามารถวิเคราะห์ได้จากความสอดคล้องและสอดคล้องระหว่างยุทธศาสตร์การพัฒนาและระบบการวิจัยที่มีอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือ ซึ่งยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ ได้มีการวางไว้ 4 ด้าน คือ การสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่ สร้างความเข้มแข็งของฐานเศรษฐกิจเดิม

การฟื้นฟู อนุรักษ์ทรัพยากร และการสร้างคุณค่าศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ และปัจจุบันพื้นที่ภาคเหนือยังไม่สามารถพัฒนาจนบรรลุเป้าหมายของยุทธศาสตร์ไปได้มากนัก และต้องใช้เป็นกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือต่อไป

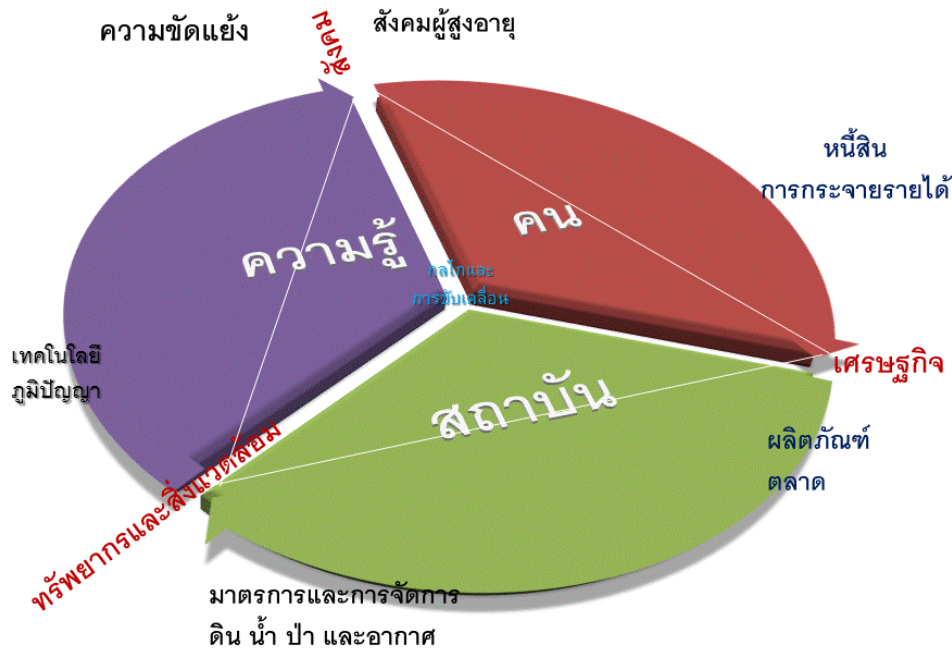

ที่มา: สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมภาคเหนือ (2550)

ภาพที่ 8 ยุทธศาสตร์การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ

การวิจัย จึงจำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทอย่างมากเพื่อสนับสนุนการพัฒนาให้เกิดผลและนำไปสู่ความยั่งยืน แต่เมื่อพิจารณาจากบริบทการวิจัยในภาคเหนือที่ผ่านมา ยังพบว่าไม่สามารถก้าวเดินไปเพื่อสนับสนุนการพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุผลหลากหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการมีข้อคำถามและข้อสังเกตหลายๆ ประการเกิดขึ้นกับการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือ นั่นคือ การวิจัยเป็นบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ นักวิชาการในอุดมศึกษา แล้วผลการวิจัยที่ได้นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อการใช้ประโยชน์จากปัจจัยการพัฒนาได้มากนักน้อยเพียงใด ยังเป็นความรู้สึกของกลุ่มคนในภาคเหนืออยู่นั่นคือ “วิจัยขึ้นหิ้งและขึ้นห้าง” มากกว่า “การวิจัยกินได้” ดังนั้นการวิจัยภาคเหนือจึงต้องมีการปรับตัวเพื่อนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ให้เกิดขึ้น นั่นคือ ระดับที่ 1 การวิจัยต้องเป็นการสร้างคนและเครือข่าย ระดับที่ 2 การวิจัยต้องบูรณาการสู่การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และระดับที่ 3 การวิจัยต้องนำไปสู่การขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเหนือด้วยพลัง

อำนาจ 3 ประการ นั่นคือ คน ความรู้ และสถาบัน ไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและจัดการปัญหาต่างๆ

ภาพที่ 9 บริบทการขับเคลื่อนการวิจัยภาคเหนือ

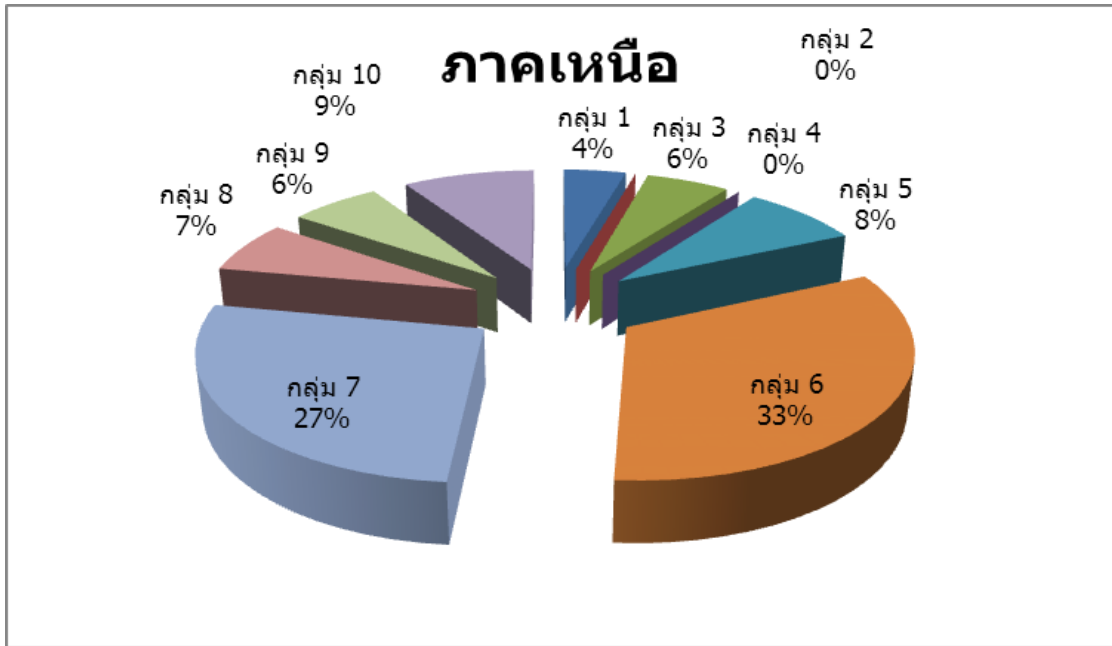
เมื่อกลับมาพิจารณาถึงการเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอใช้งบประมาณประจำปี 2551 ของหน่วยงานราชการต่างๆ พบว่า มีโครงการวิจัยรวมทั้งสิ้น 1,277 โครงการ จำแนกเป็นโครงการวิจัยที่มีพื้นที่วิจัยอยู่ในภาคกลางและตะวันออกมากที่สุด 655 โครงการ หรือร้อยละ 51.3 รองลงมาเป็นภาคเหนือ 209 โครงการ หรือร้อยละ 16.4 และทั่วประเทศ 167 โครงการ หรือร้อยละ 13.1

ประเด็นวิจัยเร่งด่วน	จำนวนโครงการวิจัยที่หน่วยงานของรัฐเสนอของบประมาณปี 51 (โครงการ)					
	ภาคเหนือ	ภาคกลาง และ ตะวันออก	ภาค ตะวันออก เฉียงเหนือ	ภาคใต้	ทั่ว ประเทศ	รวม
การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง	9	25	9	3	5	51
ความมั่นคงของรัฐและการ เสริมสร้างธรรมาภิบาล	0	6	0	3	7	16
การปฏิรูปการศึกษา	12	47	4	10	25	98
การจัดการน้ำ	0	14	4	1	9	28
การพัฒนาพลังงานทดแทน	17	22	15	16	50	120
การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการ ส่งออกและลดการนำเข้า	69	344	37	80	2	532
การป้องกันโรคและการรักษา สุขภาพ	56	79	16	13	53	217
การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลาย	14	34	0	8	10	66
เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีสำคัญ เพื่ออุตสาหกรรม	13	37	3	0	2	55
การบริหารจัดการท่องเที่ยว	19	47	17	7	4	94
รวม	209	655	105	141	167	1277

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (2551)

ตารางที่ 4 จำนวนโครงการวิจัยที่หน่วยงานของรัฐเสนอของบประมาณประจำปี 2551

เมื่อพิจารณาเฉพาะพื้นที่ภาคเหนือซึ่งมีโครงการวิจัยทั้งสิ้น 209 โครงการ และเป็นพื้นที่ที่มีโครงการวิจัยเป็นลำดับ 2 รองจากภาคกลางและภาคตะวันออกนั้น พบว่าเป็นโครงการวิจัยในประเด็นเร่งด่วนการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้ามากที่สุด 69 โครงการ หรือร้อยละ 33.0 รองลงมาเป็นประเด็นวิจัยเร่งด่วนการป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ 56 โครงการ หรือร้อยละ 27.0 และที่เหลือนกระจายอยู่ในประเด็นเร่งด่วนอื่นๆ โดยประเด็นวิจัยเร่งด่วนเรื่องการจัดการน้ำ และความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาลไม่มีโครงการวิจัยเลย

ภาพที่ 10 โครงการวิจัยในภาคเหนือจำแนกตามประเด็นวิจัยเร่งด่วน

3.2 ศักยภาพการวิจัยของภาคเหนือ

การวิเคราะห์ถึงศักยภาพการวิจัยของภาคเหนือ ทำการวิเคราะห์จากองค์ประกอบของระบบการวิจัยและพัฒนา 4 องค์ประกอบ นั่นคือ ผู้ใช้ผลงานวิจัยและพัฒนา นักวิจัย ทุนสนับสนุนการวิจัย และสิ่งส่งเสริมต่างๆ (มนตรี จุฬาววัฒนทล, 2537)

1) ผู้ใช้ผลงานวิจัยและพัฒนา ภาคเหนือมีผู้ใช้หรือผู้ได้รับประโยชน์จากผลการวิจัยและการพัฒนาประกอบด้วยภาคประชาชน ภาคราชการ และภาคเอกชน เมื่อทำการพิจารณาจากกลุ่มผู้ใช้ผลงานวิจัยและพัฒนานั้นสามารถจำแนกได้ตามวัตถุประสงค์ของแต่ละภาคส่วนดังนี้ ภาคประชาชนอยู่ในกลุ่มผู้ได้รับประโยชน์จากผลการวิจัย ภาคราชการเป็นทั้งผู้ได้รับประโยชน์และผู้ใช้ผลงานวิจัย ส่วนภาคเอกชนเป็นผู้ใช้ผลงานวิจัยเพื่อการพัฒนาธุรกิจ การค้า และการลงทุนมากที่สุด และภาคเอกชนมักจะเป็นผู้ทราบถึงความต้องการขนาดและลักษณะของผลงานวิจัย และสามารถทำการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ตามความต้องการของตนเองได้ ส่วนภาคราชการและประชาชนยังคงมีความต้องการใช้ประโยชน์และรับผลประโยชน์จากการวิจัยค่อนข้างมากและกว้าง ทั้งนี้เนื่องจากภาคราชการและประชาชนยังไม่มีบุคลากรทางการวิจัยที่จะสามารถนำผลงานวิจัยและพัฒนาไปใช้ประโยชน์โดยตรงได้ ดังนั้นจึงต้องมีการเชื่อมโยงนักวิจัยและผลงานวิจัยจากภาคส่วนอื่นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งในภาคเหนือปัจจุบันไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าผู้ใช้ผลงานวิจัยทั้งสามภาคส่วนได้นำผลงานวิจัยไปใช้มากน้อยแค่ไหน และมีงานวิจัยที่นำไปสู่ผลของการพัฒนาระดับใดได้บ้าง เนื่องจากไม่มีระบบฐานข้อมูลงานวิจัยระดับภูมิภาค และยังขาดการเชื่อมโยง

ระหว่างการศึกษาและการพัฒนาทั้งในภาคเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจากการจัดประชุมภาคีเครือข่ายวิจัยภาคเหนือในช่วงเวลาที่ผ่านมา ส่วนราชการยังมีความต้องการให้นักวิจัยจากสถาบันการศึกษาเข้าไปช่วยเหลือ ภาคประชาชนยังต้องการมีส่วนร่วมเข้ามาใช้ผลจากการวิจัยไปสู่การแก้ไขปัญหา ในขณะที่ภาคเอกชนก็มีความต้องการผลการวิจัยไปพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาธุรกิจอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคหลายๆ ประการในการเชื่อมโยงผลการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ อาทิเช่น ปัญหาเรื่องทรัพยากรทางการเงิน เช่น งบประมาณ บุคลากร และองค์การการวิจัย ปัญหากระบวนการบริหารจัดการงานวิจัยที่ยังขาดการบูรณาการด้านนโยบายและยุทธศาสตร์ การบริหารงบประมาณ และการจัดสรรงบประมาณ ปัญหาด้านผลผลิตการวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับสิทธิบัตร จำนวนผลการวิจัยที่ได้รับการยอมรับ และการเผยแพร่ผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์ ปัญหาด้านผลลัพธ์จากการวิจัยที่เป็นคุณค่าและคุณภาพของการวิจัยจากการยอมรับ

2) นักวิจัย ปัจจุบันอาชีพนักวิจัยยังไม่มีอยู่ในสังคมไทยและภาคเหนือ ดังนั้นเมื่อถามถึงการวิจัย นักวิจัยจึงเป็นเฉพาะกลุ่มคณาจารย์และนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น ซึ่งภาคเหนือสถาบันอุดมศึกษาที่มีอยู่มากถึง 50 แห่ง กระจายอยู่ในแต่ละจังหวัดทุกจังหวัดนั้น นักวิจัยในสถาบันการศึกษาก็ยังคงไม่ได้รับการยอมรับจากผู้ใช้ผลการวิจัยมากนัก ถึงแม้ว่าในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีผลการวิจัยมากมายและเมื่อนำงานวิจัยเหล่านั้นมาจัดเรียงกันของทุกสถาบันทั้งในระดับบัณฑิตศึกษาและระดับคณาจารย์แล้ว อาจจะครอบคลุมทุกพื้นที่ในระดับอำเภอหรือตำบลของจังหวัดภาคเหนือแล้วก็ได้ แต่ทั้งนี้ผลงานวิจัยจากนักวิจัยในสถาบันการศึกษายังเป็นผลงานวิจัยที่มุ่งตอบปัญหาและความต้องการของนักวิจัยเป็นหลัก มากกว่าการนำเอาปัญหาที่เป็นความต้องการการวิจัยมาจากภาคเอกชน ภาคราชการ และภาคประชาชน ดังนั้นในพื้นที่ภาคเหนือจึงจำเป็นต้องมีการสร้างนักวิจัย และจัดแบ่งหน้าที่นักวิจัยในหน่วยงานต่างๆ และมีหน่วยงานที่เป็นกลไกเชื่อมโยงที่จะทำให้การวิจัยให้ได้ผลและเป็นเครื่องมือสู่การเปลี่ยนแปลง เช่น ภาคเอกชนอาจจะมีส่วนอุตสาหกรรมภาคเหนือเป็นหน่วยงานประสานและเชื่อมโยง ภาคราชการมีสำนักบริหารยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัดเป็นหน่วยเชื่อมโยง และภาคประชาชนมีองค์กรการบริหารส่วนตำบล เทศบาลระดับต่างๆ และองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

3) ทุนสนับสนุนการวิจัย ทุนสนับสนุนการวิจัยพิจารณาในส่วนของภาครัฐ หน่วยงานให้การสนับสนุนทุนการวิจัยหลักคือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย เป็นหน่วยงานสนับสนุนทุนวิจัยที่อยู่ส่วนกลาง และการวิจัยที่เกิดขึ้นมักจะเป็นการวิจัยจากหน่วยงานส่วนกลางที่ลงมาทำงานวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือ พิจารณาได้จากหน่วยงานเสนอโครงการวิจัยในงบประมาณ 2551 นั้นส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่อยู่ในระดับกระทรวง ทบวง และกรม มีหน่วยงานในพื้นที่ภาคเหนือที่ขอใช้ทุนวิจัยคือ สถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น

หน่วยงานราชการอื่น ๆ ไม่มีการขอใช้ทุนการวิจัยเลย จึงเป็นปัญหาสำหรับการวิจัยในพื้นที่ภาคเหนืออยู่ไม่น้อย ดังนั้นการกระจายตัวของทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุนวิจัยหลักของประเทศ จึงจำเป็นต้องมีการกระจายตัวตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งองค์กรสนับสนุนการวิจัย กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติควรเป็นหน่วยงานหลักในการสนับสนุนแก่หน่วยงานราชการและท้องถิ่นเพื่อแก้ปัญหาของส่วนราชการและประชาชน สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ ควรมุ่งเน้นไปที่การสนับสนุนการแก้ปัญหาของภาคเอกชน วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก ในขณะที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยควรเป็นแหล่งทุนสำหรับนักวิจัยในสถาบันอุดมศึกษาที่มุ่งสร้างสรรค์ปัญญาและสร้างนักวิจัยออกมาใช้สังคมในภาคส่วนต่างๆ เป็นต้น สำหรับทุนวิจัยภาคเอกชนที่ส่วนใหญ่ภาคเอกชนยังไม่มีการลงทุนในการวิจัยเท่าที่ควร

รายชื่อจังหวัด	งบประมาณ	
	ล้านบาท	ร้อยละ
รวมทั้งสิ้น	3,416,759,828	100.0
จังหวัดกำแพงเพชร	199,366,196	5.8
จังหวัดเชียงราย	379,681,812	11.1
จังหวัดเชียงใหม่	308,338,771	9.0
จังหวัดตาก	188,182,959	5.5
จังหวัดนครสวรรค์	242,569,279	7.1
จังหวัดน่าน	100,049,137	2.9
จังหวัดพะเยา	117,098,018	3.4
จังหวัดพิจิตร	132,441,367	3.9
จังหวัดพิษณุโลก	231,349,978	6.8
จังหวัดเพชรบูรณ์	213,238,131	6.2
จังหวัดแพร่	212,491,605	6.2
จังหวัดแม่ฮ่องสอน	45,032,811	1.3
จังหวัดลำปาง	357,972,668	10.5
จังหวัดลำพูน	267,773,699	7.8
จังหวัดสุโขทัย	180,213,097	5.3
จังหวัดอุตรดิตถ์	240,960,310	7.1

ที่มา: สำนักงานประมาณ 2551

ตารางที่ 5 สรุปงบประมาณจากข้อเสนอโครงการวิจัยประจำปี 2551 ในพื้นที่ภาคเหนือ

4) สิ่งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา สิ่งส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา ได้แก่ ระบบข้อมูล ระบบมาตรฐานและการทดสอบ ระบบเผยแพร่ผลงาน และระบบกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่กระบวนการวิจัย ซึ่งยังคงต้องมีการพัฒนาให้มีขึ้นต่อไปและสิ่งที่มีอยู่เช่น ระบบข้อมูล ระบบการเผยแพร่ผลงานวิจัย จำเป็นต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงให้มีคุณภาพ

บทที่ 4

หลักการแนวคิดและกระบวนการพัฒนา ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ

4.1 หลักการและแนวคิด

4.1.1 หลักการและแนวคิด

แผนยุทธศาสตร์ เป็นแผนที่กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาขององค์กร ซึ่งแสดงถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาในอนาคต โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอและนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น

การวางแผนยุทธศาสตร์จึงเป็นกระบวนการกำหนดทิศทางในอนาคตขององค์กร โดยกำหนดสภาพการณ์ที่ต้องการบรรลุและแนวทางในการบรรลุบนพื้นฐานของการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้ จะต้องสอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น และปัญหา/ความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นด้วย

การวางแผนยุทธศาสตร์มีความสำคัญต่อองค์กรเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากแผนยุทธศาสตร์เป็นแผนที่มุ่งไปสู่สภาพการณ์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต เป็นกรอบในการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรให้มุ่งไปสู่สภาพการณ์อันพึงประสงค์ได้อย่างเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โดยสามารถจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์จึงเป็นการกำหนดทิศทางการพัฒนาขององค์กรที่ต้องกำหนดถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุและแนวทางในการที่จะทำให้บรรลุถึงสภาพการณ์นั้น

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ที่ดีจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบด้านและเป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อให้แผนยุทธศาสตร์สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

อย่างรอบด้าน หมายถึง การวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคำนึงถึงสภาพการณ์ที่ต้องการจะบรรลุ และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ทั้ง**มิติด้านการพัฒนา** ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม องค์กร (การบริหารจัดการ) และการเปลี่ยนแปลงขององค์กร ตลอดจน**มิติในเชิงพื้นที่** ทั้งพื้นที่ใกล้เคียงขยายไปสู่พื้นที่ระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับประเทศ ระดับทวีป จนกระทั่งในระดับโลกด้วย

สาเหตุที่ต้องมองอย่างรอบด้าน ก็เพราะว่า ในโลกของความเป็นจริงนั้นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและองค์กร ทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับทวีปและในระดับโลกล้วนส่งผลกระทบต่อเขตขององค์กรไม่ทางตรงก็

ทางอ้อม จึงกล่าวได้ว่า ปรากฏการณ์ทั้ง 4 ด้านที่เกิดกับเขตพื้นที่ 4 ระดับนี้ ล้วนถือเป็นสภาพแวดล้อมที่ควรต้องคำนึงถึงในกระบวนการวางแผนยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น

ดังนั้นในการวางแผนยุทธศาสตร์จึงไม่ควรมองรอบด้านแต่เพียงเขตพื้นที่การปกครองของตนเองเท่านั้น แต่ต้องมองให้กว้างออกไปครอบคลุมเขตพื้นที่อื่นด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การวางแผนยุทธศาสตร์มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลในการรับมือกับสถานการณ์หรือผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นตามมาจากเขตพื้นที่เหล่านั้นอย่างรู้เท่าทันจนทำให้สามารถใช้ประโยชน์จากสถานการณ์ได้อย่างเต็มที่หรือหาหนทางในการป้องกันอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ (Proactive)

มิติการพัฒนา มิติในเชิงพื้นที่	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	ด้านสิ่งแวดล้อม	ด้านการบริหาร จัดการ(องค์กร) และการ เปลี่ยนแปลง
ระดับอำเภอ				
ระดับจังหวัด				
ระดับประเทศ				
ระดับทวีป				

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างมิติการพัฒนาเชิงการบริหารและเชิงพื้นที่

อย่างเป็นระบบ หมายถึง การวางแผนยุทธศาสตร์ขององค์กรจะต้องดำเนินอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

- (1) การรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญ
- (2) การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานการณ์การพัฒนาในปัจจุบัน และกำหนดประเด็นในการพัฒนา
- (3) การกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจหลักการพัฒนา
- (4) การกำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน
- (5) การกำหนดวัตถุประสงค์การพัฒนา
- (6) การกำหนดยุทธศาสตร์และบูรณาการแนวทางการพัฒนา
- (7) การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา
- (8) การอนุมัติและประกาศใช้แผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการจัดทำและประสานแผนพัฒนาขององค์กร พ.ศ. 2546 กำหนดให้มีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ท้องถิ่นไว้ แต่ไม่ได้กำหนดห้วงระยะเวลาของแผนยุทธศาสตร์ว่าเป็นแผนระยะกี่ปี ดังนั้น องค์กรจึงสามารถที่จะพิจารณาว่าจะทำแผนยุทธศาสตร์ของตนสำหรับห้วงระยะเวลาเท่าใด ขึ้นอยู่กับแนวคิดขององค์กรว่าคิดไปข้างหน้า (Forward Thinking) ไปในอนาคตยาวนานเพียงใด ประกอบกับข้อมูล ปัญหาที่ต้องการการแก้ไข ทั้งนี้ อาจจะทำให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งมีระยะเวลารอบคลุมช่วงละ 5 ปี เพื่อใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นกรอบนโยบาย ก็ได้

ในขั้นตอนนี้ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น จะต้องพบผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ความสำคัญ แนวทางและขั้นตอนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แล้วจัดทำโครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ เสนอผ่านปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ผู้บริหารท้องถิ่นอนุมัติ ในโครงการดังกล่าว แล้วแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อทราบเพื่อดำเนินการตามห้วงเวลาและขั้นตอนที่กำหนดต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 การรวบรวมข้อมูลและปัญหาสำคัญ

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การจัดทำแผนยุทธศาสตร์จะต้องมีการรวบรวมและจัดทำฐานข้อมูลข่าวสารให้ครบถ้วน ทันสมัย ซึ่งได้แก่ ข้อมูลเบื้องต้นในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ โดยข้อมูลควรแสดงแนวโน้มที่เปลี่ยนแปลงไป แสดงค่าเฉลี่ยร้อยละ และการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดจนการให้ความเห็น ซึ่งข้อมูลที่ควรจัดทำได้แก่ ข้อมูลประชากร อาชีพ และรายได้ สุขภาพ การศึกษา ทรัพยากร การคมนาคมขนส่ง การพาณิชย์ การลงทุน อุตสาหกรรม และข้อมูลงบประมาณ เป็นต้น

2. การรวบรวมปัญหาสำคัญของท้องถิ่น

ข้อมูลปัญหาสำคัญของท้องถิ่นจะช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหา ดังนั้น องค์กรจึงควรรวบรวมปัญหาที่สำคัญไว้

ให้นำแผนชุมชน มาพิจารณาประกอบการจัดทำแผนยุทธศาสตร์

ในการวางแผนขององค์กรภาครัฐ เรื่องที่ยากและสลับซับซ้อนคือการวิเคราะห์ปัญหาและเลือกปัญหาที่เหมาะสมเพื่อนำมากำหนดยุทธศาสตร์ในการตอบสนองปัญหา ความต้องการของสาธารณชน และเพื่อความสะดวกในการพิจารณาปัญหาสาธารณะ องค์กรสหประชาชาติได้ให้หลักคิดว่าด้วย “การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา” โดยใช้วิธีการ **Rating Scales** ซึ่งมีเกณฑ์ที่จะใช้สำหรับการจัดลำดับความสำคัญ รวม 5 เกณฑ์ประกอบด้วย

- ขนาดของกลุ่มคนที่ได้รับประโยชน์
- ความร้ายแรงและเร่งด่วนของปัญหา
- ความเสียหายที่จะเกิดขึ้นในอนาคต
- การยอมรับร่วมกันของชุมชน
- ความเป็นไปได้ในการแก้ไขปัญหา/การดำเนินการ

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินสถานภาพการพัฒนาขององค์กรในปัจจุบัน

เป็นการประเมินโดยวิเคราะห์ถึงโอกาส และภาวะคุกคามหรือข้อจำกัด อันเป็นสภาวะแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ของท้องถิ่น รวมทั้งการวิเคราะห์ จุดอ่อน จุดแข็งของท้องถิ่น อันเป็นสภาวะแวดล้อมภายในท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดเป็นการประเมินสถานภาพของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยเป็นการตอบคำถามว่า “ปัจจุบันท้องถิ่นมีสถานภาพการพัฒนาอยู่จุดไหน” สำหรับใช้เป็นประโยชน์ในการกำหนดการดำเนินงานในอนาคตต่อไป ทั้งนี้โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis การพิจารณาถึงปัจจัยภายใน ได้แก่ จุดแข็ง (Strength - S) จุดอ่อน (Weak - W) และปัจจัยภายนอกได้แก่โอกาส (Opportunity - O) และอุปสรรค (Threat - T) เป็นเครื่องมือ

ปัจจัยภายใน

ประกอบด้วยปัจจัยด้านต่าง ๆ ที่ต้องนำมาพิจารณา

- ด้านการบริหาร ได้แก่ การแบ่งส่วนราชการ การวางแผน การประสานงาน การมอบอำนาจ การกำกับดูแล เป็นต้น
- ระเบียบ กฎหมาย
- บุคลากร ได้แก่ อัตรากำลัง คุณภาพ วินัย ทักษะ ทักษะ ทักษะ เป็นต้น
- งบประมาณ รวมทั้งความช่วยเหลือต่าง ๆ
- ระบบฐานข้อมูล
- การประสานงาน/การอำนวยความสะดวก/ความร่วมมือจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
- ทรัพยากร เครื่องมือและอุปกรณ์ในการทำงาน

การวิเคราะห์จุดแข็ง (Strength = S) เป็นการพิจารณาปัจจัยภายในหน่วยงานมีส่วนดี ความเข้มแข็ง ความสามารถ ศักยภาพ ส่วนที่ส่งเสริมความสำเร็จซึ่งจะพิจารณาในด้านต่าง ๆ

การวิเคราะห์จุดอ่อน (Weakness = W) เป็นการพิจารณาปัจจัยภายใน หน่วยงานว่ามีส่วนเสีย ความอ่อนแอ ข้อจำกัด ความไม่พร้อม ซึ่งจะพิจารณาในด้านต่างๆ เช่นเดียวกับการวิเคราะห์จุดแข็ง

ปัจจัยภายนอก

ประกอบด้วย

- ด้านการเมือง รวมถึงระดับความขัดแย้ง และกลุ่มผลประโยชน์
- ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ เศรษฐกิจรวมในเขตพื้นที่ (เช่น ผลผลิต รายได้ รายจ่าย การออม การลงทุน การใช้ที่ดิน แรงงาน) การเกษตรกรรม การพาณิชย์กรรม การคลัง
- ด้านสังคม
- นโยบายรัฐบาลหรือกฎหมาย
- เทคโนโลยี

การวิเคราะห์โอกาส (Opportunity = O) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีสภาพเป็นเช่นไร เหตุการณ์สถานการณ์ของโลก ของประเทศ ของจังหวัด และของอำเภอ ที่เกิดขึ้นจะส่งผลกระทบต่อท้องถิ่นอย่างไร มีการเปลี่ยนแปลงใดที่เป็นประโยชน์ หรือเป็นโอกาส อันดีต่อท้องถิ่น โดยจะต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี

การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคหรือข้อจำกัด (Threat = T) เป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นอุปสรรคหรือภาวะคุกคาม ก่อให้เกิดผลเสียหรือเป็นข้อจำกัดต่อท้องถิ่น โดยจะต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และเทคโนโลยี เช่นเดียวกับการวิเคราะห์โอกาส

การวิเคราะห์ศักยภาพเพื่อประเมินปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน สามารถพิจารณาได้ดังนี้

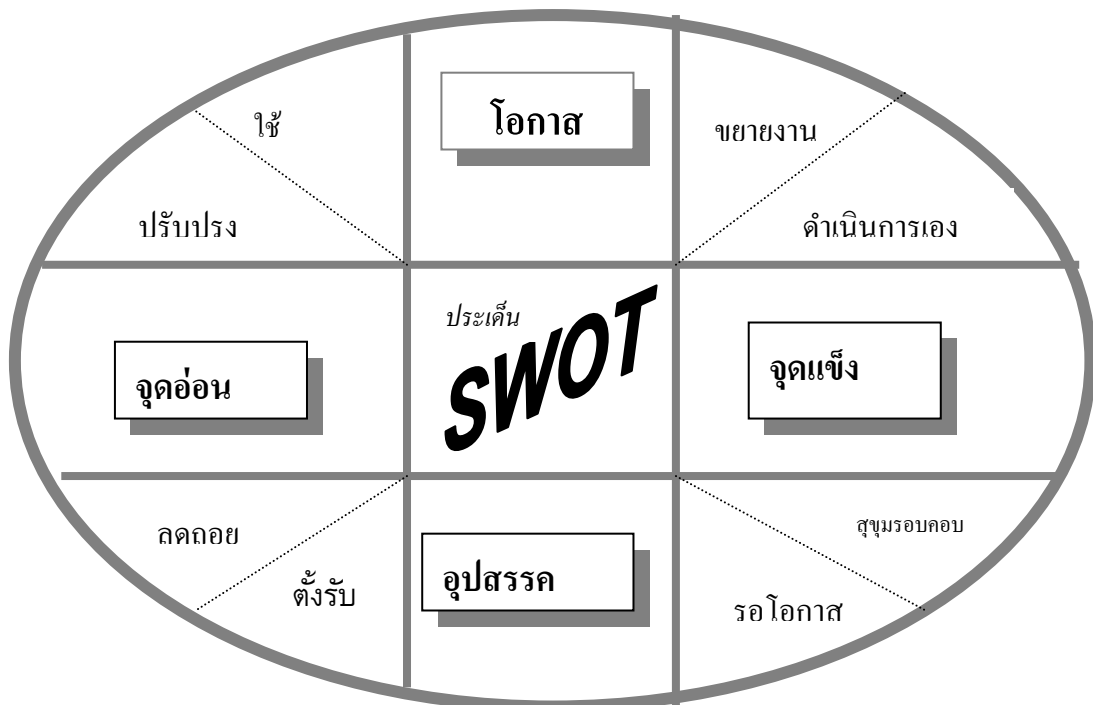
- การค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ต้องเป็นการระดมความเห็นจากกลุ่มคนที่หลากหลายเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างถูกต้อง แท้จริง
- เมื่อมีการระดมความเห็นแล้ว ต้องนำมาจัดหมวดหมู่ของประเด็นต่างๆ หากมีข้อขัดแย้งหรือความไม่ชัดเจนในประเด็น เห็นได้ ต้องบันทึกไว้เพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม ต้องไม่ใช้วิธีการตัดสินเพื่อเลือกอย่างใดอย่างหนึ่งในทันทีเพราะจะทำให้มีการเผชิญหน้ากัน

- เพื่อเป็นการคัดเลือกประเด็น จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีการนำเสนออย่างหลากหลาย จึงต้องให้ที่ประชุมพิจารณาให้น้ำหนักคะแนน แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ย โดยอาจมีการให้น้ำหนักคะแนนเป็น 4 ระดับในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้าน	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่มี
จุดแข็ง	3	2	1	0
จุดอ่อน	-3	-2	-1	0
โอกาส	3	2	1	0
อุปสรรค/ข้อจำกัด	-3	-2	-1	0

ตารางที่ 7 ระดับคะแนนการประเมินจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค

เมื่อมีการจัดลำดับของประเด็นในแต่ละด้านแล้ว จะดึงประเด็นสำคัญมาพิจารณาต่อไป ทั้งนี้ อาจดึงประเด็นสำคัญมาเพียงด้านละ 7-10 ประเด็น นำประเด็นมาเข้าตารางวิเคราะห์ เพื่อกำหนดแนวทางการตัดสินใจ

ภาพที่ 11 การวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์

ในการวิเคราะห์ **SWOT** เชิงยุทธศาสตร์ นั้น หน่วยหรือขอบเขตในการวิเคราะห์ ให้พิจารณาจากเขตการปกครองขององค์กรเป็นหลัก ดังนั้น สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นที่ปรากฏหรือมีอยู่ในเขตการปกครองขององค์กร จะถือว่าเป็นปัจจัยภายในที่ใช้ในการวิเคราะห์ ส่วนประเด็นที่ปรากฏหรือมีอยู่ที่ยอยู่นอกเขตการปกครองขององค์กรจะถือว่าเป็นปัจจัยภายนอก

ส่วนการวิเคราะห์ **SWOT** เชิงโครงการ/กิจกรรม หน่วยหรือขอบเขตในการวิเคราะห์ จะใช้หน่วยการบริหารขององค์กรเป็นหลัก ดังนั้น สิ่งที่เป็นทรัพยากรในการบริหาร และองค์ประกอบขององค์กร เช่นสภาพท้องถิ่น ข้อบัญญัติท้องถิ่น หรือสิ่งที่ปรากฏหรือมีอยู่ซึ่งอยู่ในขอบเขตที่องค์กรสามารถควบคุม กำกับดูแลได้ จะถือว่าเป็นปัจจัยภายใน ส่วนสิ่งที่ปรากฏหรือมีอยู่แต่องค์กรไม่สามารถควบคุม กำกับดูแลได้ ไม่ว่าสิ่งนั้นจะอยู่ภายในหรือภายนอกเขตการปกครองขององค์กรก็ตาม ถือว่าเป็นปัจจัยภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดวิสัยทัศน์และภารกิจหลักการพัฒนาท้องถิ่น

1. การกำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่น

วิสัยทัศน์ (vision) หมายถึง เป็นถ้อยแถลงที่ระบุถึงสภาพการณ์ในอนาคตดีซึ่งเป็น “อุดมภาพ” ที่องค์กรต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตข้างหน้า เพราะเราเชื่อว่าหากสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น แล้วจะส่งผลให้เกิดคุณค่าหรือค่านิยมบางประการที่เรายึดถือ เช่น คุณภาพชีวิตของประชาชน การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกัน เป็นต้น วิสัยทัศน์เป็นผลรวมของการสรุปทบทวนจากอดีต พิจารณาปัจจุบัน และมุ่งหวังถึงอนาคตข้างหน้า โดยที่การสรุปทบทวนจากอดีตหมายถึงการพิจารณาว่าในอดีตที่ผ่านมาองค์กรของเรามีข้อเด่น ข้อด้อยอะไรบ้าง? โดยประเมินจากภาพรวมขององค์กร ส่วนการพิจารณาปัจจุบันนั้น คือการ พิจารณาว่าในขณะนี้องค์กรของเราเป็นแบบใด? คำว่า “แบบใด?” ในที่นี้หมายถึง “บทบาทหน้าที่” ขององค์กรที่มีต่อทั้งในระดับภูมิภาค ระดับประเทศ ระดับทวีป และไปไกลถึงระดับโลกได้ ขึ้นอยู่กับว่าคณะจัดทำแผนตระหนักถึงความสัมพันธ์และความสำคัญขององค์กรตนอย่างเชื่อมโยงกับเขตพื้นที่ใด การกำหนดวิสัยทัศน์จึงเป็นการตอบคำถามว่า “องค์กรต้องการอะไรในอนาคต?” วิสัยทัศน์ที่ดีมีลักษณะ ดังนี้

- 1) ไม่ใช่สภาพการณ์ที่องค์กรเป็นมาในอดีตและบรรลุได้แล้วในปัจจุบัน
- 2) ไม่อาจบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติตามประจำตามปกติธรรมดา
- 3) ต้องมีความเป็นไปได้ในการที่จะบรรลุถึงภายใต้เงื่อนไขของศักยภาพ และข้อจำกัดที่มีอยู่
- 4) ทำลาย ไร้ใจ และสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการที่จะบรรลุถึงวิสัยทัศน์ที่วางไว้
- 5) สะท้อนถึงสภาพการณ์หรือโฉมหน้าใหม่ของเมืองหรือท้องถิ่นในอนาคตอย่างรอบด้าน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านต่าง ๆ

6) วิสัยทัศน์ควรเป็นสิ่งที่เห็นพ้องต้องกันระหว่างผู้บริหารท้องถิ่น ประชาคม และผู้มีส่วนได้เสียทั้งปวง

7) วิสัยทัศน์เป็นเสมือนเข็มทิศที่กำหนดทิศทางการพัฒนาของท้องถิ่น

8) เป็นข้อความง่ายๆ ที่สามารถสื่อให้เห็นทิศทางในอนาคตของท้องถิ่น

9) ต้องตรวจสอบและวัดผลสำเร็จได้

10) สอดคล้องกับวัฒนธรรมขององค์กร

การกำหนดวิสัยทัศน์ขององค์กร ผู้ที่รับผิดชอบดำเนินการควรจะต้องหาข้อมูลทั่วไป และ ปัญหาสำคัญขององค์กรที่ได้รับจากขั้นตอนที่ผ่านมา นำเสนอที่ประชุมจากนั้นจึงตั้งประเด็นคำถามเพื่อให้ที่ประชุมร่วมกันหาคำตอบในประเด็นต่างๆ ดังนี้

- หลักการหรือความเชื่อที่ยึดถือกันมาตั้งแต่อดีต
- ขอบข่าย/แนวทางการดำเนินงานในช่วงปัจจุบันและในอนาคตที่องค์กรจะดำเนินการ
- ความมุ่งมั่นที่จะดำเนินการให้สำเร็จ

4.1.2 ทบทวนนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ

นับตั้งแต่ได้มีการจัดตั้งสภาวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ขึ้น ตามพระราชบัญญัติสภาวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2502 ซึ่งถือได้ว่าประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับระบบการวางแผนและสนับสนุนการวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้จัดทำนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติให้มีความเชื่อมโยงและสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาตั้งแต่ปี 2520 จากการประเมินผลงานวิจัยในภาพรวมของประเทศในช่วงปี 2540-2544 พบว่ามีงานวิจัยที่สอดคล้องกับนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติดังกล่าว โดยจัดอยู่ในกลุ่มทิศทางการวิจัยที่นำประเทศไปสู่การพัฒนาตนเองร้อยละ 16.8 นำประเทศสู่การเพิ่มผลผลิตและการสร้างมูลค่าเพิ่มร้อยละ 16.6 นำประเทศสู่ความเป็นอยู่ที่ดีพอ สังคมเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดีร้อยละ 43.2 และงานวิจัยที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพของประเทศไทยร้อยละ 23.5 (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2551)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา วช.ได้ดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง จนก่อให้เกิดการสังเคราะห์ผลการวิจัยที่หลากหลายและทำให้ประเทศสามารถพึ่งพาตนเองในทางปัญญาได้ระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันผลจากการดำเนินการต่าง ๆ ก็สะท้อนให้เห็นว่า ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการการวิจัยให้เป็นไปในเชิงรุก โดยต้องเร่งส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยการประดิษฐ์คิดค้น การถ่ายทอดนวัตกรรมและเทคโนโลยีของประเทศให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์หรือการพัฒนาต่อยอดในภาคสังคม อุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม อันเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ สามารถนำผลการวิจัย เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีอยู่ไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต

อย่างเหมาะสมให้มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาผลการวิจัยของประเทศส่วนใหญ่ยังถูกนำไปใช้ในวงแคบหรือนำไปใช้ในวงวิชาการเท่านั้น ประเด็นดังกล่าวเป็นผลมาจากการที่ประเทศไทยมีปัญหาด้านการถ่ายโอนเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด เช่น การขาดการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานให้ทุน ทำให้งบประมาณของรัฐกระจุกกระจาย การขาดการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานหรือต่างคนต่างทำทำให้การพัฒนาไม่ครอบคลุมทั่วถึง การขาดความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานวิจัยในทุกระดับกับภาคเอกชน ทำให้ผลงานวิจัยที่มีประโยชน์จำนวนมากต้อง “ขึ้นหิ้ง” (คณะทำงานภาคประชาชนฯ, 2552) หรือไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากการวิจัยสู่การปฏิบัติของประชาชน หรือใช้ประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาให้กับท้องถิ่นหรือพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม จนมีกลุ่มภาคประชาสังคมเรียกร้องให้มีการวิจัยที่เรียกว่า “การวิจัยกินได้” (ภาคประชาสังคมเชียงราย, 2552)

จากการทบทวนถึงนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551- 2554) ที่กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ดังนี้ **“ประเทศไทยมีงานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน”** โดยกำหนดพันธกิจการวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) คือ **“พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศให้สูงขึ้น และสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่าเพื่อสามารถประยุกต์และพัฒนาวิทยาการที่เหมาะสม รวมทั้งต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ โดยใช้ทรัพยากรและเครือข่ายวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม”**

1) นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551 – 2554)

นโยบายการวิจัยของชาติได้ถูกกำหนดไว้ 6 ประการที่สรุปได้ดังนี้

1.1) เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) และนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2545-2549) โดยการวิจัยจะตอบสนองความต้องการของชุมชนและปัญหาที่สำคัญเร่งด่วนเพื่อการพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการอันเป็นรากฐานอันสำคัญของการพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน

1.2) ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ตลอดจนในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมกันเสนอแนะ ปฏิบัติ และติดตามผล เพื่อให้เกิดการพัฒนางานวิจัยในทุกภาคส่วนและทุกระดับของประเทศ อีกทั้งเพื่อส่งเสริมให้เกิงานวิจัยที่ตอบสนองการพัฒนาประเทศมากขึ้น

1.3) เน้นงานวิจัยตามยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) ซึ่งมีการจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของกลยุทธ์การวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำผลการวิจัยที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณะ ในระดับชุมชนและระดับประเทศ

1.4) งบประมาณการวิจัยมีการกระจายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งในภูมิภาค โดยมีกระบวนการบริหารจัดการงบประมาณเพื่อการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ และมีกลไกกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิจัยในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาศูนย์กลางการวิจัยเฉพาะทาง และการพัฒนาบุคลากรการวิจัยร่วมกัน

1.5) ดำเนินยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) อย่างเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ

1.6) นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) เป็นพื้นฐานเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติระยะยาว ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน

2) ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554)

กำหนดไว้ 5 ยุทธศาสตร์ สรุปได้ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ สร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ซึ่งครอบคลุมการสร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรและประมง รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งครอบคลุมถึงการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านพลังงาน โลจิสติกส์ และเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยคำนึงถึงบทบาทการแข่งขันของประเทศภายใต้การเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้ง สัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยดำเนินการบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 8 กลยุทธ์ และ 29 แผนงานวิจัย คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 22,080 ล้านบาท (ร้อยละ 32.0)

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ สร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต ตลอดจนการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การสร้างความเข้มแข็งและการสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และ

ผู้สูงอายุ และการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 9 กลยุทธ์ และ 30 แผนงานวิจัย คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 17,940 ล้านบาท (ร้อยละ 26.0)

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางวิทยาการและทรัพยากรบุคคล โดยมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพึ่งพาตนเอง โดยใช้ฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาของประเทศเพื่อพัฒนาสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพ การวิจัยของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 2 กลยุทธ์ และ 6 แผนงานวิจัย คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 20,700 ล้านบาท (ร้อยละ 30.0)

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การเสริมสร้างและพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ พัฒนาองค์ความรู้และฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการและการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคม รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และภัยธรรมชาติ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 4 กลยุทธ์ และ 16 แผนงานวิจัย คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 5,520 ล้านบาท (ร้อยละ 8.0)

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัยทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศสู่การใช้ประโยชน์ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ พัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการความรู้ของประเทศอย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการด้านการวิจัยของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 2 กลยุทธ์ และ 7 แผนงานวิจัย คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 2,760 ล้านบาท (ร้อยละ 4.0)

3) การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554)

การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) มีการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์การวิจัยตามแนวทางการพัฒนาประเทศในห้วงระยะเวลา 4 ปี (พ.ศ. 2551-2554) รวมทั้งมีการพิจารณาจัดความสำคัญกลุ่มเรื่องที่ควรวิจัยเร่งด่วนจากกลยุทธ์การวิจัยภายใต้ 5 ยุทธศาสตร์การวิจัยไว้ดังนี้

3.1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง : มุ่งเน้นถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงควบคู่ไปกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ขจัดความยากจนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน

3.2) ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐ กฎหมายการมีส่วนร่วม คุณธรรม จริยธรรม เพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาล ความมั่นคงกับประเทศเพื่อนบ้าน ปัญหาสถานการณ์ชายแดนและการพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการด้านความมั่นคง

3.3) การปฏิรูปการศึกษา : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการจัดการศึกษาและรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงสู่ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการบริหารจัดการการเรียนรู้สู่ระบบเศรษฐกิจชุมชน

3.4) การจัดการน้ำ : มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการน้ำและระบบชลประทานของประเทศให้มีประสิทธิภาพและประหยัด รวมทั้งผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น

3.5) การพัฒนาพลังงานทดแทน : การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการพัฒนาพลังงาน การพัฒนาคุณภาพพลังงานชีวภาพและพลังงานทางเลือกอื่น เช่น ในด้านเทคนิควิทยาการความคุ้มค่า ประสิทธิภาพ การประหยัด และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

3.6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และเพิ่มผลผลิตการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพการส่งออกในกลุ่มสินค้าที่สร้างรายได้หลักจากการส่งออกและสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และการพัฒนาคุณภาพสินค้า มาตรฐานสินค้า ตลอดจนความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety)

3.7) การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์ การติดเชื้อวิทยาการใหม่ ๆ รวมไปถึงการวิจัยด้านบุคลากรทางการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก

3.8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่

3.9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม : มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ รวมทั้งระบบการจัดการด้านโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพ

3.10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว : มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนกับการพัฒนาการท่องเที่ยว

3.11) สังคมผู้สูงอายุ : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบและมาตรการการส่งเสริม ดูแล การจัดการ สวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุ ให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสถาบันสังคม และชุมชน รวมทั้งการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม

3.12) ระบบโลจิสติกส์ : มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ และระบบบริหารจัดการขนส่งที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาคและเครือข่ายคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

4) ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ (พ.ศ. 2551-2554)

ยุทธศาสตร์การวิจัยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือได้จัดทำขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในกลุ่มจังหวัด โดยมีสาระสำคัญปรากฏดังนี้

4.1) วิสัยทัศน์ของการวิจัย

การวิจัยของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือคือ “งานวิจัยภาคเหนือที่สร้างคุณค่าในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์อย่างมีทิศทางเชิงบูรณาการ และเชื่อมโยงกันเป็นกลุ่มกิจกรรม เพื่อให้แข่งขันได้ และมีความยั่งยืน เกิดประโยชน์และสอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่”

4.2) พันธกิจ

การวิจัยของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือคือ “สร้างคุณค่างานวิจัยบูรณาการงานวิจัย เชื่อมโยงงานวิจัยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ยกระดับคุณภาพสังคม และฟื้นฟูรักษาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม”

4.3) เป้าประสงค์

เพื่อสร้างนวัตกรรม จัดทำแผนวิจัยเชิงบูรณาการ สร้างกลุ่มวิจัยในสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญ วิจัยเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน และเพิ่มคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

4.4) ประเด็นยุทธศาสตร์

การวิจัยของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือ (พ.ศ. 2551-2554) ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ไว้ 8 ประเด็นดังนี้

1. การจัดความยากจน ด้วยการวิจัยและพัฒนาเพื่อใช้ความรู้เป็นฐานแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความเข้มแข็งชุมชนด้วยฐานความรู้ ส่งเสริมแนวทางการช่วยเหลือของรัฐที่ส่งผลต่อการแก้ปัญหาความยากจน และการเข้าถึงของประชาชน

2. การพัฒนาคนและสังคมที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยที่สามารถระบุความเป็นรูปธรรมของวิธีการเพื่อให้เกิดกระบวนการและการพัฒนาอย่างชัดเจน และมีดัชนีชี้วัดถึงความยั่งยืนของแนวทางนั้น ๆ วิจัยเพื่อบูรณาการแนวทางการช่วยเหลือผู้ตกอยู่ในภาวะยากลำบากและมีการพัฒนารูปแบบและระบบการช่วยเหลือที่นำไปสู่การยกฐานะความเป็นอยู่อย่างชัดเจนและยั่งยืน การวิจัยเพื่อหาแนวทางในการสร้างเสริมบทบาทและหน้าที่ขององค์กรชุมชน สถาบันชุมชน รัฐ และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ การเกิดเครือข่ายความร่วมมือในการเฝ้าระวัง ป้องกัน และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน และการวิจัยเพื่อสร้างรูปแบบ การสืบทอด การสืบสาน การถ่ายทอดทางวัฒนธรรม จริยธรรม และประเพณีจากภูมิปัญญาที่ดั่งามสู่เด็กและเยาวชน

3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ เป็นการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อนำคุณค่าศิลปวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาเทคโนโลยีและฐานข้อมูล การวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อการจัดการเชิงกลยุทธ์ธุรกิจสุขภาพและการท่องเที่ยว การเพิ่มศักยภาพและพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน การเพิ่มศักยภาพการผลิตทางการเกษตรและการผลิตเกษตรอินทรีย์ และการสร้างอุทยานความรู้ด้านต่าง ๆ

4. การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยการวิจัยเพื่อค้นหาปัญหาเกี่ยวกับองค์กร การบริหารจัดการท้องถิ่นและการพัฒนากฎหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การค้นหาแนวทางบูรณาการเพื่อกระตุ้นหรือสร้างค่านิยมในการเลือกใช้ทุนทางสังคมให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต สนับสนุนผู้นำท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการผสมผสานเทคโนโลยีใหม่กับทุนทางสังคมที่มีอยู่

5. นโยบายต่างประเทศ เศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างประเทศ ประกอบด้วยการปรับกฎระเบียบให้เอื้อต่อการพัฒนา การพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งและสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์และกิจกรรมร่วมกัน และการพัฒนาคนและเครือข่าย

6. การพัฒนากฎหมายและส่งเสริมการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ประกอบด้วยการวิจัยเพื่อค้นหาปัญหาเกี่ยวกับองค์กร การบริหารจัดการท้องถิ่นและการพัฒนากฎหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพชุมชน การค้นหาแนวทางการบูรณาการเพื่อกระตุ้นหรือการสร้างค่านิยมในการเลือกใช้ทุนทางสังคมให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพและยกระดับคุณภาพชีวิต สนับสนุนผู้นำท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรและรักษาสิ่งแวดล้อม และการผสมผสานเทคโนโลยีใหม่กับทุนทางสังคมที่มีอยู่

7. การส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม และการรักษาความมั่นคงของรัฐ ประกอบด้วยการวิจัยเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยในสังคม และการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการประชาสังคมอย่างต่อเนื่อง

8. การรักษาความมั่นคงของรัฐ ประกอบด้วยการสร้างเครือข่ายข้อมูลข่าวสารและพัฒนาฐานข้อมูลความมั่นคงปลอดภัยของประชาชน การสร้างจิตสำนึกด้านจริยธรรม คุณธรรม และมนุษยธรรมที่ดี และกลยุทธ์การสร้างมาตรการกลไกรองรับการเข้าประเทศของแรงงานต่างด้าว

4.2 กระบวนการพัฒนาศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ

การจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยของกลุ่มจังหวัดภาคเหนือในครั้งนี้ ได้จัดทำขึ้นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัดภาคเหนือ ด้วยการจัดประชุมระดมความคิดเห็นภาคีเครือข่ายวิจัยทุกภาคีเครือข่าย ทั้งนี้เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การวิจัยที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสังคม โดยยุทธศาสตร์การวิจัยกลุ่มจังหวัดภาคเหนือเป็นยุทธศาสตร์การวิจัยที่มุ่งสร้างองค์ความรู้สนับสนุนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาของประเทศ ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กร ตลอดจนสนองต่อความต้องการของภาคประชาสังคม และภาคเอกชนในพื้นที่ภาคเหนือ โดยกำหนดให้มีการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการวิจัยทุกภาคส่วนในภาคเหนือ ดังนี้

๑) ขอบเขตด้านพื้นที่

การจัดประชุมที่กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ให้ครอบคลุมภาคีเครือข่ายการวิจัยทุกภาคส่วนในภาคเหนือ ได้แก่ ภาคประชาสังคม ภาคหน่วยงานราชการ และสถาบันอุดมศึกษา ที่มีอยู่ในจังหวัดภาคเหนือตอนบนและตอนล่างจำแนกเป็น 4 อนุภูมิภาค ดังนี้

1. อนุภาคเหนือตอนบนกลุ่มที่ 1 ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน
2. อนุภาคเหนือตอนบนกลุ่มที่ 2 ได้แก่ เชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน
3. อนุภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ 1 ได้แก่ พิชญ์โลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์
4. อนุภาคเหนือตอนล่างกลุ่มที่ 2 ได้แก่ นครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร และพิจิตร

2) ขอบเขตด้านเนื้อหา

ขอบเขตด้านเนื้อหาสาระของการจัดประชุมมุ่งไปที่กรอบและประเด็นวิจัยที่สอดคล้องกับบริบท สภาพปัญหา และความต้องการของภาคีวิจัยภาคเหนือ สำหรับการจัดทำ

เนื้อหาของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ และใช้เป็นข้อมูลสำหรับการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ในภาพรวม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) นโยบายรัฐบาลที่เปลี่ยนแปลง ปัญหาและสถานการณ์ของประเทศ สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งกรอบประเด็นวิจัยตามนโยบายการวิจัยของชาติ ระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) ด้วย

3) การกำหนดเป้าหมาย

มีกรอบและประเด็นวิจัยที่มาจากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายการวิจัยในภาคเหนือที่จะสามารถนำไปบูรณาการสู่การจัดทำเนื้อหาสาระของนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ที่เป็นภาพรวมของประเทศ เพื่อให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องได้ใช้เป็นแนวทางในการวิจัย และใช้เป็นกรอบทิศทางการจัดทำข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณประจำปีตามมติคณะรัฐมนตรี

4) ผลการระดมความคิดเห็นภาคีเครือข่ายวิจัยภาคเหนือ

การจัดการประชุมระดมความคิดเห็นเพื่อการจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคเหนือ แบบมีส่วนร่วม โดยจะมีการจัดระดมความคิดเห็นแบ่งตามกลุ่มจังหวัด 4 กลุ่มคือ

1) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน

- จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2553 ณ ห้องเวียงคำ ชั้นลอยโรงแรมลำปางเวียงทอง จังหวัดลำปาง

2) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 2 ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน

- จัดขึ้นเมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2553 ณ ห้องมรกต ชั้น 6 โรงแรมวังคำ จังหวัดเชียงราย

3) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ได้แก่ จังหวัดจันทนนครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร และพิจิตร

- จัดขึ้นเมื่อวันที่ 1 เมษายน 2553 ณ ห้องมะยมชิต ชั้น 2 โรงแรมพิจิตรพลาซ่า จังหวัดพิจิตร

4) กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 2 ได้แก่ จังหวัดจังหวัดพิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์

- จัดขึ้นเมื่อวันที่ 2 เมษายน 2553 ณ ห้องสวรรค์โลก ชั้น 1 โรงแรมไพลิน จังหวัดสุโขทัย

ผลจากการจัดประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับประเด็นวิจัยของแต่ละกลุ่ม จังหวัดสามารถจำแนกประเด็นความต้องการงานวิจัยโดยจัดแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 4) ด้านการบริหารจัดการ ผลสรุปของแต่ละภาคมีดังต่อไปนี้

1) จังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 1 ได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน

1.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากระดับครัวเรือน และชุมชน เนื่องจากเป็นฐานการผลิตทางเศรษฐกิจที่สำคัญ รองรับ การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าการลงทุน โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ เป็นฐานรองรับเศรษฐกิจใหม่บนฐานชีวภาพ และความมั่นคงทางอาหาร
2. การวิจัยปัญหาพื้นฐานของคนจนเมืองและคนจนชนบทคือ ปัญหาหนี้สินที่มีความสัมพันธ์กับต้นทุนการผลิตภาคเกษตร ค่าใช้จ่าย และระบบการออมของคนในชุมชน
3. การวิจัยเพื่อนำการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นอีกฐานหนึ่งของเศรษฐกิจจะอย่างไรให้ได้ประโยชน์ทุกกลุ่ม เพราะปัจจุบันได้ประโยชน์อยู่เฉพาะบริษัทนำเที่ยวและไกด์ แต่ชาวบ้านเป็นเพียง “ผู้ถูกท่องเที่ยว”
4. การวิจัยถึงสิทธิและการคุ้มครองผู้บริโภคที่มีการบริโภคสินค้าที่ไม่ได้มาตรฐานภายใต้ข้อตกลงการค้าเสรีและประชาคมอาเซียน
5. การวิจัยเพื่อการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์

1.2) ด้านสังคม ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อให้เกิดการจัดการตนเอง จัดการชุมชน จัดการวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และจัดการคนไร้สัญชาติ โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยระบบการเรียนรู้ของคนชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง
2. การวิจัยการใช้ภูมิปัญญาและทุนของชุมชนเพื่อการสร้างมาตรการรองรับการท่องเที่ยว
3. การวิจัยเรื่องสิทธิ ประชาธิปไตยในชุมชน การเมืองภาคพลเมือง
4. การวิจัยเรื่องแรงงานต่างด้าวและคนไร้สัญชาติในพื้นที่ชายแดนและเมือง
5. การวิจัยจัดกระบวนการรับมือสังคมผู้สูงอายุ
6. การวิจัยถึงระบบการแพทย์พื้นบ้านหรือแพทย์ทางเลือกในการดูแลสุขภาพของคนในชุมชน

1.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นไปในเรื่องของการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรน้ำ การจัดการขยะชุมชน โดยมีประเด็นวิจัยดังนี้

1. การวิจัยเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ
2. การวิจัยระบบการใช้น้ำของชุมชน รัฐ และเอกชน ที่เป็นรูปแบบของการจัดการภายใต้ระบบชลประทานหรือเขื่อน
3. การวิจัยวิกฤติป่าต้นน้ำ เปรียบเทียบข้อมูลเพื่อสร้างความตระหนักด้วยการสำรวจ
4. การวิจัยเพื่อสร้างชุดความรู้ที่เป็นบทเรียนการจัดการน้ำ “ต้นแบบ”
5. การวิจัยเพื่อการจัดการขยะชุมชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมและจิตวิญญาณเพื่อร่วมกันจัดการคัดแยกขยะ การทบทวนการใช้ถุงพลาสติก
6. การวิจัยสารเคมีที่เป็นขยะพิษและสร้างมลภาวะ
7. การวิจัยพลังงานทดแทนที่เหมาะสม

1.4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นไปที่การบริหารจัดการวิจัยภายใต้การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงเพื่อการสร้างองค์ความรู้สู่การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

1. การวิจัยกลไกขับเคลื่อนภาคีวิจัยเพื่อการขับเคลื่อนประเด็นวิจัย
2. การวิจัยประชาคมภาคีเครือข่ายวิจัยเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำและผลกระทบจากการค้าเสรีและการพัฒนาโครงข่ายเชื่อมโยงของถนนสาย R3A

2) จังหวัดภาคเหนือตอนบนกลุ่ม 2 ได้แก่จังหวัดเชียงราย พะเยา แพร่ และน่าน

2.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยเพื่อการสร้างฐานรายได้และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รองรับการค้าขายตัวทางเศรษฐกิจและการค้าการลงทุนภายใต้ระบบการค้าเสรี ประชาคมอาเซียน และการพัฒนาเมืองชายแดนกลุ่มประเทศ GMS โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตรที่เป็นฐานเศรษฐกิจของจังหวัด
2. การวิจัยยางพารากับศักยภาพการเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ของภาคเหนือ
3. การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาพันธุ์พืช การผลิตภาคเกษตรที่ผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาให้เป็น “การวิจัยกินได้”
4. การวิจัยระบบการออมชุมชนและการสร้างสวัสดิการชุมชน
5. การวิจัยการปรับตัวของชุมชนต่อการพัฒนากลุ่มประเทศ GMS และการกำหนดเขตการค้าเสรี (FTA) กับประเทศจีน

6. การวิจัยเพื่อสร้างการต่อรองในระบบการค้าและการลงทุนระหว่างกลุ่มประเทศ GMS และ FTA กับประเทศจีน

2.2) ด้านสังคม ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยปัญหาเด็กและเยาวชนที่เป็นฐานแรงงานในอนาคต สังคมผู้สูงอายุ และสิทธิของคนต่างด้าวในการรักษาพยาบาล โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยสิทธิสตรีและเด็ก
2. การวิจัยรากเหง้าและปัญหาเชื่อมโยงกรณีเด็กติดยาเสพติด เด็กติดเกมส์ที่นำไปสู่ปัญหาทางเพศ
3. การวิจัยเรื่องสถานะคนต่างด้าวกับการแพร่ระบาดของโรคติดต่อและการใช้สิทธิรักษาพยาบาล
4. การวิจัยการใช้ประโยชน์จากสังคมผู้สูงอายุเป็นทุนพัฒนาชุมชน

2.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นไปในเรื่องของการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และอากาศ โดยมีประเด็นวิจัยดังนี้

1. การวิจัยถึงปัญหามลภาวะทางอากาศที่เกิดขึ้นจากการเผาป่า เผาไร่เกษตร ไฟป่า และการชิงเผาจากหน่วยราชการ
2. การวิจัยถึงปัญหามลภาวะทางอากาศจากฝุ่นละอองจากการก่อสร้าง การจราจร
3. การวิจัยระบบการจัดการน้ำระหว่างฝ่ายชะลอน้ำกับเขื่อนขนาดใหญ่ กรณีการสร้างฝ่ายชะลอน้ำ 1 ล้านฝ่ายกับการสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น จ.แพร่
4. การวิจัยบูรณาการจัดการปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมด้วยเครื่องมือวัด ฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์และผลกระทบ
5. การวิจัยปัญหาการจัดการน้ำแล้ง น้ำท่วม และไฟป่าของส่วนราชการและองค์กรท้องถิ่น

2.4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นไปที่การบริหารจัดการแบบบูรณาการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

1. การวิจัยระบบข้อมูลและการสร้างองค์ความรู้เพื่อเป็นเครื่องมือการขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยการวิจัย
2. การวิจัยการบูรณาการงบประมาณการวิจัยระหว่างส่วนราชการ องค์กรท้องถิ่น จังหวัดและกลุ่มจังหวัด

3) จังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 1 ได้แก่ จังหวัดนครสวรรค์ อุทัยธานี กำแพงเพชร และพิจิตร

3.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยบูรณาการข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจสำคัญของกลุ่มจังหวัด โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยด้านมาตรฐานและนโยบายบริหารจัดการระบบ
กระบวนการผลิต และมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับข้าวดังนี้

- การส่งเสริมด้านกลไกการตลาด
- การส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ ลดการใช้สารเคมี เพื่อลด
ต้นทุน โดยเน้นสินค้าเกษตรปลอดภัย
- การสร้างมูลค่าเพิ่มในสินค้าเกษตร
- การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การพัฒนาระบบการผลิตเพื่อ
คุณภาพของพันธุ์ข้าว
- การศึกษาบริบทพื้นที่ วิถีชีวิตเกษตรกรแต่ละแห่ง
- การสนับสนุนของภาครัฐด้านนโยบายและมาตรการการ
บริหารจัดการสินค้าเกษตร โดยเฉพาะข้าว เป็นต้น เช่น
ด้านราคา /งบประมาณ การประกันราคาข้าว
- การส่งเสริมองค์ความรู้ให้แก่เกษตรกร
 - การขยายผลโรงเรียนชาวนา
 - การขยายพันธุ์ข้าว และกระบวนการผลิต

2. การวิจัยด้านการส่งเสริมระบบโลจิสติกส์การพัฒนาระบบขนส่ง
ระบบรถไฟรางคู่

3.2) ด้านสังคม ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยการพัฒนาศักยภาพทรัพยากร
มนุษย์ โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยพัฒนาศักยภาพทรัพยากรบุคคล
2. การวิจัยการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว
3. การวิจัยพัฒนาระบบคมนาคมชนบทรองรับการขยายตัวของ

ชุมชนและสังคม

3.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นไปในเรื่อง
ของการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาทรัพยากรดิน น้ำ ป่า และอากาศ โดยมีประเด็นวิจัยดังนี้

1. การวิจัยและพัฒนาด้านการจัดการน้ำ และการจัดการดิน
2. การวิจัยการปลูกจิตสำนึกของคนในการอนุรักษ์ทรัพยากร

สิ่งแวดล้อม

3. การวิจัยสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ

3.4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นไปที่การบริหารจัดการแบบบูรณา
การเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

1. การวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาค
ประชาสังคมในการบริหารจัดการแผนงาน/โครงการพัฒนาร่วมกัน

4) จังหวัดภาคเหนือตอนล่างกลุ่ม 2 ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก ตาก เพชรบูรณ์ สุโขทัย และอุตรดิตถ์

4.1) ด้านเศรษฐกิจ ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยการพัฒนาภาคการผลิตและภาคบริการ รองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจสู่อินโดจีน โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วยการวิจัยที่จะต้องตอบโจทย์ต่อไปนี้

(1) การผลิตภาคเกษตร

- การพัฒนาศักยภาพการผลิต กระบวนการผลิตสินค้าเกษตร
- การถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อขยายองค์ความรู้สู่เกษตรกร (เทคโนโลยีชีวภาพ)
- การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่การเกษตรของแต่ละแห่ง
- การพัฒนาระบบเทคโนโลยีด้านการเกษตร
- การสร้างความหลากหลายของสินค้าเกษตร
- การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และการแปรรูปสินค้า
- การจัดการดิน และการจัดการโซนพื้นที่เกษตร โดยการจัดทำแผนการใช้ที่ดิน (ยังขาดการวิเคราะห์และสังเคราะห์)
- การส่งเสริมการใช้ปัจจัยการผลิต
- การพัฒนา ส่งเสริมเกษตรกรภูเขา และเกษตรพื้นบ้าน

(2) ด้านการท่องเที่ยว

- การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (เกษตรเป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศ)
- การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงชุมชน
- การพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างชายแดน เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

4.2) ด้านสังคม ได้มุ่งเน้นไปที่การวิจัยจากมรดกโลกสู่ความพอเพียง โดยมีประเด็นวิจัยประกอบด้วย

(1) การวิจัยการอนุรักษ์มรดกโลก

- ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่น
- เมืองเก่า โบราณสถาน
- ทรัพยากรธรรมชาติ

(2) วิจัยเชิงอัตลักษณ์ของกลุ่มจังหวัด

(3) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากร

- การเสริมสร้างองค์ความรู้
- การพัฒนาด้านจิตวิญญาณ
- (3) การวิจัยการขับเคลื่อนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (เป็นวิถีชีวิตของคนไทย)

(4) การวิจัยเชิงสุขภาพ

- การควบคุมโรค การระบาดของโรคติดต่อ (เชื้อวัณโรค)
- การส่งเสริมด้านอาหารและน้ำปลอดภัย
- การลดการใช้สารเคมี

4.3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มุ่งเน้นไปในเรื่องของการวิจัยปัญหาทรัพยากรสู่สิ่งแวดล้อมที่ดี โดยมีประเด็นวิจัยดังนี้

- (1) การวิจัยการจัดการดิน โดยใช้องค์ประกอบต่างๆ (แผนการจัดการดิน)
- (2) การวิจัยการจัดการน้ำ (ลุ่มน้ำ) เพื่อลดปัญหาการแย่งน้ำ
- (3) การวิจัยการจัดการพื้นที่ (โดยการจัดโซนพื้นที่)
- (4) การวิจัยการพัฒนาด้านความมั่นคงของทรัพยากรธรรมชาติ
 - เชนิเวศธรรมชาติ
 - การสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ

4.4) ด้านการบริหารจัดการ เน้นไปที่การบริหารจัดเตรียมความพร้อมสู่การเป็นสีเขียวอินโดจีน โดยมีประเด็นต่อไปนี้

- (1) การวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายไทยในเรื่อง “ลดปัญหาความขัดแย้งทางสังคม” ด้วยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านจิตวิญญาณ คุณธรรม จริยธรรม
- (2) การวิจัยและการพัฒนามาตรการรองรับ การเป็นศูนย์กลางการค้า บริการ การขนส่ง และการกระจายสินค้า และการส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน (การเชื่อมความสัมพันธ์)

5 ผลการระดมความคิดเห็นภาคเอกชน

ผลจากการระดมความคิดเห็นภาคเอกชนในภาคเหนือถึงความต้องการงานวิจัยเข้าไปสนับสนุนการประกอบการธุรกิจ การค้า การลงทุนของภาคเอกชน เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2553 ณ โรงแรมเซ็นทารา ดวงตะวัน เชียงใหม่ ผลจากการระดมความคิดของภาคเอกชนสรุปได้ดังนี้

5.1) การวิจัยต้องหาคำตอบสำหรับการเกิดความเชื่อมโยงระหว่างคุณค่าของทุนด้านต่างๆ ในภาคเหนือเข้ากับห่วงโซ่ทางเศรษฐกิจ ด้วยการพิจารณาถึงปัจจัยด้านความรู้ ทรัพยากรมนุษย์ สังคม และเศรษฐกิจ ที่จะสามารถนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนได้

5.2) หากพิจารณาถึงทิศทางการพัฒนาประเทศแล้ว ประเทศไทยมีความต้องการให้นาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางหลัก โดยต้องการยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาให้เกิดความสมดุลทุกมิติ การวิจัยจะจัดวางแผนที่ทางความคิดไว้อย่างไร เพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คือ มั่นคง มีภูมิคุ้มกัน และเป็นธรรม

5.3) การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยที่ผ่านมา กรุงเทพฯเป็นเมืองที่ได้รับการพัฒนามากที่สุด ในขณะที่เมืองภูมิภาคมีระดับการพัฒนาน้อยมาก เช่นปี 2551 GDP ในเขตกรุงเทพฯ ร้อยละ 70 ในขณะที่ภาคเหนือมีเพียงร้อยละ 9.3 ภาคเหนือจะต้องมีการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างไร การวิจัยจะให้คำตอบอย่างไร

ข้อเสนอแนะของภาคเอกชน โดยคุณณรงค์ ตนานุวัฒน์ รองประธานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจพื้นที่ภาคเหนือ หอการค้าไทย ได้จัดแบ่งการวิจัยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือออกเป็น 3 ส่วนคือ

- 1) การวิจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์เชิงรุกกลุ่มภารกิจด้านเศรษฐกิจ ได้แก่
 - 1.1) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสินค้าและบริการ
 - 1.2) วิจัยและพัฒนาขยายฐานสาขาเศรษฐกิจใหม่และตัวสินค้าใหม่
 - 1.3) วิจัยและพัฒนาเอกลักษณ์และการออกแบบตัวสินค้าและบริการ
 - 1.4) วิจัยเจาะกลุ่มตลาดลูกค้าเป้าหมาย
 - 1.5) วิจัยเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานกลุ่มวิสาหกิจและเครือข่ายวิสาหกิจ
 - 1.6) วิจัยการสร้างแบรนด์ตัวสินค้าและบริการ
 - 1.7) ยกระดับการออกแบบสร้างเอกลักษณ์สินค้าด้วยภูมิปัญญาของพื้นที่

พื้นที่

1.8) การวิจัยและพัฒนาความร่วมมือกับพันธมิตรและหุ้นส่วนทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวใน GMS รวมถึงการขยายตลาดการค้าการลงทุนใน GMS

1.9) การวิจัยและพัฒนาฐานข้อมูลสู่การค้าการลงทุน มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้

1.10) การวิจัยเพื่อสร้างตัวสินค้า บริการการท่องเที่ยวที่โดดเด่น

2) การวิจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์เชิงกระจายตัวกลุ่มภารกิจด้านเศรษฐกิจ

ได้แก่

- 2.1) วิจัยพัฒนาตลาดและวิถีชีวิตผู้บริโภค
- 2.2) วิจัยเชื่อมโยงสายธุรกิจ
- 2.3) วิจัยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของธุรกิจ
- 2.4) วิจัยเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรการผลิตอย่างคุ้มค่า
- 2.5) วิจัยยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้า
- 2.6) วิจัยการปรับปรุงระบบการผลิตเชิงนิเวศ
- 2.7) วิจัยเชื่อมโยงห่วงโซ่อุปทานในกลุ่มวิสาหกิจ

- 2.8) วิจัยสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางธุรกิจ
- 2.9) วิจัยสร้างกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจ
- 2.10) วิจัยส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- 3) การวิจัยสนับสนุนยุทธศาสตร์เชิงปรับตัวกลุ่มภารกิจด้านเศรษฐกิจ
 - 3.1) วิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมสินค้าและบริการ
 - 3.2) วิจัยสร้างปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาสาขาเศรษฐกิจใหม่
 - 3.3) วิจัยยกระดับผลิตภาพสินค้าและบริการให้สูงขึ้น
 - 3.4) วิจัยเพื่อปรับปรุงยกระดับคุณภาพมาตรฐานสินค้าและงานบริการ
 - 3.5) วิจัยและพัฒนาภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม
 - 3.6) วิจัยและพัฒนาปัจจัยเอื้อต่อการค้าการลงทุน

6 การวิเคราะห์แนวทางการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ

จากการทบทวนทิศทางการวางยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ บริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการกำหนดทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย และที่สำคัญทิศทางการพัฒนาของภูมิภาคภาคเหนือ นำไปสู่การระดมความคิดจากภาคีเครือข่ายวิจัยในพื้นที่ภาคเหนือทำให้สามารถวิเคราะห์ถึงแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือได้ดังนี้

- 1) สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิกายภาพ และภูมิอากาศ โดยเฉพาะปัญหาภาวะโลกร้อนส่งผลกระทบต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และความพยายามในการนำวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อลดผลกระทบ จึงทำให้สังคมโลกมีการปรับตัวและพัฒนาขีดความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสะอาดมากขึ้น
- 2) ประเทศไทยได้มีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และได้มีความพยายามใช้วิกฤติให้เป็นโอกาสจากการมีทุนทางทรัพยากร แต่ประเทศไทยยังขาดกระบวนการที่เชื่อมโยงระหว่างการสร้างคุณค่าจากภูมิปัญญาสู่นวัตกรรมเพื่อการค้าและการลงทุน อีกทั้งการตื่นตัวเรื่องสิทธิชุมชนทำให้การลงทุนทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นไปอย่างยากลำบาก อีกทั้งสังคมไทยยังมีปัญหาเชิงโครงสร้างและการเมืองที่เป็นชนวนของความขัดแย้งทางความคิด
- 3) ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีความได้เปรียบทางทรัพยากรธรรมชาติ เป็นแหล่งต้นน้ำของประเทศ และความหลากหลายของทรัพยากรมนุษย์ที่เป็นคุณค่าขององค์ความรู้ แต่ภาคเหนือมีอัตราการขยายตัวของเศรษฐกิจเฉพาะพื้นที่ที่สูงมาก เกิดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ เป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาภูมิภาค

4) การพัฒนาองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ และท้องถิ่นยังขาดกระบวนการที่เชื่อมต่อระหว่างการวิจัยและการพัฒนาอย่างชัดเจน นั่นคือ ภาควิชาการในภูมิภาคไม่สามารถสนับสนุนการใช้องค์ความรู้ที่ผสมผสานระหว่างภูมิปัญญา ท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่เพื่อให้เกิดนวัตกรรมทางการผลิตภาคเกษตร อุตสาหกรรม การบริการและการท่องเที่ยวได้

บทที่ 5

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ

การกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือ ยังคงยึดกรอบแนวทางนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554) มาเป็นกรอบแนวทางหลักในการกำหนดทิศทางการวางยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือ แต่ได้กำหนดให้เป็นกรอบแนวทางการวิจัยที่มีลักษณะเฉพาะสำหรับพื้นที่ภาคเหนือ ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ ได้กำหนดขึ้นโดยการประมวลวิสัยทัศน์ของแผนพัฒนาระดับประเทศ แผนยุทธศาสตร์จังหวัด และกลุ่มจังหวัด สภาพปัญหาและความต้องการงานวิจัยของภาคเหนือจากภาคีเครือข่ายวิจัยจากการระดมความคิด เมื่อวันที่ 26 เมษายน 2553 ณ โรงแรมเมอร์เคียว จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีผู้เข้าร่วมประชุมจากภาคราชการ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ภาคเหนือ ได้มีข้อเสนอแนะให้มีการปรับแก้ไขโดยมีรายละเอียด ดังนี้

5.1 วิสัยทัศน์ด้านการวิจัย

วิสัยทัศน์ด้านการวิจัยของภาคเหนือ เป็นดังนี้

“ประชาชนภาคเหนือมีองค์ความรู้จากการวิจัย สร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสังคมธรรมาธิปไตย ด้วยฐานทรัพยากรชุมชน และท้องถิ่น ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ความสัมพันธ์ประเทศเพื่อนบ้าน”

5.2 พันธกิจด้านการวิจัย

พันธกิจการวิจัยของภาคเหนือ กำหนดขึ้นให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และความต้องการของภาคีเครือข่ายวิจัยภาคเหนือ ดังนี้

- (1) เพิ่มคุณค่าทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์
- (2) สร้างสรรค์คุณค่าการวิจัยเป็นองค์ความรู้สู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนภาคเหนือ
- (3) เชื่อมโยงภูมิปัญญา และวิทยาการสมัยใหม่สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ
- (4) พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมสนับสนุนการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ
- (5) พัฒนาระบบและกลไกบริหารจัดการเครือข่ายความรู้ของชุมชนและท้องถิ่น ด้วยระบบการวิจัยและนวัตกรรมภาคเหนือ

5.3 เป้าประสงค์ด้านการวิจัย

- (1) ใช้การวิจัยจำแนกจัดกลุ่มความสำคัญการสร้างสรรค์เศรษฐกิจที่สำคัญของท้องถิ่น จังหวัด และกลุ่มจังหวัด

- (2) ใช้การวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คัดวิเคราะห์สถานการณ์ลดความขัดแย้งทางสังคม
- (3) ใช้องค์ความรู้จากการวิจัยสร้างสรรค์นวัตกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ
- (4) ใช้กระบวนการวิจัยแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการจัดการน้ำ มลภาวะทางอากาศ และการจัดการขยะชุมชน
- (5) ใช้การวิจัยเป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

5.4 ยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือ

ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ ได้กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่ตั้งไว้ และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด จังหวัดและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นภาคเหนือ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของภาคเอกชนภาคเหนือ ซึ่งจะเป็นกรอบทิศทางการวิจัยของภาคเหนือที่หน่วยงานต่างๆ สามารถนำไปเป็นแนวทางกำหนดประเด็นวิจัยในระหว่างปี พ.ศ. 2555 – 2559 ได้ ซึ่งยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือมี 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้แก้ไขปัญหาสังคมภาคเหนือ

หลักการและเหตุผล : ภาคเหนือก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าภาคอื่นๆ 10 ปี ประชากรภาคเหนือต้องมีการปรับตัว แต่ปัจจุบันยังมีปัญหาความยากจนสูง รายได้ประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ภาคเหนือตอนบนยังมีปัญหาการถือครองที่ดินทั้งในด้านขนาดพื้นที่และสิทธิถือครอง มีปัญหาข้อขัดแย้งการใช้ที่ดินและทรัพยากรระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ การพัฒนาองค์ความรู้ของคนภาคเหนือยังเป็นไปอย่างช้าๆ ขณะเดียวกันด้านคุณภาพการศึกษาของภาคเหนืออยู่ในระดับต่ำถึงแม้จะมีคนจบการศึกษาภาคบังคับเพิ่มขึ้นก็ตาม ส่งผลให้คุณภาพแรงงานภาคเหนือยังตกเกณฑ์ด้านทักษะฝีมือและความอดทนต่องาน ทำให้มีการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายอยู่ในพื้นที่ภาคเหนือจำนวนมาก ทั้งจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และตาก ดังนั้นการวิจัยต้องพัฒนาองค์ความรู้ กระบวนการเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดการระบบคิดของประชากรภาคเหนือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เป็นอยู่และรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ภาพที่ 12 กรอบคิดการกำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านสังคมภาคเหนือ

- เป้าประสงค์** : จัดการองค์ความรู้สู่การสื่อสารระดับชุมชน พัฒนาฝีมือแรงงานและการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม ด้วยภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การจัดการ ความขัดแย้งเสริมสร้างประชาธิปไตยตามหลักธรรมาภิบาล
- ตัวชี้วัด** : ผลการวิจัยที่นำไปสู่การจัดการกลไกชุมชน รูปแบบการจัดการปัญหาสังคม ปัญหาข้อขัดแย้งทางความคิด ตลอดจนกระบวนการพัฒนาคุณภาพของคนและสังคมสู่การเสริมสร้างงานและอาชีพ ตลอดจนสวัสดิการอย่างเหมาะสม

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้น ให้มีการวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้สู่การจัดการและการสื่อสารสู่กลุ่มคนและชุมชนลดข้อขัดแย้ง พัฒนาระบบคิดสู่การจัดการทรัพยากรและสวัสดิการโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง สร้างกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพิ่มทักษะฝีมือ สร้างงานและรายได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นภูมิคุ้มกันให้สังคมภาคเหนือพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง มีความมั่นคงและคุณภาพชีวิตตามหลักประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล ได้กำหนดกลยุทธ์การวิจัยไว้ ดังนี้

กลยุทธ์การวิจัยที่ 1 นำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาและวิทยาการด้านการจัดการความมั่นคงของสังคมเป็นฐานความคิดสู่การพัฒนาและการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง ลดปัญหาความขัดแย้ง เสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้การจัดการทรัพยากรโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางสู่กลุ่มคนในชุมชนเพื่อการสร้างกลไกและเครือข่ายชุมชนในการจัดการ การพัฒนาการใช้ประโยชน์ และการอนุรักษ์ทรัพยากรชุมชนอย่างยั่งยืน

2) การวิจัยและพัฒนากระบวนการสื่อสารองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการสืบสานวัฒนธรรม ประเพณีชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้วิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสม มีคุณค่าและสร้างสรรค์ เช่น วิทยุชุมชน เครือข่ายหอกระจายข่าวชุมชน และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

3) การวิจัยและพัฒนากระบวนการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นผสมผสานองค์ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสู่การจัดระบบสวัสดิการชุมชน การลดปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างชุมชน และการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

4) การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างเสริมบทบาทและศักยภาพขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการกระจายผลประโยชน์และทรัพยากรสู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม และเป็นกลไกสนับสนุนการแก้ไขปัญหาที่ดินทำกิน ปัญหาหนี้สิน การจัดระบบกองทุนชุมชน และสวัสดิการชุมชน เช่น การจัดทำนโยบายสาธารณะท้องถิ่นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

5) การวิจัยและพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงของครอบครัว และชุมชนด้วยระบบสนับสนุนกิจกรรมครอบครัวและชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการมีรายได้ ความรู้ สุขภาพอนามัย และสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยที่ดีและเป็นสุข

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 การปฏิรูปและจัดระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทรัพยากรบุคคลของชุมชนและท้องถิ่นรองรับการเปลี่ยนแปลงและยกระดับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรายได้ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและระบบตลาดกระแสใหม่ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) วิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากร และสื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการขยายโอกาสการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในชุมชนและท้องถิ่น โดยเฉพาะการปรับบทบาทของศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบลเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนถึงผู้สูงอายุในท้องถิ่น

2) วิจัยและพัฒนากระบวนการปฏิรูปการศึกษา โดยเฉพาะการจัดระบบการศึกษาโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อพัฒนาความพร้อมของเด็กและเยาวชนเข้าสู่ระบบงานและอาชีพ การปรับตัวเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในอนาคต

3) การวิจัยและพัฒนากระบวนการศึกษา ระดับอาชีวศึกษา เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเติบโตของธุรกิจสำคัญในภาคเหนือ การพัฒนาทักษะฝีมือของแรงงานภาคเหนือเข้าสู่งานและอาชีพตามโครงสร้างธุรกิจเดิมและธุรกิจใหม่ โดยเฉพาะแรงงานในตลาดธุรกิจอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ และธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว เป็นต้น

4) วิจัยและพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านการวิจัยในแขนงต่างๆ เช่น บุคลากรการวิจัยทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีชีวภาพ วิศวกรรมศาสตร์คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีการสื่อสาร เศรษฐศาสตร์และการบริหารจัดการธุรกิจ สังคมศาสตร์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยสถาบันอุดมศึกษาในภาคเหนือเพื่อเป็นภาคีเครือข่ายวิจัยรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

5) การวิจัยกระบวนการสนับสนุนการคิดสร้างสรรค์การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชุมชน หัตถกรรม ศิลปกรรม และวัฒนธรรมท้องถิ่นสู่การสร้างงานอาชีพและรายได้ที่เหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 การเสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชน การจัดการระบบดูแลสุขภาพชุมชน การเพิ่มคุณค่าและศักยภาพจากผู้สูงอายุ การเฝ้าระวังและป้องกันการทอดทิ้งผู้สูงอายุ และการพัฒนาต่อยอดระบบคิติกกลุ่มผู้สูงอายุสู่ธุรกิจ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) การวิจัยและพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนโดยชุมชนและเพื่อประโยชน์และพัฒนาระบบและสุขภาพที่ดีของคนในชุมชนตั้งแต่ตั้งอยู่ในครรภ์จนถึงเสียชีวิต โดยเฉพาะการนำกองทุนหมู่บ้านและกองทุนอื่นๆ ในชุมชนมาเป็นเครื่องมือเสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชน

2) การวิจัยและพัฒนาระบบดูแลสุขภาพ การรักษาพยาบาล การเฝ้าระวังภาวะการเจ็บป่วย ผลกระทบด้านสุขภาพจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองรุนแรงในจังหวัดภาคเหนือตอนบน ปัญหาการแพร่ระบาดของเอชไอวีในจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย พะเยา และแพร่ การเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชในจังหวัดกำแพงเพชร อุตรดิตถ์ และอุทัยธานี

3) การวิจัยการปรับตัวขององค์กรให้บริการ เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการปรับโครงสร้างพื้นฐานการบริการให้เอื้อต่อสังคมผู้สูงอายุของชุมชนภาคเหนือ

4) การวิจัยและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่มีองค์ความรู้และภูมิปัญญาเข้ามาเป็นกลุ่มทำงานช่วยเหลือผู้สูงอายุด้อยโอกาส การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และการสื่อสารความรู้ให้กับคนในชุมชนตระหนักถึงภาวะสังคมของผู้สูงอายุภาคเหนือ

5) การวิจัยและพัฒนาระบบการดูแล การให้คำปรึกษา และการเฝ้าระวังปัญหาผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุด้อยโอกาส ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง และผลที่เกิดจากสังคมผู้สูงอายุของภาคเหนือ

6) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้ผู้สูงอายุที่มีศักยภาพใช้ประโยชน์อย่างมีคุณค่าด้วยการสร้างเครือข่ายและสร้างรายได้จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เหมาะสม

ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น จากกิจกรรมเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ หัตถกรรม และจักสาน การสร้างสรรค์ของที่ระลึกเพื่อจำหน่ายในแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 4 การจัดการแรงงานต่างด้าว การจัดการเขตพื้นที่การใช้แรงงานต่างด้าว ที่ไม่ขัดหลักสิทธิมนุษยชน และป้องกันปัญหาสังคมและความมั่นคง ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น :

- 1) การวิจัยระบบสนับสนุนการคัดกรองบุคคลต่างด้าวและบุคคลไทยไร้สัญชาติ และการใช้ประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวอย่างเหมาะสมในพื้นที่เกษตรกรรม อุตสาหกรรมก่อสร้าง และการบริการ
- 2) การวิจัยความต้องการใช้และจัดระบบแรงงานต่างด้าวในจังหวัดชายแดนใต้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย และตากให้เอื้อต่อการทดแทนสาขาแรงงานที่ขาดแคลน
- 3) การวิจัยระบบเฝ้าระวัง ป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เป็นผลกระทบด้านลบจากแรงงานต่างด้าว ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด การค้ามนุษย์ และการระบาดของโรคติดต่อ เช่น โรคเท้าช้าง มาลาเรีย และวัณโรค เป็นต้น
- 4) การวิจัยระบบการดูแลสุขภาพและการจัดสวัสดิการเป็นการเฉพาะให้แก่แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ตาก และเชียงราย แยกออกจากระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าและระบบประกันสังคม

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนภาคเหนือสู่ประเทศอนุภาคลุ่มแม่น้ำโขงและอินโดจีน

หลักการและเหตุผล : ภาคเหนือมีความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติเป็นฐานการผลิตภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก และอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งสัมพันธ์กันในระดับโครงสร้างเศรษฐกิจภาคเหนือ แต่ภาคเหนือยังคงมีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่ำ รายได้ประชากรยังมีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ (ปี 2552 ค่าเฉลี่ยรายได้ประชากรภาคเหนือ 71,105 บาทต่อปี ในขณะที่ข้อมูลจากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติปี 2552 มีค่าเฉลี่ยรายได้ทั้งประเทศเท่ากับ 135,281 บาท/คน/ปี) เป้าหมายของการเพิ่มมูลค่าเพิ่มการพัฒนาเศรษฐกิจจากอุตสาหกรรมฮอร์ฟแวร์ อุตสาหกรรมเสริมสุขภาพที่ต้องการใช้การคิดสร้างสรรค์ยังคงต้องการองค์ความรู้จากการวิจัยและพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงกลุ่มธุรกิจและภาคการผลิต พร้อมกับการคิดสร้างสรรค์การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมไปสู่ระบบตลาด โดยเฉพาะตลาดการท่องเที่ยว ซึ่งยังคงต้องการองค์ความรู้จากการวิจัยเพื่อพัฒนาบุคลากรขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรม รวมถึงการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานและระบบโลจิสติกส์ในภาคเหนือเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างประเทศในภูมิภาค

ภาพที่ 13 กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านเศรษฐกิจภาคเหนือ

- เป้าประสงค์** : เสริมสร้างเศรษฐกิจแหล่งรายได้ประชากรภาคเหนือ และเชื่อมโยงภาคการผลิตสู่ระบบการตลาดอย่างสมดุลและยั่งยืนอย่างสร้างสรรค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- ตัวชี้วัด** : มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาสนับสนุนฐานเศรษฐกิจเดิม และสร้างสรรค์นวัตกรรมจากการวิจัยเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจใหม่หรือเสริมสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของภาคเหนือ เชื่อมโยงระบบตลาด โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอินโดจีน โดยมีปัจจัยบ่งชี้คือ การจดลิขสิทธิ์ อนุสิทธิบัตร และสิทธิบัตร และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้น ให้มีการวิจัยที่เป็นการพัฒนาองค์ความรู้คุณค่าทางภูมิปัญญา และอัตลักษณ์ทางศิลปะ วัฒนธรรม หัตถกรรม และความหลากหลายของกลุ่มคนสร้างมูลค่าสู่การตลาด ด้วยกระบวนการบนพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดการกระจายรายได้ ลดช่องว่างทางเศรษฐกิจของคนภาคเหนือ พัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาดในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอินโดจีน ได้กำหนดกลยุทธ์การวิจัยไว้ ดังนี้

กลยุทธ์การวิจัยที่ 1 สร้างสร้างคุณค่าจากผลผลิตภาคเกษตรและการใช้ประโยชน์จากพืชพื้นบ้าน พืชท้องถิ่น และพืชอาหารจากป่าสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มในภาคอุตสาหกรรมและเชื่อมโยงระบบตลาดตามกลุ่มธุรกิจสำคัญในภาคเหนือ ตามหลักการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) วิจัยและพัฒนาการผลิตภาคเกษตรบนพื้นที่สูงเช่น กาแฟอาราบิก้า ชาพื้นเมือง ข้าวไร่ พืชเมืองหนาว และพืชอาหารจากป่า เช่น เห็ดเผาะ เห็ดหอมป่า ผักหวานป่า เป็นต้น เชื่อมโยงอุตสาหกรรมแปรรูป และระบบการตลาดครอบคลุมกลุ่มธุรกิจอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและเสริมความงามให้ได้มาตรฐานความปลอดภัย

2) วิจัยและพัฒนาคุณภาพพันธุ์พืช เช่น ข้าวโพด ลำไย ลิ้นจี่ มะม่วง ส้ม กล้วยไข่ และมะขามหวาน การเพิ่มผลผลิต ตลอดจนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับพืชเกษตรโดยยึดหลักการรวมกลุ่ม (Cluster) ทั้งการผลิตและการตลาด มีการใช้เทคโนโลยีผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และขับเคลื่อนเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์

3) วิจัยและพัฒนาห่วงโซ่การเพิ่มมูลค่าจากการผลิตสัตว์ สัตว์น้ำ นำไปสู่การพึ่งตนเองและความหลากหลายของแหล่งโปรตีนชุมชน และเพิ่มมูลค่าจากเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของสัตว์และสัตว์น้ำ เช่น โคพื้นเมือง โคดอย ไก่พื้นเมือง ปลาสายพันธุ์ท้องถิ่น และแมลงท้องถิ่น ตลอดจนการผลิตปศุสัตว์สมัยใหม่ เช่น ไก่เนื้อ สุกร และไก่ไข่ และไก่เนื้อเพื่อการพึ่งตนเองด้านอาหาร และการต่อยอดสู่การผลิตเชิงพาณิชย์

4) วิจัยเกี่ยวกับพันธุ์ข้าว การสร้างคุณค่าจากห่วงโซ่การผลิตข้าวในแต่ละแหล่งผลิต เช่น แหล่งผลิตข้าวพิจิตร - นครสวรรค์ แหล่งผลิตข้าวเชียงราย-พะเยา ให้เป็นเอกลักษณ์และสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ข้าว

5) การวิจัยระบบสนับสนุนและการสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่สืบทอดอาชีพเกษตร นำองค์ความรู้จากห้องเรียนสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์สู่ธุรกิจและตลาดอย่างเป็นระบบ เช่น แนวทางการยกเว้นภาษีหรือลดดอกเบี้ยหรือยกเว้นการคืนเงินกู้การศึกษาให้กับบัณฑิตที่ผันตัวเองสู่อาชีพเกษตรกรรมรุ่นใหม่ เป็นต้น

6) วิจัยและพัฒนาาระบบสวัสดิการอาชีพเกษตรกร ระบบประกันความเสี่ยงภาคเกษตรกรรม มาตรการส่งเสริมการลงทุนภาคเกษตรกรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้อาชีพเกษตรกรรม

7) วิจัยและพัฒนาการใช้ประโยชน์ในที่ดินป่าไม้ พื้นที่ลุ่มน้ำเพื่อสนับสนุนแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางการใช้ประโยชน์ หน่วยงานรัฐสนับสนุนระบบการจัดการ องค์ความรู้และการถอดบทเรียนจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิต เพื่อลดการใช้สารเคมีและสนับสนุนเกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์บนพื้นที่ป่าต้นน้ำ

8) การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรสู่การจัดการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการจัดเขตการท่องเที่ยวเชิงเกษตรภาคเหนือในพื้นที่ที่มีศักยภาพ เช่น การท่องเที่ยวเกษตรพื้นที่สูงโครงการหลวง การท่องเที่ยวเกษตรวิถีชีวิตชาวนา เป็นต้น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 ยกระดับความเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ศิลปหัตถกรรม และประเพณีโดดเด่นด้วยภูมิปัญญาผสมผสานความเชื่อและการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสู่คุณภาพการท่องเที่ยวสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่นภาคเหนือให้สมดุลและยั่งยืนเท่าทันกระแสตลาดท่องเที่ยวสากล ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) วิจัยและพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตสินค้าของที่ระลึกจากงานหัตถกรรม วัฒนธรรม และประเพณี เพื่อรองรับตลาดการท่องเที่ยวภาคเหนือ

2) วิจัยและพัฒนากระบวนการสนับสนุนกระบวนการผลิตและระบบการตลาดของสินค้าหัตถกรรมและวิสาหกิจชุมชนภาคเหนือเชื่อมโยงการท่องเที่ยวภายในประเทศ และกลุ่มประเทศลุ่มน้ำโขง

3) การวิจัยและพัฒนากระบวนการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวชุมชนและเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนสู่ธุรกิจภาคการผลิตและบริการอื่นๆ ทั้งในเชิงพื้นที่และการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง โดยให้ความสำคัญกับการจัดกลุ่มการท่องเที่ยว (Cluster) ที่มีศักยภาพ เช่น การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จังหวัดสุโขทัย เชียงใหม่ เชียงราย การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์มรดกโลกห้วยขาแข้ง การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสปา เป็นต้น

4) วิจัยและพัฒนากระบวนการเชื่อมโยง ประเพณี วัฒนธรรม และพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าของภาคเหนือสู่ตลาดการท่องเที่ยว โดยเฉพาะกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เช่น การท่องเที่ยววิถีชีวิตไทลื้อจังหวัดพะเยา การท่องเที่ยววิถีชีวิตไทยยองจังหวัดลำพูน และการท่องเที่ยววิถีชีวิตวัฒนธรรมชนเผ่าบนพื้นที่สูงจังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย เป็นต้น

5) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้ ทักษะองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชนในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิถีชีวิตและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นภาคเหนือ

6) วิจัยและพัฒนาการเชื่อมโยงภาคธุรกิจและการค้าสู่การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวที่ใหม่ที่มีกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เช่น ธุรกิจ MICE ในจังหวัดเชียงใหม่ ธุรกิจอุตสาหกรรมการถ่ายทำภาพยนตร์ ธุรกิจสุขภาพและสปา และการเชื่อมโยงสู่การเปิดเส้นทางท่องเที่ยวใหม่ในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เป็นต้น

7) การวิจัยและพัฒนายกระดับการบริการและศักยภาพของบุคลากรด้านบริการให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเฉพาะบุคลากรสำหรับธุรกิจ MICE ธุรกิจสุขภาพและสปา

8) การวิจัยและพัฒนาบุคลากรชุมชนและท้องถิ่น การสร้างความพร้อมของชุมชนรองรับการท่องเที่ยวชุมชน การยกระดับมาตรฐานความปลอดภัยทั้งด้านการเดินทาง ความปลอดภัยในที่พัก และความปลอดภัยในอาหาร รวมถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว และความรับผิดชอบต่ออุบัติเหตุให้ได้มาตรฐานองค์การท่องเที่ยวโลก

กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 สร้างความเข้มแข็งกลุ่มธุรกิจที่มีศักยภาพสูง เชื่อมโยงการค้า การลงทุนด้วยเทคโนโลยีและฐานความรู้คุณธรรม สนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของภาคเหนือ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) วิจัยสนับสนุนการจัดกลุ่มธุรกิจของภาคอุตสาหกรรม การค้า และการบริการที่สำคัญของภาคเหนือ เช่น การจัดกลุ่มธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว กลุ่มธุรกิจหัตถกรรม อุตสาหกรรมเชิงสร้างสรรค์โดยใช้ฐานความรู้ด้านเทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรมและการออกแบบร่วมสมัยเพื่อสนองความต้องการของตลาด

2) วิจัยสนับสนุนการพัฒนาระบบการตลาด ระบบโลจิสติกส์ และความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ที่เอื้อต่อเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ เช่น การพัฒนาคนรองรับการพัฒนาพื้นที่เมือง การพัฒนาธุรกิจบริการด้านโลจิสติกส์ เป็นต้น

3) การวิจัยสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมและการพัฒนาเครือข่ายกลุ่มธุรกิจสำคัญ เช่น กลุ่มธุรกิจการค้าข้าวภาคเหนือ ธุรกิจเซรามิกส์ ธุรกิจบริการและการท่องเที่ยว ธุรกิจหัตถอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ เป็นต้น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของภาคเหนือที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจในภูมิภาค กลุ่มประเทศอนุภูมิภาค ลุ่มน้ำโขง และตลาดเสรีทางการค้าระหว่างประเทศ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) การวิจัยกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้ประกอบการท้องถิ่น การปรับตัวของผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดเล็กให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลทางการค้า การตลาด การขอรับการสนับสนุนแหล่งเงินทุน

2) การวิจัยกระบวนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับคู่ค้าเศรษฐกิจให้มีการใช้ทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิต ได้แก่ ทุน ที่ดิน แรงงาน ร่วมกันเพื่อการเจริญเติบโตและความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

3) การวิจัยแนวทางการเพิ่มมาตรการป้องกันและลดผลกระทบเพื่อให้เวลาในการปรับตัวของผู้ประกอบการท้องถิ่นและวิสาหกิจชุมชน ต่อกรณีถูกผลกระทบจาก

การเปลี่ยนแปลงหลังการเปิดเสรีทางการค้า เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและความสามารถ
รักษาวิถีชีวิตดั้งเดิม

4) การวิจัยกระบวนการเร่งรัดการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การขนส่ง
ระบบโลจิสติกส์ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการค้าและบริการ โดยเฉพาะการ
ขนส่งระบบรางสายเด่นชัย-เชียงใหม่-เชียงใหม่เพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างประเทศ
ในภูมิภาค

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืนของภาคเหนือ

หลักการและเหตุผล : ภาคเหนือมีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 52.1 ในปี
2549 เป็นร้อยละ 56.1 ในปี 2551 จากที่เคยลดลงอย่างต่อเนื่องในอดีต เป็นผลจากการปลูก
ป่าและการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลรักษาป่ามากขึ้น แต่ปัญหาการชะล้างพังทลายของ
ดินในภาคเหนือยังเป็นปัญหาสูงเป็นอันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับภาคอื่น ๆ เนื่องจากพื้นที่มี
ความลาดชันสูง อีกทั้งความสามารถในการกักเก็บน้ำของป่าไม้ยังมีปัญหา เชื้อนและอ่าง
เก็บน้ำมีความสามารถกักเก็บน้ำลดลงทุกแห่งคิดเป็นเพียงร้อยละ 47.6 ในปี 2552 เกิดผล
กระทบต่อปริมาณน้ำและปัญหาภัยแล้ง ในขณะเดียวกันภาคเหนือยังเป็นภูมิภาคที่เกิด
ปัญหาอุทกภัยและดินโคลนถล่มบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นในแต่ละปี ถึงแม้ภาคเหนือจะมี
ความหลากหลายทางชีวภาพแต่สถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและ
ปัญหาสิ่งแวดล้อมก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงควรมีการสนับสนุนให้เกิดการบริหาร
จัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งระบบใหม่ โดยการผสมผสานองค์ความรู้ภูมิ
ปัญญาและองค์ความรู้ใหม่ สนับสนุนความเข้มแข็งของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ภาพที่ 14 กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์ : สนับสนุนการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชน การสร้างเครือข่ายชุมชนในการสงวน อนุรักษ์ และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการสร้างความร่วมมือกับภัยธรรมชาติ

ตัวชี้วัด : ผลการวิจัยก่อให้เกิดองค์ความรู้การจัดการ การสร้างภูมิคุ้มกัน และฐานการพัฒนาที่สมดุลเกิดความหลากหลายจากกิจกรรมการใช้ประโยชน์และระบบนิเวศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่มุ่งเน้น ให้มีการวิจัยสนับสนุนการอนุรักษ์ ป่าไม้ และคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติ และเกิดกิจกรรมการใช้ประโยชน์และการจัดการอย่างสมดุลลดผลกระทบจากภัยพิบัติ สร้างกฎระเบียบชุมชนที่เอื้อต่อการผลักดันสู่นโยบายระดับชาติ

กลยุทธ์การวิจัยที่ 1 การวิจัยสนับสนุนการจัดการระบบนิเวศลุ่มน้ำแบบมีส่วนร่วมที่บูรณาการภูมิปัญญาและวิทยาการจัดการลุ่มน้ำเพื่อเชื่อมโยงสู่เครือข่ายการใช้น้ำตั้งแต่ต้นน้ำ กลางน้ำ และท้ายน้ำ รวมถึงการสร้างนวัตกรรมเพื่อลดการใช้น้ำ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยและพัฒนาระบบการชะลอน้ำในพื้นที่ต้นน้ำตามแนวพระราชดำริเรื่องฝายต้นน้ำลำธารอย่างเป็นระบบ และผลักดันสู่การปฏิบัติโดยกลไกระดับชุมชนและเครือข่ายชุมชน โดยการสนับสนุนด้านองค์ความรู้สมัยใหม่ และงบประมาณจากภาครัฐและท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม
- 2) การวิจัยและพัฒนาแนวทางการปลูกพืชอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อเพิ่มพื้นที่ป่าตามแนวพระราชดำริ เช่น ระบบกสิกรรมธรรมชาติ ธนาคารต้นไม้ การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก
- 3) การวิจัยกำหนดแผนการใช้ที่ดินและมาตรการผังเมืองที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และการใช้ประโยชน์ในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ
- 4) การวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพของน้ำ เช่น การปนเปื้อนของน้ำบาดินใต้ดิน และแม่น้ำ
- 5) การวิจัยและพัฒนากลไกระดับพื้นที่หรือชุมชนและการสร้างเครือข่ายชุมชนในการบริหารจัดการลุ่มน้ำแบบมีส่วนร่วม
- 6) การวิจัยและพัฒนาความพร้อมของชุมชนในพื้นที่ลุ่มน้ำสาขา ใช้แผนจัดการพื้นที่ลุ่มน้ำเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงสู่องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้สนับสนุนและรองรับ

สิทธิชุมชนในการบริหารจัดการ จัดสรรการใช้ประโยชน์ และกำหนดรูปแบบการอนุรักษ์ทรัพยากรพื้นที่ลุ่มน้ำ

7) การวิจัยและพัฒนา รูปแบบการขับเคลื่อนสู่การจัดทำแผนพัฒนาลุ่มน้ำระดับชุมชน ตำบล อำเภอ และจังหวัด พร้อมกับผลักดันให้หน่วยงานราชการในพื้นที่เข้ามาสนับสนุนและรับรองแผนพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำและเครือข่ายลุ่มน้ำของชุมชน เพื่อเชื่อมโยงสู่แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 การวิจัยและพัฒนาสนับสนุนการจัดการในเชิงคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพที่มุ่งเน้นการผสมผสานองค์ความรู้ต่อยอดภูมิปัญญาด้วยวิทยาการสมัยใหม่ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยการใช้ประโยชน์จากพืชป่าเป็นพืชสมุนไพรสู่การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์และอาหารสุขภาพ
- 2) การวิจัยระบบสนับสนุนการจัดทำบัญชีความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่น เพื่อปฏิบัติการสงวน อนุรักษ์ ปันฟู และคุ้มครองทรัพยากรท้องถิ่น
- 3) การวิจัยและพัฒนาการใช้และขยายผลองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้แก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม
- 4) การวิจัยสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้หรือศูนย์ศึกษาระบบนิเวศลุ่มน้ำโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงสู่การสอนในโรงเรียน และการสนับสนุนข้อมูลพื้นที่ในระบบสารสนเทศข้อมูลของหน่วยงานราชการ

กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 การวิจัยสนับสนุนการลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อนอันเกิดจากกิจกรรมและวิถีชีวิตของคนภาคเหนือ รวมถึงการพัฒนาอุปกรณ์สำหรับการเตือนภัยและการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยสนับสนุนแนวทางการลดปริมาณขยะครัวเรือนและชุมชนท้องถิ่น การจัดระบบบำบัดน้ำเสียครัวเรือน รวมทั้งระบบจัดการขยะและน้ำเสียขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพและไม่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
- 2) การวิจัยสนับสนุนแนวทางการสร้างการยอมรับการบังคับใช้ข้อบัญญัติองค์การท้องถิ่นด้านภาษีตามหลักผู้ก่อมลภาวะเป็นผู้จ่าย
- 3) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและบริการสาธารณะสู่การใช้ประโยชน์ของประชาชน เช่น ระบบขนส่งสาธารณะประหยัดพลังงาน
- 4) การวิจัยเกี่ยวกับแนวทางและมาตรการให้ลดการเผาในที่โล่ง การเผาพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อแก้ปัญหาหมอกควัน เช่น แนวทางการใช้เทคโนโลยีในการย่อยสลายเศษไม้ กิ่งไม้ใช้ประโยชน์ในครัวเรือน การใช้เทคโนโลยีชีวภาพในการย่อยสลายขยะเปียกหรือใบไม้ ซากสัตว์และใช้ประโยชน์ในระบบเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

5) การวิจัยแนวทางการสร้างความพร้อมเพื่อรับมือกับภัยธรรมชาติ เช่น การจัดทำแผนป้องกัน การมีระบบเตือนภัยในชุมชนพื้นที่เสี่ยงภัย การจัดทำระบบฐานข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยโดยชุมชนมีส่วนร่วม

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง และการจัดการพื้นที่เมือง ชนบท พื้นที่สูง และชายแดนภาคเหนือ

หลักการและเหตุผล : การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการคมนาคมสื่อสารในภาคเหนือยังคงมีการกระจุกตัวอยู่เฉพาะพื้นที่เมือง โดยเฉพาะเมืองหลัก เช่น เชียงใหม่ พิษณุโลก นครสวรรค์ และเชียงราย และยังมีโครงข่ายการคมนาคมและการสื่อสารที่เชื่อมถึงกันภายในจังหวัดยังไม่สะดวก และเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดที่ต้องใช้ระยะเวลาเดินทางยาวนาน โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ไปจังหวัดเชียงรายใช้เวลาเดินทางนานกว่า 3 ชั่วโมง ขณะเดียวกันในภาคเหนือยังมีปัญหาผลกระทบจากขยะ น้ำเสีย และฝุ่นละออง การประกาศใช้กฎหมายผังเมืองขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและชุมชน จึงได้รับการต่อต้านจากภาคประชาชนในการประกาศใช้ผังเมือง จึงควรวิจัยและพัฒนาเพื่อสนับสนุนให้การพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและอินโดจีน จึงควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการพื้นที่เมืองและชุมชน พื้นที่ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดน

ภาพที่ 15 กรอบคิดยุทธศาสตร์การใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง

- เป้าประสงค์** : สนับสนุนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการผังเมือง การจัดการชุมชนชนบท ชุมชนพื้นที่สูง และเมืองชายแดน และการเชื่อมโยงการพัฒนาและความเจริญระหว่างจังหวัดและประเทศเพื่อนบ้าน
- ตัวชี้วัด** : ผลการวิจัยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาโครงสร้างพื้นฐานและการเชื่อมโยงระบบการคมนาคมขนส่ง การจัดการระบบผังเมืองเป็นที่ยอมรับของคนและสังคมภาคเหนือ

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้น ให้มีการวิจัยที่สนับสนุนการยกระดับและมาตรฐานการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และความปลอดภัย รวมถึงความสอดคล้องกับวิถีชีวิต และการยอมรับของสังคมภาคเหนือ ได้กำหนดกลยุทธ์การวิจัยไว้ ดังนี้

กลยุทธ์การวิจัยที่ 1 การวิจัยสนับสนุนการจัดทำแผนแม่บทและแผนบริหารจัดการเมือง พื้นที่ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดนอย่างบูรณาการ รองรับการเปลี่ยนแปลงและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ และรองรับการเป็นประชาคมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน (Asian Political and Security Communities, APSC) และประชาสังคมและวัฒนธรรมของอาเซียน (Asian Society – Cultural Communities, ASCC) ซึ่งจะมีผลบังคับใช้อย่างเป็นทางการภายในปี พ.ศ. 2558 (ค.ศ. 2015) ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยการจัดทำแผนแม่บทการจัดการพื้นที่เมืองภายใต้กฎหมายผังเมืองกับความสอดคล้องวิถีชีวิตท้องถิ่น มุ่งสู่การเป็นเมืองที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การกำหนดผังเมืองเฉพาะพื้นที่อนุรักษ์เขตเมืองเก่า การป้องกันการรุกรานพื้นที่โบราณสถาน
- 2) การวิจัยและพัฒนาการจัดการพื้นที่ชนบท และพื้นที่สูง ตามวิถีชีวิตท้องถิ่น ภูมิปัญญา และวิถีวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ
- 3) การวิจัยและพัฒนาสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่เมืองชายแดนแม่สอด แม่สาย เชียงแสน และเชียงของเพื่อเป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์และการค้าชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน
- 4) การวิจัยและพัฒนาสนับสนุนการจัดการพื้นที่โดยระบบผังเมืองแบบมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีการจัดพื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่อยู่อาศัย และพื้นที่เพื่อการพักผ่อนอย่างเป็นรูปธรรมและได้รับการยอมรับ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมายผังเมืองอย่างจริงจัง

5) การวิจัยและพัฒนาสนับสนุนการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพเป็นแหล่งท่องเที่ยว เช่น พื้นที่อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์ป่า พื้นที่โบราณสถาน และพื้นที่ชุมชนที่มีศักยภาพเหมาะสมโดยยึดหลักการกระจายประโยชน์สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 การวิจัยสนับสนุนการพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเมืองระหว่างเมือง และโครงข่ายการคมนาคมสู่ประเทศเพื่อนบ้านตามแนว N-S และ E-W Economic Corridor ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยสนับสนุนรูปแบบการเดินทางที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเมืองใหญ่ของภาคเหนือให้มีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับสภาพของเมือง
- 2) การวิจัยและพัฒนาระบบบริการขนส่งสาธารณะระหว่างเมืองเชื่อมโยงสู่ส่วนกลาง และประเทศเพื่อนบ้านตามนโยบายรัฐบาลและยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคเหนือ
- 3) การวิจัยผลได้และผลกระทบจากการลงทุนในระบบโครงข่ายคมนาคมสู่ประเทศเพื่อนบ้านตามแนว N-S และ E-W Economic Corridor
- 4) การวิจัยรูปแบบการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เพื่อปรับเปลี่ยนค่านิยมการใช้พาหนะส่วนบุคคลมาเป็นการใช้บริการขนส่งสาธารณะในเมืองใหญ่ เช่น เมืองเชียงใหม่ เมืองเชียงราย เมืองพิษณุโลก และเมืองนครสวรรค์
- 5) การวิจัยและพัฒนาระบบภูมิทัศน์ให้เอื้อต่อการใช้บริการขนส่งสาธารณะ และการออกแบบเส้นทางจักรยาน รวมถึงการเส้นทางเดินเท้า

กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประหยัดพลังงาน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือ
- 2) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพที่สนับสนุนการประหยัดพลังงานและพัฒนาพลังงานทดแทนในพื้นที่ภาคเหนือ
- 3) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพที่สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ภาคเหนือ
- 4) การวิจัยและพัฒนาระบบเทคโนโลยีช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทาง การใช้เส้นทางภายในเมืองศูนย์กลาง เมืองชายแดน และเมืองท่องเที่ยว เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเมืองและการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ลดปัญหาการจราจร

กลยุทธ์การวิจัยที่ 4 การวิจัยสนับสนุนระบบการบริหารจัดการระบบการสื่อสารระดับท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจกับประชาชน ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

1) การวิจัยระบบสื่อสารสู่ประชาชนของท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้าใจในกิจการลงทุนและการบริการสาธารณะที่เกิดผลกระทบต่อประชาชนภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) การวิจัยเพื่อส่งเสริมกระบวนการชุมชน แผนชุมชน และกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยเพื่อการวางแผนและการขับเคลื่อนแผนชุมชนและเครือข่ายชุมชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบและกลไกบริหารเป็นภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงของท้องถิ่นและจังหวัดภาคเหนือ

หลักการและเหตุผล : องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานภาครัฐระดับใกล้ชิดกับชุมชน สถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอนาคตย่อมมีผลกระทบต่อศักยภาพของหน่วยงานระดับท้องถิ่นในการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดคือการเตรียมความพร้อมให้กับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความสามารถรับมือและสร้างความมั่นคงอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 16 กรอบคิดยุทธศาสตร์การวิจัยการบริหารและสร้างความมั่นคงท้องถิ่น

เป้าประสงค์ : การพัฒนาระบบกลไกการบริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันและความมั่นคงในการบริหารและเสริมสมรรถนะการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้การเปลี่ยนแปลง

ตัวชี้วัด : ผลการวิจัยที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ขององค์กร
ท้องถิ่นในภาคเหนือ

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้น การวิจัยสนับสนุนการปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร การจัดการคลัง และการพัฒนาบุคลากรขององค์กรท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนบทบาทการจัดการ การแก้ไขปัญหา การบริการที่ทันต่อเหตุการณ์

กลยุทธ์การวิจัยที่ 1 การวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารและการเปลี่ยนแปลงบทบาทการบริหารขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อการบริการสาธารณะ ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นตอบสนองบทบาทการสร้างเครือข่ายชุมชนสนับสนุนการพัฒนาและการบริการสาธารณะ
- 2) การวิจัยด้านการจัดการและแก้ไขปัญหาที่เป็นผลกระทบต่อประชาชนด้วยหลักบริการสาธารณะขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น
- 3) การวิจัยและพัฒนาศูนย์วิจัยท้องถิ่น เพื่อเป็นศูนย์รวบรวมข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและวางแผนพัฒนาท้องถิ่น
- 4) การวิจัยและพัฒนาแนวทางและรูปแบบการจัดตั้งกองทุนการวิจัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนให้มีการวิจัยระดับท้องถิ่น โดยนักวิจัยท้องถิ่น และเพื่อชุมชนและทรัพยากรท้องถิ่น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 2 การวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงโครงสร้างการคลังท้องถิ่น และการกำหนดนโยบายท้องถิ่นเพื่อการลงทุนในกิจการท้องถิ่นขนาดใหญ่และสอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ท้องถิ่นในการบริการสาธารณะ เช่น ระบบสหกรณ์และสวัสดิการท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยศักยภาพการลงทุนและการสนับสนุนการลงทุนขององค์กรภาคประชาชนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในกิจการบริการสาธารณะ
- 2) การวิจัยและพัฒนาเพื่อผลักดันหรือสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นออกข้อบัญญัติท้องถิ่นบังคับใช้เพื่อการสงวน พื้นฟู อนุรักษ์ ควบคุมและป้องกันทรัพยากร วิถีชีวิตชุมชนที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น รวมถึงการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมและเป็นธรรม
- 3) การวิจัยและพัฒนารูปแบบการรณรงค์และสื่อสารเพื่อเผยแพร่ นโยบายท้องถิ่นที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสู่สาธารณะเพื่อผลักดันการบัญญัติเป็นกฎหมาย เช่น กฎหมายว่าด้วยผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่ายภาษี ผู้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ที่เป็นการแสวงหาประโยชน์เชิงเศรษฐกิจและนำประโยชน์นั้นออกสู่ชุมชนต้องมีการเก็บภาษีบำรุงท้องถิ่น เป็นต้น

กลยุทธ์การวิจัยที่ 3 การวิจัยเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารและการเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรท้องถิ่นรองรับการบริการสาธารณะที่เพิ่มขึ้น ประกอบด้วยแผนงานวิจัย เช่น

- 1) การวิจัยระบบการบริหารและการเสริมสร้างสมรรถนะบุคลากรท้องถิ่นภายใต้การเปลี่ยนแปลงและการปฏิรูปประเทศไทย
- 2) การวิจัยผลจากการกระจายอำนาจสู่ระบบกลไกการจัดการการเรียนรู้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น ด้วยฐานความรู้จากการวิจัยที่นำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและคุณภาพชีวิต
- 3) การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบฐานข้อมูลการวิจัยที่รวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคเหนือเพื่อการใช้ประโยชน์ของท้องถิ่น

บทที่ 6

กลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ

จากการประมวลข้อมูลที่เสนอจากภาคีเครือข่ายวิจัยจากภาคราชการภาคประชาชน ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ภาคเหนือ ประกอบกับการพิจารณาจากแผนงานวิจัยของ 5 ยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือที่กำหนดขึ้น เพื่อการจัดการกับวิกฤตการณ์ ความต้องการผลงานวิจัยและความรู้เพื่อเร่งแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาภาคเหนือโดยเร็ว ทำให้สามารถกำหนดเป็นกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นรวม 13 กลุ่มเรื่อง รายละเอียดดังนี้

กลุ่มเรื่องที่ 1 การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง

การวิจัยเกี่ยวกับวิจัยและพัฒนาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ผสมผสานองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับวิทยาการสมัยใหม่สร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนางานและอาชีพ ลดปัญหาหนี้สิน ขจัดความยากจนและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนภาคเหนืออย่างยั่งยืน โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่รูปธรรมการแก้ปัญหาความยากจนของประชาชนในเขตภาคเหนือในบริบทที่แตกต่างระหว่างชุมชนเมือง ชนบท และที่สูง
- (2) การวิจัยและพัฒนารูปแบบการแก้ไขปัญหาหนี้สินของครัวเรือน โดยเฉพาะปัญหาหนี้สินนอกระบบ โดยการมีส่วนร่วมและการใช้กองทุนชุมชนเป็นเครื่องมือโดยมุ่งเน้นไปในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ซึ่งมีสัดส่วนคนจนและปัญหาหนี้สินมากที่สุด
- (3) การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตและแหล่งอาหารเพื่อความหลากหลายของพืชอาหารในครัวเรือนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่เพื่อลดภาระค่าใช้จ่าย และสร้างแหล่งรายได้ให้แก่ครัวเรือนในทุกจังหวัดภาคเหนือ
- (4) การวิจัยและพัฒนากระบวนการผลิตเกษตรและแปรรูปอาหารปลอดภัยเป็นตำรับอาหารท้องถิ่นของแต่ละชุมชนและจังหวัดในภาคเหนือ
- (5) การวิจัยเพื่อถอดบทเรียนและองค์ความรู้จากปราชญ์ท้องถิ่นของแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นต้นแบบการดำรงชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในแต่ละท้องถิ่นของภาคเหนือ
- (6) การวิจัยและพัฒนากระบวนการสื่อสารองค์ความรู้การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของครัวเรือนและชุมชนภาคเหนือ ให้เหมาะสมกับวิถีการดำรงชีวิตในแต่ละพื้นที่และกลุ่มอาชีพ เช่น ชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และชุมชนบนพื้นที่สูง เป็นต้น

กลุ่มเรื่องที่ 2 ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล

การวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงของท้องถิ่นในการบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่นภาคเหนือ โดยเฉพาะนโยบายสาธารณะของท้องถิ่น และแนวทางการเสริมสร้างความมั่นคงชายแดนกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) การวิจัยเพื่อผลักดันยุทธศาสตร์ท้องถิ่นสู่แผนพัฒนาชุมชนเพื่อการจัดการทรัพยากรชุมชนโดยชุมชนเป็นศูนย์กลางในทุกพื้นที่ทั้งชุมชนเมือง ชนบท พื้นที่สูง และชายแดน

(2) การวิจัยและพัฒนารูปแบบชุมชนสร้างสวัสดิการเพื่อจัดระบบสวัสดิการแก่คนในชุมชนทุกคนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นไปที่จังหวัดที่มีต้นแบบอยู่แล้ว เช่น จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย และจังหวัดน่าน เป็นต้น

(3) การวิจัยแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแผนแม่บทและแผนพัฒนาเมือง และชุมชนตามกฎหมายผังเมือง

(4) การวิจัยการจัดทำแผนแม่บทและแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจชายแดนภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดน่าน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดตาก และจังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มเรื่องที่ 3 การปฏิรูปการศึกษา

การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษา จัดการศึกษาและรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างระบบเศรษฐกิจชุมชน โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) การวิจัยความพร้อมขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการจัดการระบบการศึกษาด้วยตนเอง เช่น การเปรียบเทียบการจัดการการศึกษาในระบบปกติกับการจัดการโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

(2) การวิจัยระบบการสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของประชาชนภาคเหนือ เช่น การจัดให้มีศูนย์การเรียนรู้ชุมชน การสร้างนักวิจัยท้องถิ่นสนับสนุนการจัดเก็บข้อมูลและพัฒนาระบบฐานข้อมูลชุมชน เป็นต้น

(3) การวิจัยแนวทางการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ของคนชุมชนผ่านระบบการสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตตำบล

(4) การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายโรงเรียนเศรษฐกิจสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาและทรัพยากรชุมชน เช่น การจัดกลุ่มและเส้นทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่นเป็นธุรกิจท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาเครือข่ายผู้ผลิตของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยวจากภูมิปัญญาและหัตถกรรมชุมชน เป็นต้น

กลุ่มเรื่องที่ 4 การจัดการน้ำ

การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและระบบเครือข่าย และโครงข่ายการจัดสรรน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของภาคเหนือ และลดปัญหาภัยพิบัติจากน้ำในพื้นที่ภาคกลางให้มีประสิทธิภาพและประหยัด โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การวิจัยการมีส่วนร่วมของชุมชนตามพื้นที่ลุ่มน้ำและการสร้างเครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำเพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ
- (2) การวิจัยการฟื้นฟูและใช้ประโยชน์จากองค์กรเหมืองฝายและเครือข่ายองค์กรเหมืองฝายในการจัดสรรน้ำ การบำรุงรักษาแม่น้ำและการจัดการทรัพยากรป่าไม้บนพื้นที่สูงและพื้นที่ไม่มีระบบชลประทาน
- (3) การวิจัยการเชื่อมต่อระบบเหมืองฝายกับระบบชลประทานโดยชุมชนผู้ใช้น้ำเป็นศูนย์กลางการบริหารและหน่วยงานรัฐสนับสนุนการบริหารจัดการเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งการใช้น้ำ
- (4) การวิจัยและพัฒนาพื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่น้ำซับหรือตาน้ำและการจัดการพื้นที่ตามภูมิปัญญาและวัฒนธรรมชุมชนเพื่อเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพและแหล่งกักเก็บน้ำตามธรรมชาติ
- (5) การวิจัยและพัฒนาการจัดการแม่น้ำ ลำห้วยตามพื้นที่ลุ่มน้ำตามแนวพระราชดำริการจัดสร้างฝายชะลอน้ำและฝายกักเก็บความชุ่มชื้น โดยเฉพาะพื้นที่สูงในจังหวัดภาคเหนือตอนบน

กลุ่มเรื่องที่ 5 การพัฒนาพลังงานทดแทน

การวิจัยเกี่ยวกับวิจัยและพัฒนาคุณภาพพลังงานชีวภาพและพลังงานทางเลือก การสร้างทางเลือกจากการปลูกพืชพลังงาน การแปรรูปพืชพลังงาน และการใช้ไบโอเทคโนโลยีพัฒนาพลังงานระดับอุตสาหกรรมและชุมชน โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การวิจัยพืชพลังงานที่มีศักยภาพในการแปรรูปเป็นพลังงานทดแทน และความเหมาะสมของพื้นที่ปลูกพืชพลังงานในภาคเหนือ เช่น อ้อย มันสำปะหลัง สับปะรด มะเขือเทศ และทานตะวัน เป็นต้น
- (2) การวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปพืชพลังงาน เพื่อรองรับผลผลิตพืชพลังงานในเขตพื้นที่ปลูกพืชพลังงาน โดยเฉพาะในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง
- (3) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพในการ ประยุกต์ใช้จุลินทรีย์ เพื่อการผลิตพลังงานทดแทน และการย่อยสลายวัตถุดิบพลังงานทางเลือก เช่น สายพันธุ์สาหร่ายที่เหมาะสมในการผลิตน้ำมัน และจุลินทรีย์ที่เหมาะสมในกระบวนการหมักแก๊สจากมูลสัตว์หรือเศษซากพืชในภาคเกษตร เป็นต้น

กลุ่มเรื่องที่ 6 การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า

การวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และเพิ่มผลผลิตการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้หลักจากการส่งออกและสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และการพัฒนาคุณภาพสินค้า มาตรฐานสินค้าตลอดจนความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) การวิจัยระบบตลาดผลผลิตและผลิตภัณฑ์แปรรูปพืชเกษตรหลักในแต่ละแหล่งผลิตของภาคเหนือ เช่น ข้าว ข้าวโพด ลำไย ลิ้นจี่ มะขามหวาน กล้วยไข่ มะม่วง กะเทียม หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เป็นต้น

(2) การวิจัยและพัฒนาเพื่อประยุกต์ใช้เทคโนโลยีชีวภาพ และระบบเกษตรปลอดภัยในกลุ่มพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ของชุมชน เช่น ข้าว ข้าวโพด ลำไย ลิ้นจี่ มะขามหวาน กล้วยไข่ มะม่วง กะเทียม หอมแดง และหอมหัวใหญ่ เป็นต้น

(3) การวิจัยและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้า และชาพื้นเมืองให้ได้มาตรฐานสู่ระบบตลาดผู้บริโภคภายในประเทศและตลาดส่งออก

(4) การวิจัยและพัฒนาระบบการผลิตภาคเกษตรบนพื้นที่สูงที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาภัยพิบัติจากน้ำและดินโคลนถล่ม และก่อกมลภาวะจากหมอกควันในจังหวัดเสี่ยงภัยสูง

(5) การวิจัยสนับสนุนการเกษตรยั่งยืนอย่างครบวงจร การขยายพื้นที่ปรับเปลี่ยนระบบการผลิตพืชเชิงสารเคมีสู่การใช้สารอินทรีย์ โดยมาตรการสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนงบประมาณ การเสริมสร้างองค์ความรู้ และองค์การการขับเคลื่อน โดยมุ่งเน้นไปในเขตพื้นที่เสี่ยงภัยจากสารเคมี เช่น จังหวัดกำแพงเพชร อุตรดิตถ์ อุทัยธานี เชียงใหม่ เชียงราย และพะเยา เป็นต้น

กลุ่มเรื่องที่ 7 การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ

การวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์ การติดเชื้อ วิทยาการใหม่ ๆ รวมไปถึงการวิจัยด้านบุคลากรทางการแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) การวิจัยระบบการเชื่อมโยงองค์ความรู้และรูปแบบการดูแลสุขภาพชุมชนบนพื้นที่สูงและการรักษาผ่านระบบหมอพื้นบ้าน หมออนามัย และหมอโรงพยาบาล โดยเฉพาะสุขภาพอนามัยแม่และเด็ก

(2) การวิจัยและพัฒนาแนวทางการป้องกันและรักษาโรคระบบทางเดินหายใจ และโรคธาลัสซีเมีย ซึ่งเป็นโรคที่ประชากรภาคเหนือมีอัตราป่วยสูงสุด

(3) การวิจัยระบบการสื่อสาร สื่อบุคคล และองค์ความรู้ในการป้องกันปัญหาการติดเชื้อเอชไอวีในกลุ่มวัยรุ่น คนทำงาน และผู้สูงอายุในจังหวัดเสี่ยงต่อการเกิดผู้ติดเชื้อรายใหม่ ได้แก่ จังหวัดพะเยา จังหวัดเชียงราย และจังหวัดแพร่

- (4) การวิจัยระบบสาธารณสุขกับการสร้างสวัสดิการและนวัตกรรมการดูแลสุขภาพแบบผสมผสานทั้งในการรักษา การดูแลสุขภาพ และการบำบัดและฟื้นฟู
- (5) การวิจัยระบบการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในจังหวัดที่มีปัญหาการฆ่าตัวตายสูง ได้แก่ จังหวัดลำพูนและแม่ฮ่องสอน

กลุ่มเรื่องที่ 8 การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ

การวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและการเชื่อมต่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) วิจัยและพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแล สงวน ค้ำครอง และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้จำแนกตามพื้นที่ลุ่มน้ำ โดยเฉพาะพื้นที่ในเขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และป่าสงวนที่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่
- (2) การวิจัยและพัฒนาแนวทางการใช้ประโยชน์จากที่ดินและป่าไม้ของชุมชนจากทรัพยากรในพื้นที่ป่าอนุรักษ์และป่าต้นน้ำชั้นคุณภาพที่ 1 เพื่อลดปัญหาการบุกรุกการขยายเขตพื้นที่เกษตรกรรม และความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ
- (3) การวิจัยแนวทางการใช้กลไกระดับชุมชนเป็นหน่วยสนับสนุนการพัฒนากระบวนการฐานข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติของภาครัฐ โดยชุมชนได้รับประโยชน์และยอมรับ
- (4) การวิจัยต่อยอดและขยายผลจากภูมิปัญญาการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสร้างควมหลากหลายทางชีวภาพของชุมชนและท้องถิ่น เช่น ประเพณีบวชป่า การสืบชะตาแม่น้ำ เป็นต้น
- (5) การวิจัยแนวทางการจัดตั้งกองทุนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมระดับท้องถิ่น เพื่อสนับสนุนกิจกรรมชุมชนและท้องถิ่น
- (6) การวิจัยแนวทางการลดขยะครัวเรือนและชุมชน เช่น การแยกขยะการจัดตั้งธนาคารขยะ และการเลี้ยงไส้เดือนย่อยสลายขยะและได้ปุ๋ย เป็นต้น
- (7) การวิจัยความพร้อมขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาขยะและน้ำเสียที่ใช้เทคโนโลยีและการจัดการเป็นที่ยอมรับของชุมชน เพื่อรองรับการเติบโตของเมืองและการเป็นเมืองท่องเที่ยว เช่น จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน และจังหวัดลำปาง

กลุ่มเรื่องที่ 9 เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม

การวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญสู่การพัฒนาอุตสาหกรรม ทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) วิจัยความพร้อมของบุคลากรและแรงงานภาคเหนือในการรองรับการจัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์

(2) การวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างสรรค์หัตถอุตสาหกรรม การแปรรูปไม้สักสู่กลุ่มอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และธุรกิจการท่องเที่ยว

(3) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการดูแลสุขภาพโดยใช้เทคโนโลยีชีวภาพในผลิตภัณฑ์สุขภาพและธุรกิจสปา

(4) การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้การใช้พืชพื้นบ้านและสมุนไพรของชุมชนภาคเหนือเพื่อต่อยอดสู่ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม

กลุ่มเรื่องที่ 10 การบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การวิจัยเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวชุมชนและเครือข่ายชุมชน โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

(1) การวิจัยและพัฒนาเครือข่ายและกลุ่มธุรกิจท่องเที่ยวสำคัญในจังหวัดท่องเที่ยวภาคเหนือ

(2) การวิจัยและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชุมชน โดยการสนับสนุนให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเข้ามาสนับสนุนการบริหารจัดการและการประชาสัมพันธ์ โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการและมีการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

(3) การวิจัยและพัฒนาบุคลากรรองรับการท่องเที่ยวชุมชน การรองรับนักท่องเที่ยวในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง

(4) การวิจัยและพัฒนาเพื่อเชื่อมโยงข้อมูลการท่องเที่ยวในทุกระดับของภาคเหนือสู่กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศอย่างเป็นระบบ

กลุ่มเรื่องที่ 11 สังคมผู้สูงอายุ

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบและมาตรการการส่งเสริม ดูแล การจัดการ สวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสถาบันสังคมและชุมชน รวมทั้งการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การวิจัยการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม เช่น กลุ่มธนาคารคลังสมอง
- (2) การวิจัยและพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุและหลักประกันสุขภาพ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบบำนาญชุมชนและประชาชนภาคเกษตรกรรม
- (3) การวิจัยและพัฒนาการใช้องค์ความรู้การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมสู่การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยเครือข่ายผู้สูงอายุในระดับท้องถิ่น
- (4) การวิจัยเพื่อเสริมสร้างความพร้อมแก่ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความรู้ ความเข้าใจ และการเตรียมการรองรับการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมผู้สูงอายุในภาคเหนือ ซึ่งเร็วกว่าภาคอื่นๆ 10 ปี
- (5) การวิจัยและพัฒนามาตรการระดับท้องถิ่นในการสนับสนุนกิจกรรมการดูแลสุขภาพและจัดการปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุ

กลุ่มเรื่องที่ 12 ระบบโลจิสติกส์

การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์ อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการด้านโลจิสติกส์ การพัฒนาบุคลากรด้านโลจิสติกส์ และระบบบริหารจัดการขนส่งที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาคและเครือข่ายคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุน การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การวิจัยและพัฒนาระบบการบริการสาธารณะในเมืองศูนย์กลาง เช่น เชียงใหม่-ลำพูน เชียงราย-พะเยา พินธุโลก และนครสวรรค์ ให้มีความเหมาะสม รวดเร็ว และลดปัญหาการจราจร
- (2) การวิจัยระบบขนส่งมวลชนระหว่างเมือง ชานเมือง และชนบทเพื่อสนับสนุนการใช้ระบบบริการสาธารณะ ลดปัญหาจราจร และมลภาวะ
- (3) การวิจัยความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดให้มีระบบบริการสาธารณะและการบริหารโครงข่ายถนนเชื่อมต่อระหว่างองค์กรท้องถิ่นแต่ละแห่ง ลดปัญหาความซ้ำซ้อน และมาตรฐานในการจัดสร้างเส้นทางคมนาคม
- (4) การวิจัยการปรับตัวของชุมชนในเขตพื้นที่เส้นทาง R3A เพื่อสร้างวินัยการจราจร มารยาทการใช้รถ การใช้ถนนรองรับการคมนาคมและการขนส่งระหว่างกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขงและประเทศอินโดจีน
- (5) การวิจัยมาตรการระดับท้องถิ่น และมาตรการสนับสนุนท้องถิ่นในการจัดรูปแบบการเดินทางที่ประหยัดพลังงานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ลดปัญหาอุบัติเหตุ และปัญหาจราจร

กลุ่มเรื่องที่ 13 การปฏิรูประบบวิจัยของภาคเหนือ

การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบวิจัยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อเชื่อมโยงระบบการวิจัยของประเทศในมิติต่างๆ เช่น นโยบายการวิจัย งบประมาณการวิจัย ประเด็นการวิจัย สถาบันวิจัย บุคลากรวิจัย โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการวิจัย มาตรฐานการวิจัย การจัดการผลผลิตการวิจัย ฐานข้อมูลการวิจัย การเชื่อมโยงระหว่างภาคีเครือข่ายการวิจัย ไปจนถึงกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย การติดตามและประเมินผล โดยเน้นงานวิจัยที่สำคัญ ได้แก่

- (1) การวิจัยและพัฒนาระบบการบริหารจัดการองค์ความรู้จากการวิจัย ตั้งแต่ระดับองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัดและภูมิภาคนำไปสู่การปฏิบัติและการจัดทำนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค
- (2) การวิจัยและพัฒนาระบบการเชื่อมโยงผลการวิจัยนำไปสู่การขยายผลเชิงพาณิชย์ในกลุ่มอุตสาหกรรมและภาคธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ
- (3) การวิจัยและพัฒนาระบบฐานข้อมูลการวิจัยระดับภูมิภาคเพื่อสนับสนุนการพัฒนาระดับท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาค
- (4) การวิจัยและพัฒนากองทุนการวิจัยระดับท้องถิ่น อำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภูมิภาค เพื่อสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรการวิจัยของท้องถิ่นและหน่วยงาน
- (5) การวิจัยและพัฒนารูปแบบการสร้างหุ้นส่วนการวิจัยระหว่างท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคราชการ และสถาบันการศึกษาเพื่อการคิดค้นนวัตกรรมและพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่อุตสาหกรรมและการพาณิชย์ รวมถึงการบริการสาธารณะ

บทที่ 7

การบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ

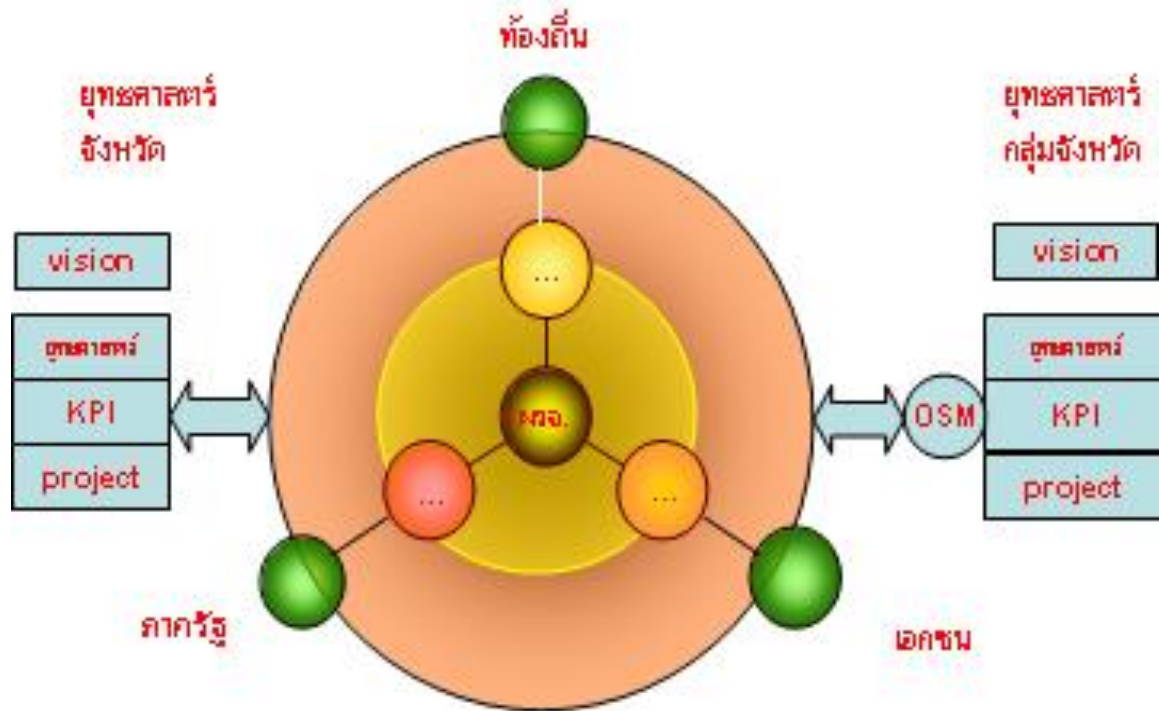
7.1 การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือสู่การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เป็นหน่วยงานระดับนโยบายที่ทำหน้าที่กำหนดกรอบงบประมาณการวิจัยประจำปีของหน่วยงานภาครัฐร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ วช. ยังมีบทบาทและหน้าที่ในการพิจารณาโครงการและแผนงานวิจัย เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายและแผนงานวิจัย รวมถึงการติดตามผลโครงการวิจัยและแผนงานวิจัยตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2521 (รายละเอียดดูจาก www.nrct.go.th) และในการดำเนินการของ วช. ต้องการให้มีการใช้กระบวนการวิจัยและผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาท้องถิ่นและการเกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง จึงได้มีการกำหนดกลไกการสร้างการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนท้องถิ่นในการวิจัย ทั้งนี้ งบประมาณเพื่อการวิจัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ.2555-2559 นี้ จะประกอบด้วย งบประมาณภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณวิจัยจากแหล่งทุนวิจัยอื่น โดยตระหนักถึงข้อจำกัดด้านงบประมาณภาครัฐและความพร้อมของประเทศ ดังนั้นภาคเหนือจึงได้มีการกำหนดการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ และการบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดและท้องถิ่นขึ้น โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

7.1.1 การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและท้องถิ่น

การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและท้องถิ่น มีที่มาจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดไว้ใน มาตรา 77 สนับสนุนให้จังหวัดเป็นตัวแทนของรัฐในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด โดยให้มีงบประมาณเพื่อดำเนินการให้เป็นไปตามแผนฯ และมาตรา 87 กำหนดให้รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และพ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 ได้กำหนดให้จังหวัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชาติ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และในจังหวัด (มาตรา 53/1) และมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 15 มกราคม 2551 เห็นชอบให้มีการปรับปรุงกลุ่มจังหวัดและกำหนดจังหวัดที่เป็นที่ตั้งศูนย์ปฏิบัติการกลุ่มจังหวัด 18 กลุ่มจังหวัด และจัดตั้งสำนักบริหารยุทธศาสตร์จังหวัด

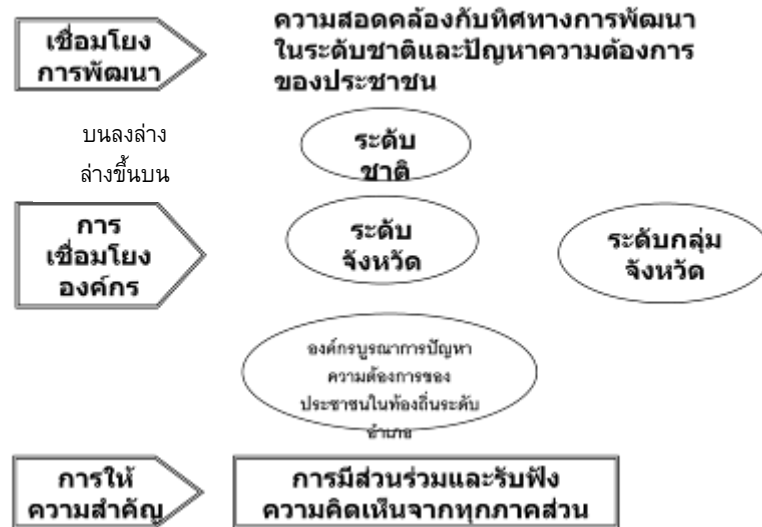
เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด กล่าวคือ เป็นหน่วยคิดทางยุทธศาสตร์และเป็นสำนักงานเลขาของคณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ (ก.บ.ก.)

ที่มา: สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2551

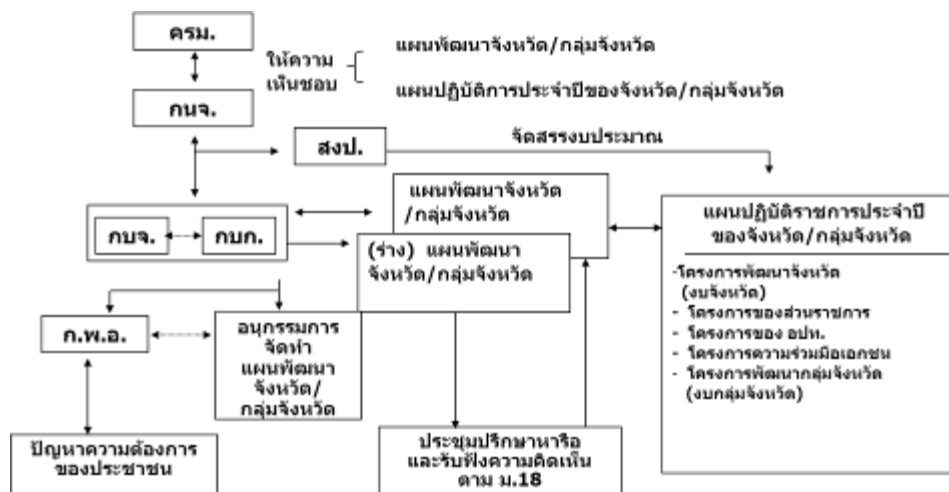
ภาพที่ 17 การปฏิบัติงานบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด และกลุ่มงานยุทธศาสตร์จังหวัด

ระบบกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนามุ่งเน้นสู่ความเชื่อมโยงการพัฒนาในระดับชาติ นั่นคือพิจารณาถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ นโยบายรัฐบาล (Top down) นำมาคิดเชื่อมโยงองค์กรในระดับจังหวัดและกลุ่มจังหวัด โดยเริ่มต้นที่ระดับอำเภอให้มีองค์กรบูรณาการปัญหาความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นระดับอำเภอเข้าสู่การจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดตามลำดับ (Bottom up)

ที่มา: สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2551

ภาพที่ 18 ระบบและกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด

ที่มา: สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2551

หมายเหตุ: กรม. หมายถึง คณะรัฐมนตรี

ก.น.จ. หมายถึง คณะกรรมการนโยบายการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

ก.บ.ก. หมายถึง คณะกรรมการบริหารงานกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

ก.บ.จ. หมายถึง คณะกรรมการบริหารงานจังหวัดแบบบูรณาการ

ก.พ.อ. หมายถึง คณะกรรมการระดับอำเภอ

ภาพที่ 19 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัด

จากการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดนั้น ได้บูรณาการสู่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้เกิดโครงการที่เกิดความเชื่อมโยงและประโยชน์ร่วมกัน โดยจำแนกภารกิจของกลุ่มจังหวัดและจังหวัดตามลักษณะโครงการในจังหวัดและระหว่างจังหวัดอย่างชัดเจน จึงนำมาสู่การเสนอแนวทางการจัดระบบบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ โดยมีรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

7.1.2 การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ

การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือเน้นการสร้างเครือข่ายการวิจัย โดยผลักดันให้มีการขับเคลื่อนและใช้ประโยชน์จากการวิจัยตั้งแต่ระดับตำบล โดยอาศัยการมีอยู่ของศูนย์เรียนรู้ระดับตำบลที่ถูกจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว โดยการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) หรือ เทศบาล เพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

การขับเคลื่อนต้องอาศัยแนวทางการบริหาร ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 และหลักการของงบประมาณจากสำนักงบประมาณมาปรับใช้กับการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยในภาคเหนือ โดยใช้นวัตกรรมข้อตกลงที่สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้ทำไว้แล้วกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดและจังหวัด เป็นเครื่องมือในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเป็นกลไกขับเคลื่อนตั้งแต่ระดับตำบล อำเภอสู่องค์การบริหารส่วนจังหวัด จังหวัดและกลุ่มจังหวัดต่อไป โดยการขับเคลื่อนจะมียุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ และยุทธศาสตร์การวิจัยระดับประเทศที่เชื่อมโยงกันเข้าสู่ระบบการขอสนับสนุนงบประมาณการวิจัยโดยผ่านกระทรวงต่างๆ ในส่วนกลาง โดยการบริหารจัดการของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติต่อไป ในส่วนของภาคเอกชนจะมีกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยโดยผ่านสภาอุตสาหกรรมและหอการค้าใน 17 จังหวัดภาคเหนือ โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมด้านการเงิน การตลาด และการค้าสู่อนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง เพื่อสร้างความเข้มแข็งด้านการแข่งขันให้กับผู้ประกอบการโดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางขนาดย่อม (SMEs) โดยสร้างความเชื่อมโยงระหว่าง SMEs-เกษตรกร, SMEs- วิสาหกิจชุมชน, SMEs- SMEs , SMEs –ธุรกิจขนาดใหญ่ (LE) , SMEs – ธุรกิจข้ามชาติ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

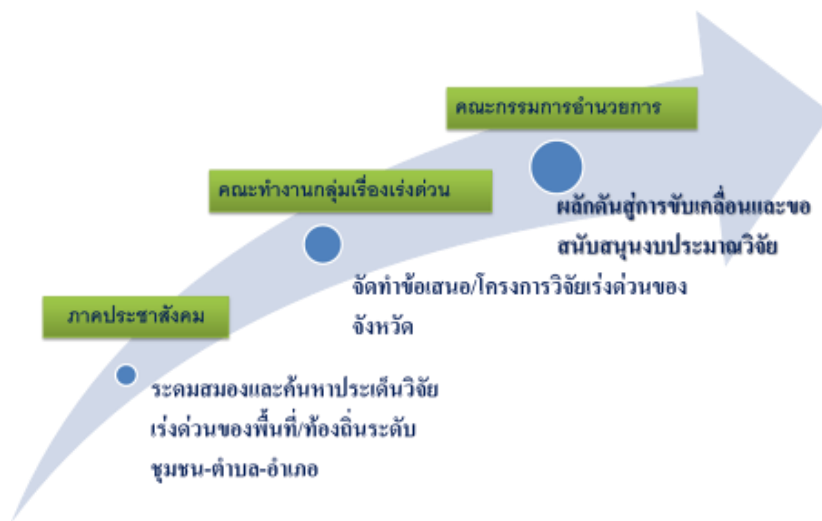
ระบบการวิจัยเพื่อขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยในภาคเหนือ เนื่องจากครึ่งหนึ่งของงบประมาณการวิจัยอยู่ในภาคราชการ โดยเฉพาะในจังหวัดและกลุ่มจังหวัด จึงจำเป็นต้องพิจารณาถึงโครงสร้างการบริหารงบประมาณในส่วนราชการ (ภาพ 6.4 และ 6.5) ที่ผ่านมางบประมาณการวิจัยจะมีการทำแผนการวิจัยในระดับกระทรวง ทบวง และ กรม โดยมีพื้นที่ในจังหวัดหรือภูมิภาคเป็นหน่วยวิจัย ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในภาคผู้ใช้การวิจัย (ทั้งภาคเอกชนและประชาชน) และอาจไม่ตรงกับความต้องการหรือปัญหาที่เกิดขึ้น

จริงในพื้นที่ ดังนั้นเพื่อให้ระบบบริหารการวิจัยในภูมิภาคมีประสิทธิภาพควรมีการบริหารจัดการ ทั้งในระดับบนลงล่าง (Top down) และจากล่างขึ้นบน (Bottom up) ดังนี้

หมายเหตุ: กระบวนการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและเป็นลักษณะการบริหารจากบนลงล่าง
 กระบวนการที่ต้องการให้เกิดขึ้นและเป็นลักษณะการบริหารจากล่างขึ้นบน

ภาพที่ 20 การบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือ

ภาพที่ 21 การขับเคลื่อนประเด็นวิจัยจากล่างสู่บน

การบริหารจากบนลงล่าง เป็นคณะกรรมการควบคุมนโยบายระดับประเทศที่มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน โดยนโยบายการวิจัยเป็นไปตามยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จากนั้นจึงมีคณะกรรมการวิจัยระดับภูมิกำหนดนโยบายการวิจัยจากส่วนกลางกระจายเข้าสู่ภาคีเครือข่ายวิจัยระดับกลุ่มจังหวัด จังหวัด อำเภอ และตำบลผ่านศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนในระดับต่างๆ

การบริหารจากล่างขึ้นบน เป็นการขับเคลื่อนประเด็นการวิจัยตามความต้องการและปัญหาที่มีอยู่ในท้องถิ่นและจังหวัดที่สอดคล้องกับนโยบายการวิจัยระดับชาติ โดยมีการขับเคลื่อนเพื่อค้นหาประเด็นการวิจัยตั้งแต่ระดับตำบลเข้าสู่อำเภอ จังหวัด และกลุ่มจังหวัดตามลำดับ มีศูนย์ประสานงานและขับเคลื่อนระบบการวิจัยในทุกกระดับ มีการวิเคราะห์และคัดกรองประเด็นวิจัยจัดทำเป็นแผนงานวิจัยเพื่อให้คณะกรรมการระดับภูมิกำหนดให้นำแผนงานวิจัยของกลุ่มจังหวัดในภาคเหนือเข้าสู่กระบวนการขอรับการสนับสนุนงบประมาณการวิจัยต่อไป

ทั้งนี้ควรมีการจัดตั้งกองทุนวิจัยในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และกลุ่มจังหวัด เพื่อการบริหารระบบการวิจัยแบบคู่ขนานกับส่วนราชการ

7.1.3 ผลที่คาดว่าจะเกิดจากการจัดระบบบริหารจัดการการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม

การบริหารการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายวิจัย เป็นไปตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ซึ่งหากมีการจัดระบบบริหารจัดการการวิจัยแบบมี

ส่วนร่วมแล้ว จะก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนการพัฒนาท้องถิ่น จังหวัด และภูมิภาคที่เป็นรูปธรรมจากปัจจัย 3 ประการ คือ

1) ประชาชนภาคเหนือเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (Self-learning) นั่นคือ การมีความรู้จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยและจากการนำผลการวิจัยไปปฏิบัติในระดับท้องถิ่นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสามารถถอดปรัชญาเข้าสู่วิถีชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นำมาซึ่งความมั่นคงในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและรายได้ ชุมชนเข้มแข็ง และมีการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นไปตามหลักความเชื่อมโยงระหว่างการวิจัยและการพัฒนา (R & D)

2) ประชาชนภาคเหนือได้รับอำนาจตัดสินใจ (Empowerment) อย่างเชื่อมั่นและเต็มใจด้วยการเป็นผู้มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) และเข้ามามีส่วนร่วมค้นหาคำตอบให้กับประเด็นวิจัยที่กำหนดขึ้นโดยคนท้องถิ่นหรือพื้นที่ผ่านการแบ่งปันความรู้หรือความเข้าใจ (Sharing Knowledge) ซึ่งจะเป็นภูมิคุ้มกันให้โครงการพัฒนาต่างๆ ที่จะดำเนินงานตามแผนพัฒนามีความเป็นไปได้และประสบความสำเร็จมากขึ้น โดยภาคราชการให้ความสำคัญกับบทบาทให้การสนับสนุน (Support) การอำนวยความสะดวก (Facilitate)

3) ภูมิภาคเกิดการพัฒนาการอย่างยั่งยืน (Sustainable) ทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมโดยปัจจัยแห่งความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-learning) ของประชาชนภาคเหนือกับการมีอำนาจตัดสินใจของประชาชนผ่านระบบตัวแทนที่มีคุณค่าก่อให้เกิดการพัฒนาที่มีรูปธรรมตรงตามความต้องการของประชาชน

7.1.4 การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยสู่สังคมฐานความรู้

จากกระบวนการบริหารการวิจัยแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นกระบวนการสร้างความรู้ใหม่ และมีความต้องการให้เกิดพลังทางสังคมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Sociodynamics) เข้าสู่ระดับมวลวิกฤติ (Critical Mass) กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลงทั้งสังคมให้มีศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้เป็นของตัวเอง จำเป็นที่จะต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้เองโดยสังคมในรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research, PAR) ที่มีกลุ่มวิจัยกระจายทั้งภาคเหนือ จึงจะเข้าสู่ระดับมวลวิกฤติได้ อย่างไรก็ตาม การเกิดมวลวิกฤติมีกระบวนการ 2 แบบคือ แบบหลอมรวม (Fusion) และแบบแตกกระจาย (Fission) การเกิดมวลวิกฤติแบบ Fission คือการกระจายงบประมาณการวิจัยจากราชการส่วนกลางให้ถึงชุมชนในระดับตำบลทั่วภาคเหนือตามประเด็นวิจัยเร่งด่วน นั่นคือกระบวนการบนลงล่างนั่นเอง ในส่วน Fusion คือการรวมตัวกันในระดับตำบลสู่เครือข่ายระดับอำเภอ จังหวัด กลุ่มจังหวัด และภาคเหนือต่อไป ด้วยกลไกการเกิดมวลวิกฤติทั้งแบบ Fusion และ Fission ไปพร้อม ๆ กันจะทำให้ประชาชนในภาคเหนือเป็นสังคมฐานความรู้ในที่สุด

ในกระบวนการขับเคลื่อนจึงต้องมีการใช้แรงกระตุ้นที่เพียงพอในระบบของสังคมนั้นๆ โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่ต้องการพึ่งพาตนเองให้มากที่สุด หรือกลุ่มธุรกิจเอกชนใดๆ ที่ต้องการก้าวสู่การแข่งขันในระดับต่างๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ การขับเคลื่อนต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการขับเคลื่อนพลังทางสังคมนั้นๆ มาเป็นองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นขนาดของพลังที่เพียงพอ ระดับของความสัมพันธ์ในการสื่อสาร หรือแม้กระทั่งการใช้วัฒนธรรมย่อยในสังคมเป็นพลังในการขับเคลื่อน ซึ่งพลังเหล่านี้หากมีการทำให้ปรากฏอยู่บ่อยครั้งในสังคมหรือในภาคธุรกิจก็จะกลายเป็นเครื่องหมายหรือตราประทับให้กับสังคมและเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เชื่อมโยงสู่การกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะขึ้นได้ ระบบการบริหารการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและเป็นการขับเคลื่อนจากพลังระดับชุมชนท้องถิ่น (ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล) หลายๆ พื้นที่ที่มีความสอดคล้องกัน ซึ่งอาจเป็นพลังเล็กๆ หลายๆ พื้นที่และทำให้ปรากฏสู่สาธารณะเป็นประจำ แล้วยอมทำให้นโยบายหรือการบริหารจัดการและการพัฒนาต่างๆ เป็นไปตามความต้องการของชุมชนท้องถิ่นที่แท้จริงและเป็นธรรมขึ้นได้ในระดับจังหวัดหรือภูมิภาค และสามารถผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงระดับประเทศได้

ภาคเหนือมีปัญหาและความต้องการที่มีความต้องการใช้กระบวนการวิจัยและผลงานการวิจัยให้เกิดประโยชน์ต่อภาคประชาชนภาคเหนือในหลายๆ กิจกรรม และมีความต้องการกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนส่วนใหญ่ และสามารถสร้างความเปลี่ยนแปลงของสังคมภาคเหนือในระดับมหภาค ด้วยการน้อมนำพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนการพึ่งตัวเอง สร้างระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ สู้สังคมที่เข้มแข็งและยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจนที่ภาคเหนือยังมีสัดส่วนคนยากจนเป็นอันดับสองของประเทศจากร้อยละ 12.0 ในปี 2549 เป็นร้อยละ 13.3 ในปี 2551 ซึ่งสัดส่วนคนยากจนระดับประเทศเท่ากับร้อยละ 9.0 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงทั้งปัญหายาเสพติดและ ปัญหาการค้ามนุษย์ซึ่งภาคเหนือเป็นทั้งต้นทาง ทางผ่าน และปลายทางของขบวนการค้ายาเสพติดและขบวนการค้ามนุษย์ และปัญหาการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับปัญหาความมั่นคงทางอาหาร นั่นคือภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 47.3 เป็นร้อยละ 56.1 ของพื้นที่ภาคเหนือในปี 2551 แต่ภาคเหนือก็ยังเป็นพื้นที่ที่ประชากรภาคเกษตรกรรมต้องการใช้พื้นที่เพาะปลูกพืชเศรษฐกิจสูง จึงทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ภาคเหนือลดลงจากปัจจัยการขยายพื้นที่เพาะปลูกที่สัมพันธ์กับการเกิดพื้นที่ไฟป่า ปัญหาหมอกควัน และภัยพิบัติอันเกิดจากอุทกภัย ภัยแล้ง และดินถล่ม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ต้องการความรู้ใหม่จากการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยภายใต้การมีส่วนร่วมของประชาชน ที่ไม่ใช้การเข้ามาให้ข้อเสนอ ข้อคิดเห็น แต่ประชาชนต้องเข้ามาเป็นหุ้นส่วนการวิจัยด้วย และขณะเดียวกันในภาคเศรษฐกิจของภาคเหนือ ภาคเอกชนในพื้นที่ภาคเหนือซึ่งมุ่งไปที่เป้าหมายการเกิดนวัตกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่ม การจัดกลุ่มธุรกิจสำคัญในภาคเหนือ ที่มีความ

จำเป็นต้องสร้างระบบความร่วมมือระหว่างนักวิจัยในสถาบันการศึกษาและศูนย์การวิจัยภาคเอกชนเพื่อสร้างนวัตกรรมที่มีศักยภาพในการแข่งขันระดับอนุภูมิภาค ภูมิภาคและระดับโลก และจำเป็นต้องมีการใช้และการเชื่อมโยงทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน หรือการใช้พื้นที่ชุมชนเป็นฐานการผลิตสำคัญ เช่น อุตสาหกรรมแปรรูปการเกษตร อุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว การขยายตัวของอุตสาหกรรมซอฟต์แวร์ อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ อุตสาหกรรมไฟฟ้าและพลังงาน ต้องการองค์ความรู้เพื่อการบูรณาการภูมิปัญญาและวัฒนธรรมสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของภาคเอกชน และองค์ความรู้เพื่อเชื่อมโยงการกระจายประโยชน์กลับสู่ประชาชนในพื้นที่หรือเจ้าของทรัพยากรที่เป็นธรรมด้วย จึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการผลิตภาคเศรษฐกิจที่เข้มแข็งมีเสถียรภาพ

7.2 การติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัย

การติดตาม วิเคราะห์ สืบค้น และประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของภูมิภาค เป็นกระบวนการอย่างมีส่วนร่วม โดยการประสานงานโดยตัวแทนของ วช. ในภูมิภาค (เครือข่ายวิจัยภูมิภาค) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ผู้ทำวิจัย ผู้ใช้ผลงานวิจัย แหล่งทุนวิจัย และผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเน้นผลสัมฤทธิ์ด้านการนำความรู้ไปสู่ผู้ใช้และให้ความสำคัญในการติดตามผลกระทบด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

บทที่ 8

บทสรุปยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคเหนือ

ภาคเหนือครอบคลุมเขตปกครอง 17 จังหวัด จัดแบ่งเป็นภาคเหนือตอนบน 8 จังหวัด และภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด มีพื้นที่คิดเป็นร้อยละ 33 ของประเทศ ภาคเหนือตอนบนเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์และความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะป่าไม้ที่มีพื้นที่ถึง 47 ล้านไร่เป็นต้นกำเนิดลุ่มน้ำ ปิง วัง ยม และน่าน มีพื้นที่ 64 ล้านไร่ ให้ปริมาณน้ำท่าเฉลี่ยปีละ 26,013 ล้านลูกบาศก์เมตรที่มีความสำคัญต่อภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง และเป็นพื้นที่รวมความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่ามากกว่า 13 เผ่าพันธุ์ ส่วนภาคเหนือตอนล่างมีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งผลิตข้าวเนื่องจากมีที่ราบลุ่มน้ำขนาดใหญ่ มีพื้นที่เกษตรมากถึงร้อยละ 68.3 ของภาคเหนือทั้งหมด และเป็นแหล่งผลิตข้าวเป็นอันดับสองของประเทศ และภาคเหนือมีพื้นที่ติดต่อและเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและเชื่อมโยงสู่กลุ่มประเทศอินโดจีน การค้าชายแดนของภาคเหนือเป็นการค้าเกินดุลตลอดมา มีอัตราขยายตัวเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 22.8 โดยมีพม่าเป็นประเทศคู่ค้าหลักคิดเป็นร้อยละ 74.7 รองลงมาเป็นจีนตอนใต้ ร้อยละ 15.6 นอกจากนี้ภาคเหนือยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวและสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอยู่ในอัตราที่สูงเกือบร้อยละ 10.0 ของผลิตภัณฑ์ภาค (Gross Regional Product-GRP) แต่แหล่งท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวยังกระจุกตัวอยู่เฉพาะในจังหวัดเชียงใหม่ถึงร้อยละ 54.0 เชียงรายร้อยละ 15.0 และพิษณุโลกร้อยละ 8.0

ภาคเหนือในปัจจุบันยังคงประสบกับปัญหาที่ต้องรอการแก้ไข ได้แก่ ปัญหาความมั่นคงในการถือครองที่ดินและขนาดที่ดินถือครองของเกษตรกรยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะเกษตรกรภาคเหนือตอนบนที่มีสัดส่วนการถือครองที่ดินเล็กที่สุดเพียง 8.8 ไร่ต่อครัวเรือน ในขณะที่ภาคเหนือตอนล่างมีสัดส่วนการถือครองที่ดินเฉลี่ย 20.7 ไร่ต่อครัวเรือน พื้นที่เกษตรกรรมของภาคเหนือตอนบนส่วนใหญ่อยู่นอกเขตชลประทานถึงร้อยละ 68 ประชาชนยังคงเรียกร้องการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรสำคัญคือ ดิน น้ำ และป่าไม้อย่างต่อเนื่อง ภาคเหนือมีครัวเรือนที่เป็นหนี้ร้อยละ 66.7 ในปี 2551 มีหนี้สินเฉลี่ย 1.1 แสนบาทต่อครัวเรือน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายส่งผลให้สัดส่วนคนจนของภาคเหนือยังคงสูงถึงร้อยละ 13.3 ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนคนจนของประเทศที่มีร้อยละ 8.9 ในปี 2551 และภาคเหนือกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเร็วกว่าภาคอื่นๆ ของประเทศถึง 10 ปี ขณะที่อัตราเพิ่มประชากรมีเพียงร้อยละ 0.6 ทำให้เกิดข้อจำกัดด้านแรงงานในเชิงปริมาณในภาคอุตสาหกรรม โดยมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมเพียงร้อยละ 10.0 ของแรงงานทั้งภาค และแรงงานที่มีอยู่ยังขาดคุณภาพทางทักษะฝีมือ แรงงานในระบบส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 55.3 และภาคเหนือมีการใช้แรงงานต่างด้าวชาวพม่ามากถึง

ร้อยละ 96.3 ของแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนในจังหวัดภาคเหนือ 2.6 แสนคน นอกจากนั้นภาคเหนือยังมีปัญหาในเชิงคุณภาพของระบบการศึกษา โดยเยาวชนในวัยศึกษา ยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่าร้อยละ 50 และคุณภาพของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของภาคเหนือ ยังได้มาตรฐานน้อยที่สุดรองจากภาคใต้ ด้านคุณภาพชีวิตและภาวะการเจ็บป่วยของประชากรในภาคเหนือ ภาวะความเจ็บป่วยของประชากรภาคเหนือยังคงเป็นอันดับหนึ่ง คิดเป็นร้อยละ 34.2 ของทั้งประเทศ และประชากรมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านโรคเอดส์สูงสุดในระดับประเทศคือ มีผู้ป่วยรายใหม่ 43.8 คนต่อประชากรแสนคน และที่สำคัญจังหวัดลำพูนมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงสุด 18 คนต่อประชากรแสนคน และในพื้นที่จังหวัดภาคเหนือตอนบน ได้รับผลกระทบจากปัญหาหมอกควันและฝุ่นละอองรุนแรงที่สุดในปี 2551 โดยมีผู้ป่วยถึง 86,678 ราย และภาคเหนือตอนล่างมีการเจ็บป่วยจากสารเคมีและสารกำจัดศัตรูพืชสูงสุดเป็นอันดับหนึ่งของประเทศ คือ 7.4 คนต่อประชากรแสนคน ปัญหาเหล่านี้จึงนำมาซึ่งความสามารถในการรองรับการพัฒนาโดยเฉพาะการรองรับการท่องเที่ยวในหลายๆ รูปแบบ ที่พื้นที่ภาคเหนือมีศักยภาพ แต่ยังมีปัญหาการบริหารจัดการ การพัฒนาบุคลากร และการปรับตัวที่ไม่ทันกับกระแสการเปลี่ยนแปลง

การจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555 – 2559) ของภาคเหนือ จึงกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการวิจัยไว้ คือ “ประชาชนภาคเหนือมีองค์ความรู้จากการวิจัย สร้างสรรค์ทรัพยากรมนุษย์ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และสังคมธรรมาธิปไตย ด้วยฐานทรัพยากรชุมชนและท้องถิ่น ขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่ความสัมพันธ์ประเทศเพื่อนบ้าน” โดยมีพันธกิจการวิจัย 5 ประการคือ 1) เพิ่มคุณค่าทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียงเชิงสร้างสรรค์ 2) สร้างสรรค์คุณค่าการวิจัยเป็นองค์ความรู้สู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนภาคเหนือ 3) เชื่อมโยงภูมิปัญญา และวิทยาการสมัยใหม่สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ 4) พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรมสนับสนุนการใช้ประโยชน์และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ และ 5) พัฒนาระบบและกลไกบริหารจัดการเครือข่ายความรู้ของชุมชนและท้องถิ่นด้วยกระบวนการวิจัยและนวัตกรรม ภาคเหนือมีเป้าประสงค์ของการวิจัย ดังนี้ 1) ใช้การวิจัยจำแนกจัดกลุ่มความสำคัญการสร้างสรรค์เศรษฐกิจที่สำคัญของท้องถิ่น จังหวัด และกลุ่มจังหวัด 2) ใช้การวิจัยเป็นองค์ความรู้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้วยหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต คิดวิเคราะห์สถานการณ์ลดความขัดแย้งทางสังคม 3) ใช้องค์ความรู้จากการวิจัยสร้างสรรค์นวัตกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ 4) ใช้กระบวนการวิจัยแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะปัญหาการจัดการน้ำ มลภาวะทางอากาศ และการจัดการขยะชุมชน และ 5) ใช้การวิจัยเป็นฐานข้อมูลและองค์ความรู้เพื่อการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น จังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ

ประเด็นยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือกำหนดไว้ 5 ประเด็นตามลำดับดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์ความรู้แก้ไขปัญหาสังคมภาคเหนือ มุ่งเน้นการใช้องค์ความรู้พัฒนาบุคคลและการทำงานร่วมกันอย่างเหมาะสม ด้วยภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การจัดการความขัดแย้งเสริมสร้างประชาธิปไตย ตลอดจนพัฒนาระบบสวัสดิการรองรับสังคมผู้สูงอายุ กำหนดกลยุทธ์การวิจัยไว้ 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) การนำภูมิปัญญาและวิทยาการด้านการจัดการความมั่นคงเป็นฐานคิดสู่องค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรและชุมชน และสามารถสื่อสารสู่ชุมชนด้วยวิทยาการและเทคโนโลยีที่เหมาะสมด้วยการจัดการของท้องถิ่น 2) ปฏิรูปและจัดระบบการศึกษาและการเรียนรู้ตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทรัพยากรชุมชนของท้องถิ่น เตรียมความพร้อมสู่ตลาดแรงงานและสังคมผู้สูงอายุ 3) เสริมสร้างระบบสวัสดิการชุมชน ดูแลสุขภาพชุมชนด้วยการปรับองค์กรให้บริการให้เหมาะสมกับคนท้องถิ่นและเชื่อมโยงศักยภาพผู้สูงอายุในท้องถิ่นอย่างเหมาะสม และ 4) ระบบการคัดกรอง การจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งจำแนกบุคคลต่างด้าวกับคนไทยไร้สัญชาติ จัดระบบการใช้แรงงานต่างด้าว เผื่อระวัง ป้องกันปัญหา รวมถึงการจัดระบบสวัสดิการแก่แรงงานต่างด้าวให้เหมาะสมตามหลักสิทธิมนุษยชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า และการลงทุนภาคเหนือสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและอินโดจีน โดยมุ่งเน้นการนำคุณค่าความหลากหลายของทรัพยากรท้องถิ่นและภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชนสร้างผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์และโดดเด่นเชื่อมโยงสู่กลุ่มธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ และเชื่อมโยงตลาดทั้งในและต่างประเทศมีกลยุทธ์การวิจัย 4 กลยุทธ์ ได้แก่ 1) สร้างคุณค่าจากผลผลิตการเกษตรและใช้ประโยชน์จากพืชพื้นบ้าน พืชท้องถิ่น พืชอาหารจากป่าเข้าสู่อุตสาหกรรมและระบบตลาดอย่างเป็นระบบ พร้อมกับสร้างระบบสวัสดิการและประกันรายได้ให้เกษตรกร เสริมสร้างแรงจูงใจให้เกิดเกษตรกรรุ่นใหม่และเครือข่ายเกษตรกร 2) นำเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีสร้างเศรษฐกิจให้ท้องถิ่นภาคเหนือสู่ตลาดท่องเที่ยวสากล 3) สร้างความเข้มแข็งกลุ่มธุรกิจที่มีศักยภาพสูงในภาคเหนือ และ 4) เสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดในภูมิภาคสู่กลุ่มประเทศอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและตลาดเสรีการค้าระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการดำรงฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน มุ่งเน้นการผสมผสานวิทยาการและเทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาและวิถีวัฒนธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและเพิ่มความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม มี 3 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยสนับสนุนการจัดการระบบนิเวศลุ่มน้ำแบบมีส่วนร่วมและบูรณาการภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การจัดการ

สร้างนวัตกรรมการใช้น้ำ 2) สนับสนุนการจัดการเชิงคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการต่อยอดภูมิปัญญาผานวิทยาการสมัยใหม่ และ 3) วิจัยสนับสนุนการลดปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อนจากกิจกรรมและวิถีชีวิต พัฒนาอุปกรณ์การเตือนภัยและดูแลสิ่งแวดล้อมชุมชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การวิจัยเพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาและวิทยาการสู่การพึ่งตนเอง และการจัดการพื้นที่เมือง ชนบท พื้นที่สูง และชายแดนภาคเหนือ มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การจัดการพื้นที่ให้เชื่อมโยงการพัฒนาและความเจริญเสริมสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมี 4 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การสนับสนุนจัดทำแผนแม่บทและแผนบริหารเมือง พื้นที่ชนบท พื้นที่สูง และพื้นที่ชายแดนรองรับประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 2) การพัฒนาระบบขนส่งในเมือง ระหว่างเมือง และโครงข่ายสู่ประเทศเพื่อนบ้าน 3) การวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีและเทคโนโลยีชีวภาพสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต การประหยัดพลังงาน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และ 4) การวิจัยสนับสนุนระบบบริหารจัดการและการสื่อสารสร้างความเข้าใจกับประชาชนของท้องถิ่นเพื่อการขับเคลื่อนแผนชุมชนและการลงทุนในกิจการบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบและกลไกบริหารเป็นภูมิคุ้มกันและสร้างความมั่นคงของท้องถิ่นและจังหวัดภาคเหนือ มุ่งเน้นให้ท้องถิ่นจัดระบบความรู้จากการวิจัยเพื่อการวางแผนพัฒนาและบริหารการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นมี 3 กลยุทธ์การวิจัย ได้แก่ 1) การวิจัยการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารและบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการปัญหาและการพัฒนาบริการสาธารณะในท้องถิ่น 2) การวิจัยการปรับโครงสร้างการคลัง การปรับปรุงนโยบายท้องถิ่นเพื่อการลงทุนและการสื่อสารนโยบายสู่ท้องถิ่น และ 3) การวิจัยโครงสร้างการบริหารและการเสริมสร้างสมรรถนะท้องถิ่นทั้งด้านบุคลากร การจัดระบบกลไก และระบบฐานข้อมูลท้องถิ่น

ภายใต้ยุทธศาสตร์การวิจัยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ และผลการประมวลความต้องการเสริมสร้างและพัฒนาภาคเหนือของภาคีเครือข่ายวิจัย ได้กำหนดประเด็นที่ควรมุ่งเน้นและเร่งด่วนของภาคเหนือขึ้นตามกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น 13 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ **1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง** มุ่งวิจัยการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนาอาชีพ ลดปัญหาหนี้สิน และขจัดความยากจนให้กับชุมชนภาคเหนือ **2) ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล** มุ่งวิจัยการผลักดันยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาท้องถิ่นสู่การบริหารจัดการทรัพยากร และการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชนในทุกกระดับและทุกพื้นที่ **3) การปฏิรูปการศึกษา** มุ่งวิจัยเกี่ยวกับการจัด

การศึกษาและรูปแบบการศึกษาที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การจัดการการเรียนรู้ตลอดชีวิตและสร้างเศรษฐกิจชุมชนโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น **4) การจัดการน้ำ** มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและระบบเครือข่ายและโครงข่ายการจัดสรรน้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ของภาคเหนือ และลดปัญหาภัยพิบัติจากน้ำในพื้นที่ภาคกลางให้มีประสิทธิภาพและประหยัดภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน **5) การพัฒนาพลังงานทดแทน** มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาคุณภาพพลังงานชีวภาพและพลังงานทางเลือก การสร้างทางเลือกจากการปลูกพืชพลังงาน การแปรรูปพืชพลังงาน และการใช้ไบโอเทคโนโลยีพัฒนาพลังงานระดับอุตสาหกรรมและชุมชน **6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร และเพิ่มผลผลิตการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพสินค้าเกษตรที่สร้างรายได้หลักจากการส่งออกและสร้างรายได้ให้กับชุมชน รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่และการพัฒนาคุณภาพสินค้า มาตรฐานสินค้า ตลอดจนความปลอดภัยของอาหาร (Food Safety) **7) การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพ ประสิทธิภาพการให้บริการทางการแพทย์ การติดเชื้อวิทยาการใหม่ ๆ รวมไปถึงการวิจัยด้านบุคลากรทางการแพทย์ พื้นบ้าน การแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก **8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ การพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพและการเชื่อมต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นกับองค์ความรู้ใหม่ **9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม** มุ่งเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อเสริมสร้างเทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญสู่การพัฒนาอุตสาหกรรมทั้งอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ โดยเฉพาะการสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มธุรกิจสำคัญของภาคเหนือ **10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว** มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวชุมชนและเครือข่ายชุมชน **11) สังคมผู้สูงอายุ** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ระบบและมาตรการการส่งเสริม ดูแล การจัดการ สวัสดิภาพและสวัสดิการผู้สูงอายุให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสถาบันสังคมและชุมชน รวมทั้งการนำศักยภาพของผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่น และการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่สังคม **12) ระบบโลจิสติกส์** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการคมนาคมขนส่งและโลจิสติกส์อย่างบูรณาการ ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การพัฒนาประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการ การพัฒนาบุคลากร และระบบบริหารจัดการขนส่งที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงระบบขนส่งและโลจิสติกส์ในภูมิภาคและเครือข่ายคมนาคมกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว ความมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมความสามารถในการแข่งขันของภาคเหนือ และ **13) การปฏิรูประบบวิจัยของภาคเหนือ** มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูประบบวิจัยที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพเพื่อ

เชื่อมโยงระบบการวิจัยของประเทศในมิติต่าง ๆ เช่นนโยบายการวิจัย งบประมาณการวิจัย ประเด็นการวิจัย สถาบันวิจัย บุคลากรวิจัย โครงสร้างพื้นฐานสำหรับการวิจัย มาตรฐานการวิจัย การจัดการผลผลิตการวิจัย ฐานข้อมูลการวิจัย การเชื่อมโยงระหว่างภาคีเครือข่ายการวิจัยไปจนถึงกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัย การติดตามและประเมินผล

บริหารยุทธศาสตร์การวิจัยภาคเหนือเพื่อเป็นฐานความรู้สู่การจัดการตนเองของการท้องถิ่นและจังหวัด จึงกำหนดให้มี *เครือข่ายวิจัยภูมิภาคทำหน้าที่ประสาน และวิเคราะห์นโยบายจากส่วนกลาง (Top down) สู่การปฏิบัติระดับภาค ด้วยการวิเคราะห์จัดทำประเด็นการวิจัยเร่งด่วนจากท้องถิ่นและจังหวัด (Bottom up) โดยเริ่มตั้งแต่ศูนย์การเรียนรู้ระดับตำบล โดยมีองค์การบริหารส่วนตำบลทำหน้าที่ประสานงานรวบรวมประเด็นปัญหาและความต้องการงานวิจัยเข้าสู่ศูนย์การวิจัยระดับอำเภอเพื่อประมวลสู่ศูนย์การวิจัยระดับจังหวัด และศูนย์การวิจัยกลุ่มจังหวัด* ในส่วนของภาคเอกชนจะมีกระบวนการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยโดยผ่านสภาอุตสาหกรรมและหอการค้าจังหวัดใน 17 จังหวัดภาคเหนือ โดยเน้นการสร้างนวัตกรรมด้านการเงิน การตลาด และการค้าสู่ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง และกลุ่มประเทศอินโดจีน กระบวนการดำเนินงานเป็นการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายวิจัยในทุกกระดับ และทุกขั้นตอนของการดำเนินงานรวมไปถึงการติดตาม ตรวจสอบ และการประเมินผลการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคเหนือ

ภาคผนวก

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)

สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติได้จัดทำ “นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559)” เพื่อมุ่งเน้นให้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยของหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ และใช้เป็นกรอบทิศทางในการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของงบประมาณประจำปีตามมติคณะรัฐมนตรี โดยสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค รวมทั้งความต้องการของพื้นที่ และสอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)

นโยบายการวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2554 นั้น เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแผนนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ทั้งนี้ กรอบการดำเนินงานวิจัยจะเน้นงานวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) โดยมีการจัดลำดับความสำคัญและความจำเป็นของการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีจุดเน้นที่สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงและภาวะความเสี่ยงในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ในขณะที่งบประมาณการวิจัยจะกระจายไปยังหน่วยงานต่าง ๆ รวมทั้งในภูมิภาค และมีกลไกกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานวิจัยในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค อันจะนำไปสู่การสร้างเครือข่ายการวิจัยและพัฒนา การพัฒนาศูนย์กลางการวิจัยเฉพาะทาง และการพัฒนาบุคลากรการวิจัยร่วมกัน ซึ่งการดำเนินยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะมีความเป็นเอกภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ดังนั้น นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะเป็นพื้นฐานเชิงนโยบายที่เชื่อมโยงกับการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ และนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572)

วิสัยทัศน์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) คือ “ประเทศไทยมีและใช้งานวิจัยที่มีคุณภาพ เพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน” โดยมีการกำหนดพันธกิจการวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) คือ “พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศไทยให้สูงขึ้น และสร้างฐานความรู้ที่มีคุณค่า สามารถประยุกต์และพัฒนาวิทยาการที่เหมาะสมและแพร่หลาย รวมทั้งให้เกิดการเรียนรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

เพื่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้ทรัพยากรและเครือข่ายวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม”

ยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ สร้างเสริมองค์ความรู้ให้เป็นพื้นฐานเพื่อความมั่นคงของประเทศโดยการสร้างความเข้มแข็งของสังคม การพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต และความผาสุกของประชาชน มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง วัฒนธรรม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต สวัสดิการเพื่อความมั่นคงของชีวิต ตลอดจนการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี การสร้างความเข้มแข็งและการสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม รวมทั้งการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจน นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ และการเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 10 กลยุทธ์ คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัยรวม 139,290 ล้านบาท (ร้อยละ 32) และในระดับภูมิภาคอาจมุ่งเน้นในประเด็นการวิจัย กลยุทธ์การวิจัย และแผนงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ สร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยคำนึงถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตร ซึ่งครอบคลุมการสร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ป่าไม้และประมง รวมทั้งการพัฒนาและจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางอุตสาหกรรมและอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งครอบคลุมถึงการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านพลังงาน โลจิสติกส์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร โดยคำนึงถึงบทบาทการแข่งขันของประเทศภายใต้การเปลี่ยนแปลง ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ รวมทั้ง สัมพันธภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อรองรับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) โดยดำเนินการบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและมุ่งก่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 8 กลยุทธ์ คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัย รวม 152,349 ล้านบาท (ร้อยละ 35) และในระดับภูมิภาคอาจมุ่งเน้นในประเด็นการวิจัย กลยุทธ์การวิจัย และแผนงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ พัฒนองค์ความรู้และฐานข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการและการพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคม รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรดิน ทรัพยากรธรณี ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรสัตว์น้ำรวมถึงการแบ่งปันการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Meaningful Public Participation) และการวิจัยที่เกี่ยวกับการรองรับและฟื้นฟูหลังภัยธรรมชาติและภัยพิบัติในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 4 กลยุทธ์ คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัย รวม 34,823 ล้านบาท (ร้อยละ 8) และในระดับภูมิภาคอาจมุ่งเน้นในประเด็นการวิจัย กลยุทธ์การวิจัย และแผนงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและบุคลากรทางการวิจัย โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการพึ่งพาตนเอง โดยใช้ฐานความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และวิทยาการต่าง ๆ อย่างสมดุลและเหมาะสม มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาของประเทศและสาธารณะ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการวิจัยของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 2 กลยุทธ์ คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัย รวม 91,409 ล้านบาท (ร้อยละ 21) และในระดับภูมิภาค อาจมุ่งเน้นในประเด็นการวิจัย กลยุทธ์การวิจัย และแผนงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศเพื่อการบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชาสังคมอย่างแพร่หลาย โดยมีเป้าประสงค์การวิจัย คือ พัฒนาระบบและกลไกการปฏิรูประบบวิจัยของประเทศเพื่อบริหารจัดการความรู้ของประเทศ อย่างมีเอกภาพและมีประสิทธิภาพ มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริหารจัดการด้านการวิจัยของประเทศ ซึ่งมีกลยุทธ์การวิจัย 2 กลยุทธ์ คาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อการวิจัย รวม 17,411 ล้านบาท (ร้อยละ 4) และในระดับภูมิภาค อาจมุ่งเน้นในประเด็นการวิจัย กลยุทธ์การวิจัย และแผนงานวิจัยที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยในพื้นที่ด้วย

อนึ่ง สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้พิจารณาจากยุทธศาสตร์การวิจัยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์ เพื่อนำมาพิจารณาจัดความสำคัญเป็นกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น โดย

คำนึงถึงวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น ความต้องการผลงานวิจัยและความรู้เพื่อเร่งแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาประเทศโดยเร็วเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สามารถกำหนดกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น 13 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง (2) ความมั่นคงของรัฐ และการเสริมสร้างธรรมาภิบาล (3) การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ (4) การจัดการทรัพยากรน้ำ (5) ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก (6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า (7) การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาและการฟื้นฟูสุขภาพ (8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ (9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม (10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว (11) สังคมผู้สูงอายุ (12) ระบบโลจิสติกส์ และ (13) การปฏิรูประบบวิจัยของประเทศ

ดังนั้น นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะมีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์การวิจัย 26 กลยุทธ์การวิจัย โดยคาดว่าจะใช้งบประมาณเพื่อดำเนินการวิจัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2559 รวม 435,282 ล้านบาท ซึ่งประกอบด้วย งบประมาณภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงงบประมาณวิจัยจากแหล่งทุนวิจัยอื่น โดยตระหนักถึงข้อจำกัด ด้านงบประมาณภาครัฐ ความพร้อมของประเทศ โดยเน้นการใช้ทรัพยากรการวิจัยและเครือข่ายภาคการวิจัยที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ การลดความซ้ำซ้อนในการจัดสรรงบประมาณที่เกี่ยวกับการวิจัย การสร้างความมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและทุกระดับ เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถในการวิจัยของประเทศ โดยเฉพาะการต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ และผลักดันให้เกิดการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ต่อชุมชน ท้องถิ่น และสาธารณะ ตลอดจนมีการเชื่อมโยงในการนำผลการวิจัยไปสู่การลงทุนในเชิงพาณิชย์เพิ่มมากยิ่งขึ้น ให้มากขึ้น โดยมีระบบการติดตามและประเมินผลงานวิจัยให้เป็นไปตามระยะเวลาและเป้าหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ ดัชนีที่คาดหวังเมื่อสิ้นปี พ.ศ. 2559 ได้แก่ ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยของประเทศทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และท้องถิ่น เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 1 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ สัดส่วนการลงทุนด้านการวิจัยของภาคเอกชน:ภาครัฐเพิ่มขึ้นเป็น 1 : 1 บุคลากรทางการวิจัยของประเทศจะเพิ่มขึ้นจำนวน 10 คนต่อประชากร 10,000 คน สิทธิบัตรที่จดในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554 จำนวนผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการในระดับสากลเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 30 ผลงานวิจัยต่อยอดเพื่อประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ และการใช้ประโยชน์ผลงานวิจัยในระดับชุมชน ท้องถิ่น และสาธารณะเพิ่มขึ้นเป็น 2 เท่า เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2554

ในการบริหารยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) ซึ่งมีการจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์การวิจัยตามแนวทางการพัฒนาประเทศในห้วงระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ.2555-2559) รวมทั้งมีการพิจารณาจัดความสำคัญและหยิบยกกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นจากกลยุทธ์การวิจัยภายใต้ 5 ยุทธศาสตร์การวิจัยดังกล่าว สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติจะเป็นหน่วยงานกลางในการประสานการดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ รวมทั้งประสานการบริหารดำเนินงานประมาณเพื่อการวิจัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2555-2559 โดยโครงการวิจัยที่สอดคล้องกับ 13 กลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นและการวิจัยอื่นๆ ในกลยุทธ์การวิจัยตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2555-2559) จะได้รับการพิจารณาความสำคัญตามลำดับ

ภายใต้การติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินการตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2555-2559) จะก่อให้เกิดผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และชุมชนท้องถิ่นที่มุ่งให้มีการนำภูมิปัญญามาต่อยอด ก่อให้เกิดผลงานวิจัยเพิ่มขึ้น และมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสาธารณะ ตลอดจนมีการเชื่อมโยงในการนำผลการวิจัยไปสู่การลงทุนในเชิงพาณิชย์เพิ่มมากยิ่งขึ้น เพื่อเสริมสร้างความผาสุกของประชาชน และสร้างศักยภาพในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศเพื่อการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนสืบไป

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค :

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ได้จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาค แบ่งออกตามภูมิภาคของประเทศเป็น 4 ภาค คือ ภาคเหนือ (17 จังหวัด) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (19 จังหวัด) ภาคกลาง ซึ่งรวมภาคตะวันออก (26 จังหวัด) และภาคใต้ (14 จังหวัด) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในภูมิภาค รวมทั้งส่วนกลางได้มีส่วนร่วมบูรณาการแนวคิดในการดำเนินงานวิจัย เพื่อตอบสนองนโยบายของรัฐบาล แผนบริหารราชการแผ่นดิน หน้าที่ของหน่วยงาน ความต้องการของพื้นที่ รวมทั้งความต้องการผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการงบประมาณและทรัพยากรการวิจัยที่เชื่อมโยงอย่างบูรณาการในการพัฒนาภูมิภาคและภาคส่วนต่างๆ อันจะทำให้เกิดประสิทธิผลต่อการพัฒนาประเทศโดยรวม ผลที่ได้จากการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยระดับภูมิภาคทั้ง 4 ภูมิภาคได้นำมาสู่การจัดทำ “นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2555-2559)” ซึ่งได้มีปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามข้อมูลที่ได้รับจากการประชุมระดมความคิดสาธารณะเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2553 และจากการขอรับความเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนทั่วประเทศ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ นอกจากนี้ ยังได้ปรับปรุงให้สอดคล้องตามมติคณะรัฐมนตรีในการประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ.2554 โดยนับเป็นนโยบายและแผนแม่บทการวิจัยของชาติ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ

ประเทศไทยมีการติดต่อและสัมพันธ์กับนานาประเทศทั่วโลก (Globalization) การเปลี่ยนแปลงใดๆที่เกิดขึ้นในโลกย่อมส่งผลกระทบต่อประเทศไทยและภาคตะวันออกเฉยงเหนือด้วยเช่นเดียวกัน ตัวอย่างในเชิงประจักษ์ คือ ภาวะโลกร้อนและภูมิอากาศแปรปรวน ตลอดจนปัญหาคาบน้ำมันซึ่งเป็นพลังงานฟอสซิลมีราคาสูงขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงภายในประเทศไทยและในภาคย่อมส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอย่างยิ่งที่ประชาชนและชุมชนต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้กันอย่างมีความสุขในการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและสังคมที่มีภูมิคุ้มกันพร้อมทั้งการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยองค์ความรู้จากการวิจัย ดังนั้นการจัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคตะวันออกเฉยงเหนือจึงได้มีการทำการศึกษาริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศที่มีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉยงเหนือ นอกจากนี้ยังศึกษาสภาพทั่วไปและศักยภาพ ตลอดจนยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาค แล้วนำข้อมูลดังกล่าวมาประมวลและวิเคราะห์สถานภาพในอนาคต (Scenario) จากนั้นนำไปผนวกกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติระยะสั้น (พ.ศ. 2551-2554) และนโยบายการวิจัยของชาติระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) และปฏิรูประบบการวิจัยในการจัดทำร่างฉบับที่ 1 ยุทธศาสตร์วิจัย(พ.ศ. 2555-2559) ของภาคตะวันออกเฉยงเหนือแล้วนำไปสร้างการมีส่วนร่วมโดยการจัดประชุมระดมความคิดจำนวน 5 ครั้ง กระจายไปตามกลุ่มจังหวัดและจัดประชุมระดมความคิดภาพรวมของภาคอีกหนึ่งครั้ง จากนั้นได้จัดทำร่างฉบับที่ 2 ยุทธศาสตร์การวิจัยแล้ว จัดประชุมประชาพิจารณ์ จึงกล่าวได้ว่ายุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคตะวันออกเฉยงเหนือ ฉบับนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมในการประชุมระดมความคิดและประชาพิจารณ์จำนวน 7 ครั้งและเชื่อมโยงกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติรวมทั้ง ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด/กลุ่มจังหวัด พร้อมทั้งนโยบายรัฐบาลและบริบทการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศรวมทั้งการปรับตัวบนพื้นฐานหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยการวิจัย การสร้างผลงานวิจัยที่เป็นองค์ความรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและเป็นฐานของสังคมแห่งปัญญา (Wisdom Based Society) บนบริบทของภาคในการพัฒนาชุมชนและประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคตะวันออกเฉยงเหนือ

วิสัยทัศน์ : มุ่งองค์ความรู้จากการวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อการเรียนรู้และใช้ประโยชน์อย่างแท้จริงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและภาคอย่างสมดุลและยั่งยืน

พันธกิจ ประกอบด้วย 1) สร้างและพัฒนาองค์ความรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในการคงความสุขของประชาชนและเมือเมืองน่าอยู่ 2) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมที่มีภูมิคุ้มกันควบคุมการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สมดุล 3) พัฒนาขีดความสามารถของจังหวัด/กลุ่มจังหวัดด้วยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชน 4) การบริหารจัดการงานวิจัยและผลงานการวิจัยแบบธรรมาภิบาล

ยุทธศาสตร์การวิจัย ประกอบด้วย 5 ยุทธศาสตร์ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้เป็นการมุ่งเน้นให้ประชาชนมีความรู้และทักษะควบคุมคุณธรรมจริยธรรมและจิตสาธารณะเพื่อความมั่นคงในชีวิตและอาชีพ รวมทั้งเกิดการคงความสุขในสังคมและชุมชนหรือเมืองน่าอยู่บนบริบทของภาคที่มีประชากรมากที่สุดแต่ขาดโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษา ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและปัญหาด้านสุขภาพ พร้อมทั้งมีประชากรสูงวัยมากขึ้น อันมีผลให้แนวโน้มเป็นสังคมแห่งการพึ่งพิงและสังคมของผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น รวมทั้งสถาบันครอบครัวอ่อนแอและมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นทำให้เกิดความขัดแย้งมากขึ้น อย่างไรก็ตามยังมีการรวมกลุ่มที่เป็นเอกลักษณ์และมีความโดดเด่นด้านศาสนาและวัฒนธรรมที่หลากหลาย จึงได้กำหนดเป็น 13 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาคุณธรรม จริยธรรมและจิตสาธารณะ การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมสุขภาพอนามัยและสวัสดิการเพื่อความมั่นคงและคุณภาพของชีวิต ตลอดจนการบริหารกิจการบ้านเมืองน่าอยู่ควบคุมการส่งเสริมความเข้มแข็งและการสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม ตลอดจนการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนด้วยศาสนาและเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา นอกจากนี้ ยังมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพเยาวชน ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุ เพื่อการเสริมสร้างความสันติสุขและความมั่นคงของประเทศ และความมั่นคงของมนุษย์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้เป็นการมุ่งพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจที่ประกอบด้วยด้านการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมและด้านการบริการบนบริบทของภาคที่ตั้งอยู่กลางกลุ่ม

ประเทศอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงที่มีความพร้อมด้านระบบสาธารณสุขโรค และสิ่งอำนวยความสะดวก รวมทั้งเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานทดแทน ตลอดจนการเป็นแหล่งที่มีข้าวหอมมะลิที่ดีที่สุดของประเทศและมีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นและได้รับการพัฒนาและสืบทอดกันมาเป็นเวลายาวนานจึงได้กำหนดเป็น 18 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรและประมง ซึ่งครอบคลุมการเพิ่มศักยภาพข้าวหอมมะลิและสร้างมูลค่าเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเพื่ออาหารและพลังงาน รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเชื่อมโยงกับประชาชนทำการวิจัยเพื่อขยายผล นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางอุตสาหกรรมและการบริการ ซึ่งครอบคลุมถึงการท่องเที่ยว การพัฒนาด้านพลังงาน โลจิสติกส์ และเทคโนโลยีโดยดำเนินการบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งสัมพันธ์ภาพกับประเทศเพื่อนบ้าน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์นี้มุ่งเน้นการฟื้นฟูและพัฒนาตลอดจนการใช้ประโยชน์ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพด้านสังคม และเศรษฐกิจอย่างสมดุลและยั่งยืนบนบริบทของภาคที่สภาวะอากาศโลกร้อนขึ้น ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลงและพื้นที่ดินเค็มขยายจำนวนมากขึ้น การขยายตัวของชุมชนเมืองมากขึ้นอันมีผลให้เกิดมลพิษ แต่ภาคนี้เป็นแหล่งที่มีความหลากหลายด้านทรัพยากรธรรมชาติและมีทรัพยากรแร่จำนวนมากที่ยังไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์รวมทั้งความโดดเด่นชาวดึกดำบรรพ์ จึงได้กำหนดเป็น 10 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการฟื้นฟูดินและป่าไม้ การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำรวมทั้งน้ำเสียจากชุมชนและอุตสาหกรรม การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและความหลากหลายทางชีวภาพอย่างชาญฉลาด โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมอย่างแท้จริง(Meaningful Public Participation) เพื่อป้องกันและลดความขัดแย้ง รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้และใช้ประโยชน์เกี่ยวกับการลดภาวะโลกร้อน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและบุคลากรทางการวิจัย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นพัฒนาและการนำความรู้วิทยาการและเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ควบคู่การพัฒนาทรัพยากรบุคคล จึงได้กำหนดเป็น 3 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยที่ใช้วิทยาการและเทคโนโลยีเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและแปรรูปด้านการเกษตร การส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันรักษาโรค การอนุรักษ์และส่งเสริมความภูมิใจความเป็นไทย รวมทั้ง การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการวิจัยด้วยการพัฒนาบุคลากร

**ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม
สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ
สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะด้วย
ยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชา
สังคมอย่างแพร่หลาย**

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการวิจัยและผลงานวิจัยด้วยการบริหารจัดการด้านการวิจัยให้เป็นฐานความรู้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและพัฒนาเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและสังคมของภาคบบริบทของภาคที่การวิจัยมีทุนสนับสนุนไม่เพียงพอ การวิจัยมีความซับซ้อนและขาดการต่อยอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยไม่เต็มที่และมีนักวิจัยไม่เพียงพอจึงได้กำหนดเป็น 3 กลยุทธ์การวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยในการพัฒนาระบบบริหารงานวิจัย การบริหารจัดการองค์ความรู้ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากรการวิจัยและภูมิปัญญา เพื่อใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ

ยุทธศาสตร์ทั้ง 5 ยุทธศาสตร์เมื่อนามาพิจารณาจัดความสำคัญเป็นกลุ่มเรื่องที่ควรมุ่งเน้นโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและการเมือง ความต้องการผลงานวิจัยและความรู้จากการวิจัยเพื่อเร่งแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างพร้อมกับการพัฒนาภาคและประเทศให้ทันกับเหตุการณ์ สามารถกำหนดกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามบริบทของภาคจำนวน 8 กลุ่มเรื่อง คือ 1) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชนเข้มแข็ง 2) การป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพ 3) การจัดการทรัพยากรน้ำ 4) การจัดการทรัพยากรดินและป่าไม้ 5) การพัฒนาด้านการเกษตร และอุตสาหกรรมอาหาร 6) ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก 7) ระเบียบเศรษฐกิจและสังคมอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง 8) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว จากกลุ่มเรื่องที่ควรมุ่งเน้นตามบริบทของภาคจำนวน 8 กลุ่มเรื่องนี้สามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นตามนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติภาพรวมจำนวน 13 กลุ่มเรื่องที่ประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง 2) ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล 3) การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ 4) การจัดการทรัพยากรน้ำ 5) ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก 6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า 7) การป้องกันโรคและการดูแลสุขภาพ 8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ 9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม 10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว 11) สังคมผู้สูงอายุ 12) ระบบโลจิสติกส์ 13) การปฏิรูประบบวิจัย

การแปลงยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่การปฏิบัติให้เกิดเป็นรูปธรรมระดับท้องถิ่นและระดับภาคนั้นจำเป็นต้องสร้างกลไกความเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานที่มีหน้าที่ (Function) ต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานด้านนโยบาย หน่วยงานการสนับสนุนทุนวิจัย หน่วยงานปฏิบัติการวิจัยและหน่วยงานการใช้ผลงานวิจัย มาร่วมดำเนินการวิจัยอย่างธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น จังหวัดหรือกลุ่มจังหวัด (Area) ทางด้านยุทธศาสตร์ (Agenda) นอกจากนี้ยังต้องมีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลเป็นประจำทุกปีเพื่อการแก้ไขปรับปรุงให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง และให้สอดคล้องกับแผนการปฏิบัติราชการของหน่วยงาน ตลอดจนแผนการดำเนินงานของภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ รวมทั้งการทบทวนและปรับปรุงขององค์กรวิจัยในภาคีเครือข่ายวิจัยของภาคและของประเทศต่อไป

ในการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กำหนดให้มี **“ระบบการบริหารการวิจัยภาคีเครือข่ายในระดับภูมิภาค : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” (เครือข่ายวิจัยภูมิภาค : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)** ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและบริหารจัดการยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ โดยให้มีการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและส่วนกลางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กำหนดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้บรรลุผลสำเร็จ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคกลาง

ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่สำคัญยิ่งของประเทศไทยเนื่องจากเป็นที่ตั้งของเมืองหลวง คือกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งผลิตทางการเกษตร อุตสาหกรรม และบริการในด้านต่างๆ อีกทั้ง ยังเป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาชั้นนำทุกระดับ ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ ยังเป็นศูนย์กลางของการบริหารประเทศ โดยเป็นที่ตั้งของกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ของรัฐและรัฐวิสาหกิจ และยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานต่าง ๆ ของภาคเอกชน ทำให้ภาคกลางเป็นภูมิภาคที่ทุกฝ่ายให้ความสนใจและมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อันนำมาสู่การเคลื่อนย้ายแรงงานเข้าสู่ภาคกลางและการเป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ กลุ่มจังหวัดภาคกลาง ประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร และ 6 อนุภูมิภาค รวมทั้งสิ้น 26 จังหวัด คือ (1) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 8 จังหวัด 2 อนุภูมิภาค ได้แก่ นนทบุรี พระนครศรีอยุธยา ปทุมธานี อ่างทอง สระบุรี ลพบุรี สิงห์บุรี และชัยนาท (2) กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 13 จังหวัด 3 อนุภูมิภาค ได้แก่ ราชบุรี สุพรรณบุรี นครปฐม กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ สมุทรสงคราม สมุทรสาครสมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา นครนายก สระแก้ว และปราจีนบุรี และ (3) กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 4 จังหวัด 1 อนุภูมิภาค ได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด

ภาคกลาง รวมทั้งกรุงเทพมหานคร เป็นภูมิภาคที่มีความสำคัญอย่างสูงทางเศรษฐกิจ โดยเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ คิดเป็นมูลค่ากว่าร้อยละ 71 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ขณะเดียวกัน กลุ่มจังหวัดภาคกลางยังมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราที่สูงมาก เฉลี่ยร้อยละ 8 ต่อปี โดยภาคอุตสาหกรรมเป็นภาคที่มีบทบาทการผลิตหลักทางเศรษฐกิจ คิดเป็นมูลค่าถึงร้อยละ 72 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ซึ่งภาคอุตสาหกรรมมีอัตราการขยายตัวสูงถึงร้อยละ 9.8 ต่อปี และมีการลงทุนขยายตัวเฉลี่ยกว่า 300,000 ล้านบาท นอกจากนี้ ยังพบว่าแรงงานนอกภาคเกษตรที่ทำงานในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ กว่าร้อยละ 70 เป็นแรงงานที่มีระดับการศึกษาและมีผลิตภาพแรงงานสูงกว่าภาคอื่นๆ ด้วยนอกเหนือจากการผลิตจากภาคอุตสาหกรรมแล้ว ภาคบริการยังเป็นภาคที่มีบทบาทสำคัญทางเศรษฐกิจของภาคกลาง โดยในแต่ละปีภาคกลางมีรายได้จากการท่องเที่ยวกว่า 85,000 ล้านบาท โดยเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทยประมาณ 35,800 ล้านบาท และจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศประมาณ 49,200 ล้านบาท

จากการที่ภาคกลางมีความเข้มแข็งในด้านต่าง ๆ ที่สำคัญได้แก่ การเป็นแหล่งผลิตทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศ มีความหลากหลายของการผลิตทั้งภาคเกษตรภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการ มีความหลากหลายทางชีวภาพและมีความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เอื้อต่อการพัฒนายั่งยืน มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม เป็นศูนย์กลางของเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่ง และมีความพร้อมทางภูมิศาสตร์ซึ่งเอื้อต่อการลงทุนและการส่งออก เป็นศูนย์กลางของการรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพ มีการพัฒนาด้านคมนาคมและการขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ทำให้เป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงและกระจายสินค้าของภูมิภาค นอกจากนี้ ยังเป็นที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำของประเทศ ซึ่งมีความก้าวหน้าทางวิทยาการและเทคโนโลยี ขณะเดียวกัน ภาคกลางสามารถสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) และอุตสาหกรรมเกษตร มีการรวมมือกับต่างประเทศที่เกื้อหนุนต่อการค้า การลงทุน ในขณะที่นโยบายรัฐบาลมุ่งเน้นและสนับสนุนการท่องเที่ยวภายในประเทศ รวมถึงการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น และการดำเนินกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์ กลุ่มจังหวัดภาคกลางจึงมีศักยภาพที่จะเป็นช่องทางการค้า การลงทุน การท่องเที่ยวและการค้าชายแดนสู่พม่า อินเดีย ตะวันออกกลาง และยุโรปในอนาคต และยังมีแหล่งพลังงานธรรมชาติจากประเทศเพื่อนบ้าน สามารถกระจายต่อไปยังจังหวัดต่างๆ ในภาคอื่นได้

แม้ว่าภาคกลางจะได้รับการพัฒนาทางเศรษฐกิจในสัดส่วนสูง และมีอัตราการเจริญเติบโตที่สูงกว่าภูมิภาคอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่สำคัญของกลุ่มจังหวัดภาคกลางยังปรากฏให้เห็นอยู่อย่างต่อเนื่องที่สำคัญได้แก่ 1) ปัญหาด้านการพัฒนา ซึ่งจากการวิเคราะห์ภาพรวมของภาคกลาง พบว่าปัญหาด้านการพัฒนาที่สำคัญคือปัญหาด้านการเกษตรและทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ การบริหารจัดการ แรงงาน และสังคม 2) ปัญหาด้านการวิจัย แม้ว่าภาคกลางจะมีศักยภาพและความพร้อมด้านการวิจัยสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ แต่จากการวิเคราะห์ภาพรวมของภาคกลาง ยังพบว่าปัญหาด้านการวิจัยที่สำคัญในภาคกลาง เช่น การขาดแคลนนักวิจัยที่มีคุณภาพในแต่ละสาขา การจัดสรรงบประมาณเพื่อการวิจัยในแต่ละสาขาที่ไม่พอเพียงแก่การสร้างองค์ความรู้เพื่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาเชิงรุก คุณภาพของผลงานวิจัยที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากลยังมีน้อย เป็นต้น 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค จากการที่ภาคกลางเป็นกลุ่มจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดรวมทั้งสิ้น 26 จังหวัด อันประกอบด้วยกรุงเทพมหานคร และ 3 กลุ่มจังหวัด รวม 6 อนุภูมิภาค คือ กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนบน 2 อนุภูมิภาค กลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนล่าง 3 อนุภูมิภาค และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก 1 อนุภูมิภาค ซึ่งในแต่ละอนุภูมิภาคได้ดำเนินการสร้างเครือข่ายย่อยและมุ่งพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง สร้างจุดร่วมบนจุดต่างที่มีความหลากหลาย โดยมีกลไกการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็น

ระบบราชการซึ่งมีความยืดหยุ่นน้อย และระบบความร่วมมือที่มีต้องอิงระบบราชการ กลุ่มจังหวัดต่าง ๆ มีความตื่นตัวในการรองรับการเปลี่ยนแปลง รวมทั้งการปรับระบบการบริหารราชการแผ่นดิน การพัฒนาเครือข่ายดังกล่าวได้นำมาสู่การสร้างความร่วมมือในการผลิต การตลาด การขนส่ง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ซึ่งยังต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่าย เพื่อให้เกิดความพร้อมที่จะสร้างศักยภาพและสร้างความเข้มแข็งของอนุภูมิภาค โดยมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันตามความเหมาะสมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างพอเพียงและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของภาคกลางต่อไป

ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือทางการพัฒนากับประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากภาคกลางมีเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก ทั้งทางบกและทางทะเล ประกอบกับนโยบายการเมืองระหว่างประเทศและประเทศเพื่อนบ้านของรัฐบาลที่มุ่งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เงื่อนไขและข้อจำกัดการพัฒนาต่างๆ ได้รับการปรับปรุงและแก้ไข เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในระดับภูมิภาค อีกทั้งกระแสการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจระหว่างประเทศภายใต้กรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งในระดับภูมิภาคอาเซียน ภูมิภาคเอเชีย-ยุโรป และบริบทของการลดอัตราภาษี (Free Trade Agreement, FTA) รวมทั้งการเตรียมความพร้อมในการก้าวสู่การรวมตัวเป็นกลุ่มประเทศประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ในปี พ.ศ.2558 และการดำเนินการภายใต้ข้อตกลงขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization, WTO) ดังนั้น ภาคกลางจึงมุ่งตอบสนองยุทธศาสตร์ต่างๆ ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดยุทธศาสตร์เสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ซึ่งจะนำไปสู่ความร่วมมือด้านการพัฒนาแนวเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านได้ทั้งสองฝั่ง ต่อเนื่องไปสู่ภูมิภาคอื่น และเป็นฐานเศรษฐกิจด้านหน้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคกลางนี้ ได้ดำเนินการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการวิจัยของภาคกลางขึ้น โดยพิจารณาถึงวิสัยทัศน์การพัฒนาของกลุ่มจังหวัดด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้แนวทางการดำเนินการกิจด้านการวิจัยในภาคกลางนั้นมีความชัดเจน สามารถนำผลงานวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้ไปดำเนินการให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาภูมิภาค แผนปฏิบัติราชการของจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ตลอดจนความต้องการของภาคเอกชน ท้องถิ่น และชุมชน ซึ่งแต่ละกลุ่มจังหวัดได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ของกลุ่มจังหวัดไว้

เมื่อนำภาพรวมของวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดมาระดมความคิดและสร้างความเข้าใจร่วมกัน จึงนำมาสู่การกำหนดวิสัยทัศน์ด้านการวิจัยของภาคกลาง เพื่อแสดงถึงสภาพด้านการวิจัยที่ภาคกลางต้องการจะเป็นในอนาคต ตามห้วงระยะเวลาที่กำหนด อันสะท้อนถึงความมุ่งมั่นเกี่ยวกับทิศทางและจุดยืนที่ต้องการผลักดันให้เกิดขึ้น เป็นจุดหมายปลายทางร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

“สร้างและนำองค์ความรู้ไปสนับสนุนการพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัด ที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน เพื่อพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการแข่งขัน ให้เป็นภูมิภาคที่น่าอยู่และมีการพัฒนาที่ยั่งยืน”

ภาคกลางมีการกำหนดพันธกิจของกลุ่มจังหวัด ซึ่งสามารถนำมากำหนดเป็นพันธกิจด้านการวิจัยที่ภาคกลางจะดำเนินการให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

“ศึกษาค้นคว้าวิจัยในทุกระดับ โดยใช้ทรัพยากรร่วม พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายการวิจัยในท้องถิ่น เพื่อนำความรู้มาสร้างมูลค่าเพิ่ม และเสริมคุณค่าการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง บนฐานความรู้อย่างแท้จริง”

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคกลาง มุ่งให้เชื่อมโยงกับ “นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ (พ.ศ. 2551-2554)” ให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของพื้นที่ รวมทั้งปัญหาและสถานการณ์ของประเทศ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคกลาง ในช่วงระหว่างปี พ.ศ.2555-2559 ไว้รวม 5 ยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 28 กลยุทธ์การวิจัย โดยในแต่ละกลุ่มจังหวัดอาจมุ่งเน้นในประเด็นสำคัญที่มีความจำเป็นต้องการผลงานวิจัยเฉพาะในพื้นที่ด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคกลาง ประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางสังคม จำนวน 10 กลยุทธ์ กลยุทธ์การวิจัยที่สำคัญ คือ ปฏิรูปการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน ทั้งในและนอกระบบ ตลอดจนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ระบบสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น ส่งเสริมอนุรักษ์และพัฒนาคุณค่าทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่หลากหลาย ส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรคอุบัติใหม่ การรักษาพยาบาลการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกายและจิตใจ การพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพ รวมถึงการคุ้มครองผู้บริโภค พัฒนาและการคุ้มครองภูมิปัญญาการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน การแพทย์ทางเลือก และสมุนไพร พัฒนาศักยภาพทางการกีฬา พัฒนาขีดสมรรถนะและศักยภาพของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน และการบริหารรัฐกิจ การจัดการปัญหายาเสพติด ความปลอดภัยในชีวิตและ

ทรัพยากร และปัญหาผู้มีอิทธิพล ส่งเสริมความเข้มแข็งและการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม เสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ และบูรณาการการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบในประเทศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และปฏิรูปการเมืองไทยให้มีเสถียรภาพและมีธรรมาภิบาล

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จำนวน 9 กลยุทธ์ กลยุทธ์การวิจัยที่สำคัญ คือ สร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรและประมง การพัฒนาศักยภาพในการแข่งขันและการพึ่งพาตนเองของสินค้าเกษตรและประมง พัฒนาการความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน พัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางอุตสาหกรรมให้เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน พัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจจากการท่องเที่ยว พัฒนาอุตสาหกรรมผลิตพลังงานชีวภาพและพลังงานทางเลือกอื่น ยกย่องประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการด้านโลจิสติกส์และการขนส่งสาธารณะที่มีคุณภาพ ยกย่องประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการขนส่งสาธารณะ เพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และพัฒนาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การเสริมสร้างและพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 กลยุทธ์ กลยุทธ์การวิจัยที่สำคัญ คือ บริหารจัดการและการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าชุมชน รวมทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดิน พัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการและสร้างความเป็นเอกภาพในการบริหารจัดการน้ำของประเทศ และสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติจากธรรมชาติ

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางวิทยาการและทรัพยากรบุคคล จำนวน 3 กลยุทธ์ กลยุทธ์การวิจัยที่สำคัญ คือ พัฒนานวัตกรรมและองค์ความรู้ใหม่ทางวิทยาศาสตร์ ทางสังคมศาสตร์และการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ในวิทยาการต่าง ๆ สร้างศักยภาพและความสามารถของทรัพยากรบุคคลในวิทยาการต่าง ๆ และพัฒนาและสร้างศักยภาพทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยี

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะด้วยยุทธวิธีที่เหมาะสม จำนวน 2 กลยุทธ์ กลยุทธ์การวิจัยที่สำคัญ คือ พัฒนาระบบบริหารงานวิจัยของประเทศ ตลอดจนการบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ และจาก

ต่างประเทศสู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ และวิเคราะห์และประเมินผลเพื่อการพัฒนาศักยภาพและความสามารถในการวิจัยของประเทศที่มีประสิทธิภาพ

จาก 5 ยุทธศาสตร์การวิจัยดังกล่าว เมื่อพิจารณาความสำคัญของกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้น โดยคำนึงถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ความต้องการผลงานวิจัยและความรู้ เพื่อเร่งแก้ไขปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างและการพัฒนาภูมิภาคโดยเร็ว จึงกำหนดกรอบกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นในช่วง พ.ศ. 2555-2559 รวม 12 กลุ่มเรื่อง ดังนี้คือ

- 1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง 2) ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล 3) การปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การเรียนรู้ 4) การจัดการทรัพยากรน้ำ 5) ภาวะโลกร้อนและพลังงานทางเลือก 6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า 7) การป้องกันโรคและการรักษาสุขภาพ 8) การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาคุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ 9) เทคโนโลยีใหม่และเทคโนโลยีที่สำคัญเพื่ออุตสาหกรรม 10) การบริหารจัดการการท่องเที่ยว 11) สังคมผู้สูงอายุ และ 12) ระบบโลจิสติกส์

ในการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคกลาง กำหนดให้มี “ระบบการบริหารการวิจัยภาคีเครือข่ายในระดับภูมิภาค : ภาคกลาง” (เครือข่ายวิจัยภูมิภาค : ภาคกลาง) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและบริหารจัดการยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคกลางให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ โดยให้มีการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและส่วนกลางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กำหนดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการกิจตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของภาคกลางให้บรรลุผลสำเร็จ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) : ภาคใต้

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ได้จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ เพื่อมุ่งเน้นให้เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยของหน่วยงานวิจัยต่างๆ ของประเทศและใช้เป็นกรอบทิศทางการวิเคราะห์ตรวจสอบข้อเสนอการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐที่เสนอของบประมาณประจำปี ตามมติคณะรัฐมนตรีระหว่างปีงบประมาณ 2555-2559 โดยสอดคล้องกับสถานการณ์ของประเทศ บนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และความสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) รวมทั้งความต้องการ และศักยภาพของพื้นที่แบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

วิสัยทัศน์การวิจัยภาคใต้

“ภายในปี พ.ศ. 2559 มุ่งงานวิจัยเป็นฐานความรู้ที่ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ ให้มีความสมดุล สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของพื้นที่ โดยใช้ทุนทางทรัพยากรและเครือข่ายการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม”

ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ เน้นการบูรณาการด้านการวิจัยที่สอดคล้องกับแนวนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศและยุทธศาสตร์การพัฒนา กลุ่มจังหวัด 3 กลุ่มจังหวัดภาคใต้ (กลุ่มจังหวัดฝั่งอ่าวไทย กลุ่มจังหวัดฝั่งอันดามันและกลุ่มจังหวัดชายแดนใต้) ควบคู่กับการวิจัยเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาภูมิภาคภาคใต้และประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืน ที่มีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยยุทธศาสตร์การวิจัย(พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ จะมีความเชื่อมโยงกับทั้งนโยบายเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559)และนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติในระยะยาว (พ.ศ. 2553-2572) อย่างชัดเจน เพื่อให้การจัดสรรงบประมาณด้านการวิจัยของประเทศ มีทิศทางการวิจัยที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดของภาคใต้มีความชัดเจน จึงได้กำหนดยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ เป็น 5 ยุทธศาสตร์ 15 กลยุทธ์ 50 แผนงานวิจัย โดยในแต่ละยุทธศาสตร์การวิจัยได้มีการกำหนดกลยุทธ์ แผนงานวิจัยและตัวอย่างประเด็นการวิจัยที่เป็นความต้องการในการวิจัยในภาคใต้ช่วง 5 ปี ดังนี้

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 1 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนา ทางสังคม

ภาคใต้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เชื้อชาติและศาสนาสูง ในหลายจังหวัดของภาคใต้ยังมีจำนวนแรงงานต่างถิ่นและต่างด้าวเป็นจำนวนมาก กอปรกับสถานการณ์ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังเกิดความรุนแรงอย่างต่อเนื่องและมีความเสี่ยงต่อความมั่นคงของประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ และเป็นเหตุฉุฉุนการพัฒนาด้านในทุกด้าน รวมทั้งการเกิดเป็นภาพลักษณ์ความไม่ปลอดภัยที่ส่งผลกระทบต่อการลงทุนและการท่องเที่ยวในพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่การเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียน ดังนั้นการเสริมสร้างความสมานฉันท์และความมั่นคงในพื้นที่จึงเป็นพื้นฐานที่จำเป็นอย่างยิ่งในการรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต จึงต้องมุ่งเน้นการวิจัยในด้านการปฏิรูปศึกษา การเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในแต่ละพื้นที่อย่างแท้จริง โดยเฉพาะการวิจัยความเข้าใจของ **“คุณลักษณะเฉพาะ” ของพื้นที่ : มิติทางสังคม ศาสนาและวัฒนธรรม แบบมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่** ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 : การปฏิรูปการศึกษาทั้งในและนอกระบบที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตในแต่ละท้องถิ่น กลยุทธ์ที่ 2 : วิจัยเพื่อการเสริมสร้างความสมานฉันท์และบูรณาการการแก้ไขปัญหาแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ กลยุทธ์ที่ 3 : การวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงและการแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ กลยุทธ์ที่ 4 : วิจัยเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งและการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันของท้องถิ่นและสังคม กลยุทธ์ที่ 5 : วิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงของมนุษย์ และ 18 แผนงานวิจัย คือ 1) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจนถึงระดับอุดมศึกษา 2) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ในแต่ละท้องถิ่น 3) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับภาคการผลิต 4) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างความเข้าใจและความเป็นธรรมกับชุมชนในการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 5) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการเกี่ยวกับแรงงานต่างถิ่นและแรงงานต่างด้าว 6) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายและกติกาต่างๆ เพื่อความเป็นธรรมาภิบาล 7) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับความสมานฉันท์ในพื้นที่และสร้างความเข้าใจ ความเป็นธรรมในการพัฒนาพื้นที่แบบมีส่วนร่วม 8) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ 9) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาอาชีพทางเลือกของผู้ได้รับผลกระทบจากปัญหาสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ 10) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างจิตสำนึกและความรู้ในกลุ่มเด็กและเยาวชน 3 จังหวัดชายแดนใต้ 11) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการแก้ปัญหายาเสพติด 12) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับระบบบริหารจัดการด้านความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 13) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง 14) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและวัฒนธรรม 15) แผนงานวิจัย

เกี่ยวกับการสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) 16) แผนงานวิจัยด้านสุขภาพ 17) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุ 18) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับผู้พิการและผู้ด้อยโอกาส

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 2 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ

ภาคใต้มีศักยภาพผลผลิตหลักที่หลากหลายชนิด ได้แก่ ยางพารา ปาล์มน้ำมัน การประมง การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ข้าวพื้นเมือง ปศุสัตว์และไม้ผลเขตร้อนเช่น ลองกอง เงาะ มังคุด ส้มโอ ทูเรียน เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตและเป็นแหล่งผลิตที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม ผลผลิตส่วนใหญ่ยังจำหน่ายในรูปแบบสินค้าปฐมภูมิที่มีมูลค่าต่ำฐานการผลิตแคบ ขาดประสิทธิภาพในการผลิต การแปรรูปและการบริหารจัดการ ดังนั้นจึงมุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตและนวัตกรรมกระบวนการผลิตทางการเกษตรและการประมง เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ รวมทั้งการพัฒนาองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และเนื่องจากสภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง ทั้งที่เป็น ภูเขา ทะเล แม่น้ำ ลุ่มน้ำต่างๆ ตลอดจนความหลากหลายทางวัฒนธรรมและศาสนา ทำให้ยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัดในด้านการท่องเที่ยวในแต่ละพื้นที่ทั้ง 14 จังหวัดมีความหลากหลายมาก อีกประการหนึ่ง ภาคใต้มีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่สามารถเชื่อมโยงสองฝั่งทะเล (ฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน) และเป็นเขตความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบ IMT-GT แต่มีประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ พื้นที่มีลักษณะแคบและยาว ทำให้มีค่าใช้จ่ายในการขนส่งสูง ขาดการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมระหว่างฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามันรวมถึงประเทศเพื่อนบ้านและภูมิภาคเอเชีย จึงมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ การสร้างเสริมองค์ความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสู่การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจในการแข่งขันบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพการขนส่งสินค้าทั้งด้านการเกษตรและการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงบทบาทการแข่งขันของประเทศภายใต้การเปลี่ยนแปลงทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ ปัจจัยเหล่านี้ เมื่อนำมาพิจารณากำหนดเป็นกลยุทธ์และแผนงานวิจัยแล้ว จะประกอบด้วย 4 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 : วิจัยเพื่อสร้างมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร ปศุสัตว์และประมงและการพัฒนาศักยภาพในการแข่งขัน กลยุทธ์ที่ 2 : วิจัยเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาทางการแพทย์ กลยุทธ์ที่ 3 : วิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยว กลยุทธ์ที่ 4 : วิจัยเพื่อยกระดับประสิทธิภาพและมาตรฐานการให้บริการด้านโลจิสติกส์ และ 15 แผนงานวิจัย ได้แก่ 1) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับยางพารา 2) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับปาล์มน้ำมัน 3) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับอาหารฮาลาล 4) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับไม้ผล 5) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการประมง 6) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า : การแปรรูป 7) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับข้าว

พื้นเมือง 8) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับสัตว์เศรษฐกิจ 9) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติเพื่อเป็นอาหารเสริมสุขภาพและการแพทย์ทางเลือก 10) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ธรรมชาติสู่การเป็นยารักษาโรค 11) แผนงานวิจัยการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ของท้องถิ่น 12) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริมอาชีพท้องถิ่นเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยว 13) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการตลาดของการท่องเที่ยว 14) แผนงานวิจัยการค้าและการขนส่ง และ 15) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์กลางโลจิสติกส์สู่ประชาคมอาเซียน

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 3 การอนุรักษ์ เสริมสร้าง และพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

สภาพพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ของภาคใต้มีความหลากหลายสูง ทั้งที่เป็น ภูเขา ทะเลทั้งฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน ป่าต้นน้ำ ทะเลสาบ พื้นที่น้ำจืด น้ำเค็ม น้ำกร่อย ดินเปรี้ยว ป่าพรุ แม่น้ำและลุ่มน้ำสายต่างๆ ดังนั้นจึงมีเป้าประสงค์การวิจัยคือ การพัฒนาองค์ความรู้และฐานข้อมูลความรู้ようบูรณาการเพื่อการบริหารและการตัดสินใจทั้งในการพัฒนาและการแก้ปัญหาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพอย่างเป็นระบบ โดยท้องถิ่นและชุมชนมีส่วนร่วม มุ่งเน้นการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความหลากหลายทางชีวภาพ การฟื้นฟู การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคม รวมทั้งการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ/ลม/แสงอาทิตย์ ภัยธรรมชาติทั้งทางบกและทะเล ประกอบด้วย 3 กลยุทธ์ คือ กลยุทธ์ที่ 1 : วิจัยเพื่อการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติธรรมชาติและ การป้องกัน กลยุทธ์ที่ 2 : วิจัยเพื่อพัฒนาระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ กลยุทธ์ที่ 3 : การวิจัยเพื่อการอนุรักษ์ พื้นฟู และสร้าง ความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 8 แผนงานวิจัย คือ 1) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการกักเซาะชายฝั่ง 2) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับอุบัตภัยธรรมชาติ 3) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและการใช้น้ำ 4) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าไม้ 5) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม 6) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารจัดการขยะและการใช้ประโยชน์ 7) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะโลกร้อน 8) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับความหลากหลายทางชีวภาพและการใช้ประโยชน์

ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 4 การสร้างศักยภาพและความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมและบุคลากรทางการวิจัย

ยุทธศาสตร์การวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้และต่อยอดภูมิปัญญาของท้องถิ่นและต่อยอดองค์ความรู้พื้นฐานตลอดจนเสริมสร้างศักยภาพการวิจัยและพัฒนาขีดความสามารถนักวิจัยของประเทศในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์ คือ

กลยุทธ์ที่ 1 : วิจัยเพื่อสร้างศักยภาพและความสามารถของทรัพยากรบุคคลทางการวิจัย
 กลยุทธ์ที่ 2 : วิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรม และสิ่งประดิษฐ์ และ 6 แผนงานวิจัย คือ
 1) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและความสามารถของนักวิจัยที่สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น 2) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนานักวิจัยท้องถิ่นอิสระ
 3) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการสร้างองค์ความรู้ใหม่ นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์เพื่อการแข่งขัน
 4) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและต่อยอดองค์ความรู้พื้นฐาน
 5) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยีสะอาด (Green Technology) 6) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา เทคโนโลยีด้านพลังงานทดแทน (Renewable Energy)

**ยุทธศาสตร์การวิจัยที่ 5 การบริหารจัดการความรู้ ผลงานวิจัย นวัตกรรม
 สิ่งประดิษฐ์ ทรัพยากร และภูมิปัญญาของประเทศ
 สู่การใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะด้วย
 ยุทธวิธีที่เหมาะสมที่เข้าถึงประชาชนและประชา
 สังคมอย่างแพร่หลาย**

เป็นยุทธศาสตร์ที่มีเป้าประสงค์คือ การพัฒนาโครงสร้าง เครือข่ายการวิจัย ระบบ และกลไกการบริหารจัดการความรู้ผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาพื้นที่ ท้องถิ่นและประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 1 กลยุทธ์ คือ การวิจัยเพื่อพัฒนาโครงสร้าง เครือข่ายการวิจัย ระบบการบริหารงานวิจัยเพื่อนำไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3 แผนงานวิจัยคือ 1) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเครือข่ายในการบริหาร การวิจัย 2) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับระบบการนำไปใช้ประโยชน์ 3) แผนงานวิจัยเกี่ยวกับการ ประเมินผลเพื่อพัฒนา ศักยภาพและความสามารถในการวิจัย

อนึ่ง เมื่อได้พิจารณาจากยุทธศาสตร์การวิจัยทั้ง 5 ยุทธศาสตร์การวิจัย 15 กลยุทธ์ การวิจัยและ 50 แผนงานวิจัย เพื่อนำมาพิจารณาจัดความสำคัญเป็นกลุ่มเรื่องวิจัยที่ควร มุ่งเน้น โดยคำนึงถึงวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ความต้องการผลงานวิจัยและความรู้เพื่อเร่ง แก้ปัญหาและนำไปสู่การเสริมสร้างและพัฒนาพื้นที่โดยเร็ว สามารถพิจารณาเป็นกลุ่มเรื่อง วิจัยที่ควรมุ่งเน้นทั้งหมด 12 กลุ่มเรื่อง ได้แก่ 1) การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียง 2) ความมั่นคงของรัฐและการเสริมสร้างธรรมาภิบาล 3) ปฏิรูปการศึกษาและสร้างสรรค์การ เรียนรู้ 4) การจัดการทรัพยากรน้ำ 5) การพัฒนาพลังงานทดแทนและภาวะโลกร้อน 6) การเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออกและลดการนำเข้า 7) การป้องกันโรคและการ รักษาสุขภาพ 8) การบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา คุณค่าความหลากหลายทางชีวภาพ 9) เทคโนโลยีและนวัตกรรมที่สำคัญเพื่อการเกษตรและ อุตสาหกรรม 10) การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการบริการ 11) สังคมผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส และ 12) ระบบโลจิสติกส์ (Logistics) และการส่งเสริมการค้า ขยายแดน

โดยสรุป ยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ จะมีการดำเนินการเพื่อสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคใต้ รวม 5 ยุทธศาสตร์การวิจัย 15 กลยุทธ์ 50 แผนงานวิจัย 12 กลุ่มเรื่องวิจัยที่ควรมุ่งเน้นและตัวอย่างประเด็นการวิจัยต่าง ๆ ภายใต้การติดตามตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์การวิจัย (พ.ศ. 2555-2559) ของภาคใต้ อย่างเป็นระบบและต่อเนื่องจะก่อให้เกิดผลงานวิจัยที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้นและมีการนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคม เพื่อตอบสนองยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด และในระดับชุมชนท้องถิ่นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพมากขึ้น อันจะนำไปสู่การเสริมสร้างความผาสุกของประชาชนและสร้างศักยภาพในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่อไป

ในการบริหารและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคใต้กำหนดให้มี “ระบบการบริหารการวิจัยภาคีเครือข่ายในระดับภูมิภาค :ภาคใต้” (เครือข่ายวิจัยภูมิภาค :ภาคใต้) ขึ้น เพื่อทำหน้าที่ประสานงานและบริหารจัดการยุทธศาสตร์การวิจัยของภาคใต้ให้สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยของชาติ โดยให้มีการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาคและส่วนกลางให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ กำหนดให้มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินการกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยของภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้บรรลุผลสำเร็จ